

Ἀθωνικοὶ Διαλόγοι

Ἀποφειτικόν
Περιοδικόν

37
38

Ἀθωνικοὶ Διαλόγοι

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΣΥΝΤΑΣΣΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΑΓΙΟΡΕΙΤΩΝ ΜΟΝΑΧΩΝ

Ἐπεύθυνος: Θεόκλητος Μοναχὸς Διονυσιάτης
Διανέμεται ὡς εὐλογία ὑπὸ τῆς Ἱ. Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους
Γίνονται δεκταὶ προαιρετικαὶ εἰσφοραὶ
Ἐπιστολαί: ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΝ ΕΛΙΣΣΑΙΟΝ Σημωνοπετρίτην
Δάφνην - Ἁγίου Ὁρους

Ἐπεύθυνος Τυπογραφείου: Σωτήριος Λασκαρίδης
Βαλαωρίτου 14, Θεσσαλονίκη, τηλέφ. 536.910

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

«Ζωὴν χαρισάμενος»	1
Τοῦ ἁγίου Διαδόχου Φωτικῆς, Ρ' Κεφάλαια	6
Τὸ γλωσσικὸν Πρόβλημα	10
Ἑκατοντὰς τρίτη, περὶ ἀγάπης	12
Περὶ «μεταμοσχεύσεων»	14
Ἐκφρασις Πατερικῆς θεολογίας	15
Οἱ «Κολλυβάδες» καὶ ὁ Παπαδιαμάντης	18
Ἡ ποιμαντικὴ διακονία κατὰ τοὺς Ἱ. Κανόνας	22
Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς	25
Βιβλιοκρισίαι	28
Ἀθωνικὰ σχόλια καὶ κρίσεις	31

Ἀθωνικοὶ Διαλόγοι

ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΕΥΧΟΥΣ 37 - 38 ΜΑΡΤΙΟΣ - ΜΑΪΟΣ 1976

“ΖΩΗΝ ΧΑΡΙΣΑΜΕΝΟΣ..”

«Ἐδεήθημεν Θεοῦ σαρκουμένου καὶ νεκρουμένου
ἵνα ζήσωμεν».

ΓΡΗΓ. ΘΕΟΛΟΓΟΣ

Α' ἘΔΕΗΘΗΜΕΝ ΘΕΟΥ....

ΚΥΡΙΩΣ, ΕΙΣ ΕΝΑ
κόσμον, ὅπου ζητή-
ματα ὅπως ἐκεῖνο
τῶν πηγῶν ἐνεργείας ἢ ἐκεῖνο τῶν
πρώτων ὑλῶν, ἔ-
χουν συνειδητοποι-
ηθῆ πλέον ὡς ἀ-

παραίτητες προϋποθέσεις ἐπιβιώσεως
τῆς ἀνθρωπότητας, τί μπορεῖ νὰ σημαί-
νῃ τὸ «πλήρωμα ζωῆς» ποῦ ἡ Ἐκκλη-
σία ἐπαγγέλλεται;

Τί εἶδους ἐπανάσταση δημιουργεῖ ἡ
ὑπαρξὶς κάποιας «πηγῆς ζωῆς» ἢ ὅποια
ῥεεῖ ἀκατάπαυστα χωρὶς κατεργασία ἢ
κατανάλωση ὁποιασδήποτε ὕλης;

Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ διανοηθῆ κα-
νεῖς τὴν Ἱστορία, τὴ ζωὴ, τὸν ἀνθρωπο
ἀνεξάρτητα ἀπὸ κάθε εἶδους ἐξέλιξη
κοινωνικὴ ἢ ἀνάπτυξη οἰκονομική;

Εἶναι πραγματικὴ μωρία καὶ σκάνδα-
λο τὸ νὰ τολμᾷ κανεῖς νὰ συζητῆ τέ-
τοιου εἶδους λιθανότητας, τὴ στιγμὴ ποῦ
λιμοὶ καὶ λοιμοὶ καὶ σεισμοὶ ἀφανίζουν
τὸ πρόσωπο τῆς γῆς. Τὰ πάντα πείθουν
ὅτι τὸ ἐρώτημα περὶ ζωῆς, εἶναι ἐρώ-
τημα περὶ τροφῆς καὶ συντηρήσεως,
δηλαδὴ ἐρώτημα οἰκονομικὸ.

Ὡς ὅμως δὲν εἶναι ἄσχετο μὲ τὴ

διαπίστωση αὐτὴ τὸ γεγονός, ὅτι καὶ
στὴ γλώσσα τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησί-
ας ἡ ἀπάντηση στὸ πρόβλημα τῆς ἐπι-
βιώσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἐξασφάλιση
τῆς ζωῆς του, ἡ λύτρωσή του ἀπὸ τὸν
θάνατο, διατυπώθηκε μὲ τὸν ὄρο «Οἰ-
κονομία».

Πρόκειται γιὰ μιὰ παράδοξη Οἰκονο-
μία, τὴν ὁποία ἡ ἴδια ἡ Ἐκκλησία ἀνα-
γνωρίζει ὡς αἰτία τῆς ὑπάρξεώς της,
θεωροῦσα μάλιστα τὸν ἑαυτὸ της μονα-
δικὸ «οἰκονομικὸ θαῦμα», αὐτουργὸς τοῦ
ὁποίου εἶναι ἡ Ἁγία Τριάς.

Ἀπὸ τὴν δημιουργικὴ τριαδικὴ ἀγά-
πη προέρχονται τὰ πάντα καὶ ἐπομένως
καὶ αὐτὸ τὸ ἐκκλησιαστικὸ «οἰκονομικὸ
σχέδιο» ἢ «πρόγραμμα», ποῦ ἀποβλέπει
ὄχι ἀπλῶς στὴν ἱκανοποίηση τῶν ἀναγκῶν
συντηρήσεως τοῦ σύμπαντος, ἀλλὰ
πρωτίστως καὶ κυρίως στὴν ὀριστι-
κὴ ἀποφυγὴ φθορᾶς καὶ καταστροφῆς
του, δηλαδὴ στὸν ἀποκλεισμὸ τοῦ ἐνδε-
χομένου μιᾶς τελεσιδικῆς ἐπικρατήσε-
ως τοῦ θανάτου.

«Βουλὴν ἀρχαίαν, ἀληθινὴν» χαρα-
κτηρίζει ἡ βιβλικὴ φωνὴ τὴν ὑπαρξὴ
αὐτοῦ τοῦ σχεδίου, ποῦ μόνον ἕνας
Θεὸς θὰ μπορούσε νὰ συλλάβῃ καὶ νὰ
ἐκτελέσῃ. Καὶ πράγματι. Γιὰ τὴν ὀρ-
θόδοξη Παράδοση εἶναι πέρα γιὰ πέρα
ἀποδεκτό, ὅτι ὁ Τριαδικὸς Θεὸς πραγ-

ματοποιεί τὸ προαιώνιο «ἀρχαῖο» σχέδιό Του, τὴν Θεία Οἰκονομία, πὸ ἀφορᾶ ὄχι ἀπλῶς εἰς τὰ διεθνή οἰκονομικὰ προβλήματα, ἀλλὰ τὸ ἴδιο τὸ Σύμπαν, ὀλόκληρη τὴ δημιουργία, ἀκόμη καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀγγέλους. Καὶ ὄχι μόνο πραγματοποιεῖται ἡ Θεία αὐτὴ Οἰκονομία, ἀλλ' ἔχει φθάσει πλέον καὶ σὲ αἴσιο πέρασ ἀπ' Αὐτὸν τὸν ἴδιον, καὶ Μόνον, ὁ ὁποῖος εἶναι σὲ θέση νὰ κατορθῶνῃ τόσο τὴν ἀρχὴ ὅσο καὶ τὸ τέλος κάθε ἀσύλληπτης γιὰ τὸν ἄνθρωπο πραγματικότητος.

Αὐτὸ τὸ αἴσιο πέρασ εἶναι ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ. Πέρασ πὸ γίνεται ἀρχὴ πὸ δὲν ἔχει πλέον τέλος. Ἡ Ἀνάστασις εἶναι πέρασμα, διάβασις στὸ ἀπώτατο Μέλλον, δηλαδὴ «Πάσχα». Ἐνσαρκώνει τὸ ἀσύλληπτο καὶ ἀδιανόητο ἐπίτευγμα τῆς καταργήσεως τοῦ μέλλοντος λόγω συναρτίσεώς του μὲ τὸ παρόν. Ἀποτελεῖ ἀπάντησι τοῦ Θεοῦ στὴν ἀγωνία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου γιὰ τὸ μέλλον. Καὶ ἡ ἀπάντησι αὐτὴ μπορεῖ νὰ διατυπωθῆ ἔτσι: «Τὸ μέλλον ἄς ἀρχίσῃ ἀπὸ τώρα!» Καὶ ἄρξισε!

Σὲ πλήρη ἀντίθεσι μὲ κάθε ἀνθρώπινο σύστημα, πὸ ἐργάζεται «γιὰ ἓνα καλύτερο αὔριο», υἰοθετῶντας μὴ ὀρισμένη πολιτικὴ ἰσορροπία μεταξὺ παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως ὥστε νὰ ἰκανοποιηθοῦν «προσεχῶς» οἱ ὑφιστάμενες καὶ ραγδαίως ἀξανόμενες ἀνάγκες, ἡ Θεία Οἰκονομία ἐξασφαλίζει τὸ ἴδιο τὸ ἀπώτατο καὶ ἀτελεῦτητο Μέλλον στὸν κόσμο καὶ στὸν ἄνθρωπο, ὄχι μὲ τὴν ἰκανοποίηση ἀλλὰ μὲ τὴν κατάργησι τῶν ἀναγκῶν τους!

Ὁ Ἀναστὰς Χριστὸς συγκεφαλαιώνει τὸ ἄπειρο καὶ ἀτελεῦτητο Μέλλον στὸ Πρόσωπό Του. Εἶναι ὁ ἴδιος τὸ Μέλλον, τὸ μοναδικὸ Μέλλον πὸ μπορεῖ νὰ ὑπάρχη. Εἶναι Πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, τὸ σημεῖον Ὡμέγα γιὰ ὅ,τι ὑπάρχει ὑπῆρξε ἢ θὰ ὑπάρξη.

Αὐτὸ σημαίνει ὅτι τὸ Μέλλον γίνεται Ἱστορία, ἔχει ἀρχίσει νὰ υἰφίσταται ἀπὸ τώρα ἢ μᾶλλον, ἀπὸ τότε πὸ «ὁ Τάφος ἐξήστραψε Ζωὴν», τὸ Μέλλον ἀποτελεῖ δυνατότητα καθολικῆς συμμε-

τοῦ σ' αὐτὸ παντὸς ἐνδιαφερομένου, Ἐκκλησία, ἀναστημένο ἄφθαρτο Σῶμα Χριστοῦ, «ἐσθίόμενον καὶ μηδέποτε δαπανώμενον τοὺς δὲ ἐσθίοντας ἀγιάζον».

Γι' αὐτὸ ἡ Ἀνάστασις εἶναι ὁ τρόπος σωστῆς ἀντιμετώπισεως τοῦ προβλήματος τῆς φθορᾶς καὶ τῆς καταναλώσεως, ὄχι τελεσιδικία ἀκόμη, πάντως προφητικὰ καὶ οὐσιαστικὰ: Ἐνα Σῶμα πὸν τρέφει τὸν ἑαυτό του ἀπ' τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του, χωρὶς μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ν' αὐτοδαπανᾶται ἢ ν' αὐτοκτονῆ, συνιστᾷ τὴν πρόκλησι τῆς Θείας Οἰκονομίας στὰ σύγχρονα οἰκονομικοκοινωνικὰ συστήματα.

Εἶναι τέτοιος ὁ ἀναστάσιμος τρόπος ὑπάρξεως καὶ λειτουργίας αὐτοῦ τοῦ Σώματος, ὥστε ἡ φθορὰ καὶ ἡ κατανάλωσι νὰ μεταβάλλωνται ἀπὸ προβλήματα σὲ λύσεις, ἀπὸ ἐρωτήματα σὲ ἀπαντήσεις καὶ ἔτσι ἀντὶ νὰ λυμαίνωνται τὸ Σῶμα, συμβαίνει νὰ τὸ εὐεργετοῦν. Ἄν οἱ ἀνθρώπινες οἰκονομικὲς προοπτικὲς ἀποβλέπουν πάντοτε στὸ ἐπίτευγμα μῆς γενικῆς εὐτυχίας, χάριν τῆς ὁποίας πρέπει νὰ ὑποστοῦν τὰ πάντα οἱ ὀραματιστὲς τῆς χωρὶς τὴν παραμικρὴ ἐγγύησι ἢ καὶ πιθανότητα ν' ἀπολαύσουν τὸ παραμικρὸ, ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ ἐκπροσωπεῖ τὴν ἐκκλητικώτερη ἐγγύησι χάριν τῆς ὁποίας πρέπει νὰ ὑποστοῦν τὰ πάντα ὅσοι ἐπιθυμοῦν ν' ἀπολαύσουν τὴν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ἄμως ἀρχίζει ἐδῶ καὶ τώρα — ἔχει ἤδη ἀρχίσει — καὶ φιλοδοξεῖ νὰ συμπεριλάβη στοὺς κόλπους τῆς ἀκόμη καὶ τοὺς ἐχθροὺς τῆς. «Ἐἴτε παράδεισον εἶποις, εἴτε κόλπους τοῦ Ἀβραάμ, εἴτε λύτης καὶ ὀδύνης ἀπάσης καθαρὸς καὶ φωτεινὸς καὶ χλοερὸς καὶ ἀναψύχοντας τόπους, εἴτε τὴν βασιλείαν αὐτήν, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ τοῦτο τὸ ποτήριον καὶ οὗτος ὁ ἄρτος» παρατηρεῖ ἓνας βυζαντινὸς θεολόγος τοῦ 14ου αἰῶνος, ὁ Νικόλαος Καβάσιλας. Καὶ προσθέτει: «Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Κύριος τὴν ἐν τῷ μέλλοντι τῶν ἁγίων ἀπόλαυσιν δεῖπνον ἐκάλεσεν· ἵνα δεῖξη ταύτης τῆς τραπέζης μηδὲν εἶναι πλέον ἐκεῖ».

Ἐάν δεχθῆ κανεῖς τὸν τελευταῖον αὐτὸν ἰσχυρισμὸ ὀφείλει νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ἡ Θεία Οἰκονομία δὲν ἐξαντλεῖται σὲ ἀόριστος ἐπαγγελίες γιὰ ἓνα Μεσοσιανικὸ κόσμον ποὺ ἔρχεται. Ὁ πασχάλιος χαρακτήρας τῆς, ἀντίθετα, προσανατολίζει πρὸς τὴν αἴσθησιν ὅτι ἡ διάβασις στὸ Μέλλον, ἔχει κίβλας ἐπιτελεσθῆ, ὥστε τίποτε τὸ ἀπολύτως καινούργιο νὰ μὴ μπορῆ νὰ ἀναμένῃ πλέον κανεῖς ἀπ' αὐτῆ τὴν κατεύθυνση. Ὅ,τι ἐπρόκειτο νὰ ἔλθῃ ἤδη ἦρθε, ὅ,τι ἦταν ἄλλοτε προσδοκία εἶναι τώρα Γεγονός, τὸ ἔσχατο καὶ τελειωτικὸ Γεγονός τῆς Ἐναστάσεως.

Β' ἘΘΕΟΣ ΣΑΡΚΟΥΜΕΝΟΣ ΚΑΙ ΝΕΚΡΟΥΜΕΝΟΣ..

Ἐάν θέλουμε μάλιστα ν' ἀκριβολογήσουμε πρέπει νὰ διακρίνομε καὶ κάτι ἄλλο σ' αὐτὸ τὸ μοναδικὸ Γεγονός: Δὲν εἶναι «κάτι» αὐτὸ ποὺ ἤδη ἔχει ἔλθει, δὲν εἶναι ἓνα οὐστήμα, μιὰ ἰδέα, μιὰ ἐφεύρεσις, μιὰ μέθοδος, ἀλλὰ Κάποιος ἓνα Πρόσωπον, ποὺ ντύνεται τῆ σάρκα μας μόνον καὶ μόνον γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ πεθάνῃ γιὰ μᾶς. Καὶ θέλει νὰ πεθάνῃ γιὰ μᾶς μόνον καὶ μόνον γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ μᾶς χαρίσῃ τὴν Ἐνάστασις.

Αὐτὴ εἶναι ἡ Πρῶτη καὶ Κύρια Πράξις τοῦ θεοῦ Σχεδίου.

Ἐλλὰ Ἐνάστασις σημαίνει πρὶν ἀπ' ὅλα καινούργια «στάσις». Καὶ μόνον ὅ,τι πέφτει μπορεῖ νὰ ξαναστηθῆ ὄρθιον. Ἐποῦ τὸ Γεγονός ὅτι ὁ Θεὸς ἔγινε ἄνθρωπος καὶ ὄχι κάτι ἄλλο, φαίνεται πὼς αὐτὸ ποὺ ἔχει πέσει εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Γι' αὐτὸ σ' ὄλες τὶς ἀρχαῖες πραγματεῖες περὶ Ἐναστάσεως γίνεται μνεῖα, πρὶν ἀπ' ὅλα, τῆς πτώσεως, γιὰτὶ μόνον σ' αὐτὴ τὴ βάση εἶναι κατανοητὴ ἡ θεία Οἰκονομία τῆς Ἐναστάσεως. Ὁ ἄνθρωπος θέλησε νὰ γίνῃ θεὸς μ' ἓνα τρόπο ἐπαναστατικόν, ἐντελῶς διάφορον ἀπ' ἐκεῖνον ποὺ τοῦ ὑποδείχθηκε γιὰ νὰ φθάσῃ στὴ θέσῳς, ἐντυπωσιακὰ ὅμοιον μὲ ἐκείνους ποὺ χρησιμοποιοῦν σήμερον οἱ προφήτες τῆς γενικῆς εὐτυχίας: μὲ τὴν ἀμφισβήτησι (contestation).

Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἐξαιρετικὰ ὀδυ-

νηρό. Ἐντὶ νὰ δῆ τὸν ἑαυτὸ τοῦ Θεοῦ, ὅπως περίμενε, εἶδε νὰ γεννιέται μιὰ νέα διάστασις ὑπάρξεως, ὁ θάνατος καὶ νὰ τὸν συνθλίβῃ στὰ δίκτυα τοῦ. Ὁ θάνατος δὲν εἶναι βέβαια ἡ στιγμιαία διαδικασία ἀποχωρισμοῦ ψυχῆς καὶ σώματος, ἀλλὰ ὀντολογικὴ ὑποβάθμιση διαρκείας ποὺ συνεπάγεται ἀδυναμία κοινωνίας τοῦ δημιουργήματος μὲ τὴν πηγὴ τοῦ εἶναι του, μὲ τὴν Ζωὴ τοῦ δημιουργοῦ του.

Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ὁ ἄνθρωπος δὲν κατέστη ἀπλῶς «πέπτωκός» ἀλλὰ ἀκατασχέτως «πίπτων», ἀφοῦ ἡ πτώσις τοῦ δὲν ἀποτελεῖ τετελεσμένον γεγονός ἀλλ' ἀκατάπαυστο γίνεσθαι, φυγόκεντρη δύναμις ποὺ ἀπομακρύνει μὲ ἀβυσσοαλεὰ ἐπιτάχυνση ἀπὸ τὸ «κέντρο» τῆς Ζωῆς τοῦ Θεοῦ, τῆς Ζωῆς ποὺ συνιστοῦσε μέχρι τότε τὸν μοναδικὸ πόλο ἔλξεως τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ κάθε τι ποὺ ἀπομακρύνεται σταθερὰ καὶ ἀμετάκλητα ἀπὸ τὴν πηγὴ τοῦ εἶναι του, ἀπὸ τὴν ρίζα τῆς Ζωῆς του, ἀναμφισβήτητα κατευθύνεται πρὸς τὴν ἀνυπαρξία, πρὸς τὸ μὴ εἶναι, πρὸς τὸ μηδέν· εἶναι φανερό πὼς πεθαίνει — ὄχι στιγμιαία καὶ ὀριστικὰ ἀλλὰ παρατεταμένα καὶ ἀσταμάτητα. Αὐτὸ εἶναι ὁ θάνατος, ποὺ παρασύρει στὴ δίνη τοῦ ὀλόκληρου τῆ δημιουργία ὄλο καὶ πὸ μακρὰ ἀπὸ τὴ Ζωὴ τοῦ δημιουργοῦ*· ἔτσι εἶχε γίνῃ ἀντιληπτὸς ἀπὸ τοὺς πρώτους κίβλας αἰῶνες τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὁ Ἅγιος Εἰρηναῖος, ὁ σημαντικώτερος ἴσως Χριστιανὸς θεολόγος ὄλων τῶν ἐποχῶν, βλέπει σὸν ἀποκλειστικὸ στόχο τοῦ σχεδίου τῆς Θείας Οἰκονομίας τὴν ἀνακαίτησις αὐτῆς τῆς ἐξορμήσεως πρὸς τὴν ἀνυπαρξία ποὺ πραγματοποιεῖ ὁ θάνατος καὶ διακηρύττει ὅτι μόνον ὁ Θεὸς μπόρεσε νὰ κἀν ὅ,τι ἦταν ἀπαραίτητο «ὥστε ὁ ἄνθρωπος νὰ μὴ παύσῃ νὰ ὑπάρχῃ».

Πράγματι ἡ ἀπαραίτητη ἀπάντησις τοῦ Θεοῦ στὴν πτώσις τοῦ ἀνθρώπου ὑπῆρξε ἡ Ἐνάστασις. Ὁ θάνατος ἔπρεπε νὰ νικηθῆ μὲ ἀνθρώπινα ὄπλα, μέσα στὰ πλαίσια τῶν ἀνθρωπίνων δυνατο-

* «ἀεὶ πορρωτέρω φέρον Θεοῦ» κατὰ τὴν ἔκφρασι τοῦ Ἁγ. Γρηγορίου Παλαμᾶ.

τήτων, κάτω ἀπὸ συνθήκες θνητότητας. Μόνον ἔτοι ἡ νίκη θὰ ἀνῆκε πραγματικά στὸν ἄνθρωπο: ἂν ὁ Θεὸς νικοῦσε ἐξ ὀνόματος τοῦ ἀνθρώπου.

Διαφορετικά τί νόημα θὰ εἶχε τὸ νὰ νικήσῃ ὁ Ἄθανάτος τὸν θάνατο; μήπως δὲν ἦταν ἀνεκάθεν νικημένος ὁ θάνατος ἀπὸ τὴν θεϊκὴ ἀθανασία; Ἄν ὅμως πρόκειται νὰ σωθῇ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία, πρέπει ὁ Θεὸς νὰ νικήσῃ ὡς θνητός. Ἔγινε ἄνθρωπος, ὥστε νὰ γίνῃ καὶ θνητός. Ἔγινε θνητός γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ πεθάνῃ τὸν σωματικὸ θάνατο, πὺ ἀποτελεῖ τὸ ἔσχατο σημεῖο ἐκμηδενίσεως τῆς ἀτέρμονης διαδικασίας τοῦ θανάτου. Ταυτόχρονα ὅμως παραμένει ἀπρόσβλητος ἀπ' τὴ φυγόκεντρη κυριαρχία αὐτῆς τῆς διαδικασίας, γιὰτὶ κουβαλεῖ μέσα στὸ θνητὸ Σῶμα Του τὸ ἴδιο τὸ Κέντρο, πὺ ὁ θάνατος ἐξ ὑπαρχῆς ἀποφεύγει, ὀλόκληρη τὴ Ζωὴ ἀπ' τὴν ὁποία ἐκεῖνος ἀπομακρύνει, τὸ πλῆρωμα τῆς θεότητος ἀπ' ὅπου ἡ θνητότητα πασιζεῖ ν' ἀποκοπῇ.

Αὐτὸς ἀκριβῶς ὁ συνδυασμὸς τῶν δύο ἀντιθέτων στὸ θεανθρώπινο εἶναι Του, αὐτὴ ἡ μετωπικὴ σύγκρουση θανάτου καὶ Ζωῆς μέσα στὴν ἐνιαίᾳ Ὑπόστασή Του, παρέχει τὴ δυνατότητα γιὰ μιὰ οὐσιαστικὴ ἀναμέτρηση ἀνάμεσά τους. Ἄνιση ἀναμέτρηση. Γιὰτὶ ἐνῶ ἡ Ζωὴ καλεῖ ἀπὸ τὸ μηδὲν στὸ εἶναι, ἀπὸ τὴν ἀμορφία στὴν ὀμορφία, ἀπ' τὴν ἀδράνεια στὴ δημιουργία, ὁ θάνατος δὲν ἔχει κἂν κάποιες παράλληλες δυνατότητες: ὁ ἴδιος δὲν εἶναι κἂν κάτι, ἀλλὰ μόνον ἀπόλυτη ἄρνηση σὲ ὅ,τι ὑπάρχει, ὀρμὴ ἐπαναφορᾶς τῶν πάντων στὸ μηδέν, ὀλοκληρωτικὴ «ἀτευξία», δηλαδὴ ἔλλειψη κάθε προϋποθέσεως ἐπιτυχίας γιὰ ὅ,τιδήποτε.

Ἡ φοβερὴ αὐτὴ ἀρνητικότητα τοῦ θανάτου, ἡ ἀνεξάντλητη αὐτὴ ἀλλοτρίωση πὺ ὀδηγεῖ ἀναπόδραστα στὴν τελικὴ ἀποσύνθεση εἶναι ἡ ἁμαρτία πὺ κωρίζει ἀπ' τὸ Θεό, ὅχι ἀνὰ συγκεκριμένο σύνολο ἀτομικῶν σφαλμάτων καὶ λαθῶν ἀλλὰ σὰν ὀργανικὴ συνέπεια ὑπάρξεως μέσα στὴν ἀνυπαρξία.

Ἄν ἑνας θνητός ἔξω ἀπ' τὴν φυγόκεντρη κυριαρχία τῆς ἀνυπαρξίας, δηλαδὴ

ἕνας ἄνθρωπος ἀναμάρτητος, εἶναι ὅ,τι πὺ παράδοξο φάνηκε ποτὲ πάνω στὴ γῆ: «τὸ πάντων καινῶν καινότετον, τὸ μόνον καινὸν ὑπὸ τὸν ἥλιον»· καὶ ὅχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ πρὶν ἀπ' ὅλα ἕνας κίνδυνος καὶ μιὰ ἀπειλή, μιὰ ὑπονόμηση τῆς ἀπόλυτης ἐξουσίας τοῦ θανάτου· γιὰτὶ ἡ ἀπόλυτη αὐτὴ ἐξουσία ἀντλεῖ τὸ σθένος τῆς ἀποκλειστικῆς καὶ μόνον ἀπ' τὴν φυγόκεντρη κυριαρχία τῆς ἀνυπαρξίας: ἀπὸ τὴν ἁμαρτία.

Πράγματι ἂν ἡ Ἱστορία δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἀναδρομικὴ παρακολούθηση μιᾶς ἀκαταγώνιστης προελάσεως τοῦ θανάτου στὸ κῶρο τῆς Δημιουργίας, δὲν εἶναι ὑπερβολὴ νὰ ἰσχυρισθοῦμε ὅτι ὁ Ἄδης — ὁ τόπος δηλαδὴ, πὺ κατὰ τὴν ἀντίληψη τῶν ἀρχαίων καταλήγουν τὰ πάντα, ἡ συνισταμένη πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς ὁποίας «πάντα ρεῖ» — ἐνσαρκώνει τὴν ἔσχατη ἀλήθεια τῶν ὄντων, μιὰ ἀλήθεια πὺ διαψεύδει τὴν Δημιουργία, τὴν κλήση τῶν ὄντων στὸ εἶναι.

Ἄν ἑνας θνητός λοιπὸν ἀσύλληπτος ἀπ' τὴν ἀνυπαρξία, ἕνας ἄνθρωπος χωρὶς ἁμαρτία, ὁ Θεῶς ἄνθρωπος Χριστός, ἀναλαμβάνει νὰ θέσῃ τέρμα σ' αὐτὴ τὴ διάψευση, νὰ διαλύσῃ αὐτὴ τὴν ἀπάτη, δεσμεύοντας τὸν δημιουργὸ καὶ πατέρα τοῦ ψεύδους, τὸν ἰσχυρό, πὺ κρύβεται πίσω ἀπ' ὄλην αὐτὴ τὴ σκηνοθεσία. Προτίθεται νὰ εἰσχωρήσῃ στὸ Βασίλειό του, στὸν Ἄδη καὶ νὰ τὸ λεηλατήσῃ. Νὰ ἀφαιρέσῃ κάθε τι πὺ δὲν τοῦ ἀνήκει, κάθε λάφυρο, πὺ στερήθηκε τὸ Φῶς καὶ τὴ Ζωὴ ἄδικα. Καὶ τί μπορεῖ νὰ ἀνήκῃ στὸν ἄρπαγα; Ἄν ὑπῆρχε ἀπόλυτη ἀνάγκη γιὰ μιὰ ριζικὴ ἀντιμετώπιση τῆς φθορᾶς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου, ἂν χρειαζόταν ν' ἀποκλεισθῇ τὸ ἐνδεχόμενο μιᾶς τελεσιδικῆς ἐπικρατήσεως τοῦ θανάτου, κάπὶ τέτοιο μόνον ἀπὸ τὸν Ἄδη θὰ μπορούσε ν' ἀρχίσῃ, γιὰτὶ σ' αὐτὸ τὸ ἔσχατο στάδιο τῆς ἀνυπαρξίας ἡ ἀμφισβήτηση τοῦ Δημιουργοῦ καὶ τῆς Δημιουργίας πραγματοποιιοῦσε τὴν προκλητικώτερη φάση τῆς. Τὸ σκέδιο τῆς Θείας Οἰκονομίας προβλέπει μιὰ δικαιοσύνη πὺ ξεπερνᾷ τὰ ἀνθρώπινα μέτρα. Ἡ

ἀπονομή της δὲν εἶναι ἀνεκτὸ νὰ ἀφο-
ρᾶ ἕνα μόνο τμῆμα τῆς Ἱστορίας. Μία
δικαιοσύνη ποὺ περιορίζεται μόνο στὸ
μέλλον καὶ ἀδυνατεῖ νὰ εὐεργετήσῃ ἐξ
ἴσου τὸ παρελθὸν καὶ τὸ παρὸν εἶναι
περισσότερο ἄδικη ἀπ’ ὀποιαδήποτε ἄλ-
λη ἀδικία.

Γι’ αὐτὸ ὁ Θεάνθρωπος θέλει νὰ εἰσ-
βάλλῃ στὸν Ἄδῃ. Μὲ τὴν πρόσληψη τῆς
θνητῆς ἀνθρωπίνης φύσεως εἰσχώρησε
ἤδη στὴ διαδικασία τοῦ θανάτου. Μὲ
τὴν σταύρωσή Του διάνυσε τὴς ἔσχατες
συνέπειες τῆς θνητότητας. Ἄλλωστε
γεννήθηκε ἀκριβῶς γι’ αὐτό: γιὰ νὰ
μπορέσῃ νὰ πεθάνῃ, γιὰ νὰ καταφέρει
νὰ φθάσῃ ὡς τοὺς νεκροὺς καὶ νὰ τοὺς
μεταγγίῃ τὴ Ζωὴ Του, «ἵνα διὰ τοῦ
θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔ-
χοντα τοῦ θανάτου, τοῦτ’ ἔστι τὸν διά-
βολον, καὶ ἀπαλλάξῃ τοὺτους, ὅσοι φό-
βῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι
ἦσαν δουλείας».

Ἄλλωστε μήπως ὁ Ἄδῃ εἶναι ἕνας
συγκεκριμένος καὶ περιωρισμένος χώ-
ρος; Κάθε ἄλλο! Ἀφοῦ «πᾶσα ἡ κτίσις
συστενάξει καὶ συνωδίει» ὑποταγμένη
στὴ «δουλεία τῆς φθορᾶς», στὸ φυγό-
κεντρο ρεῦμα τοῦ θανάτου, εἶναι ἐπό-
μενο ὁ Ἄδῃς νὰ ἐπικρατῇ παντοῦ. Ἡ
κάθοδος στὰ ἔγκατά του εἶναι μιὰ δια-
δικασία «σύμφυτη» μὲ τὴν ἀνάδυση τῶν
κτισμάτων ἀπὸ τὸ μὴ εἶναι στὸ εἶναι.

Γι’ αὐτὸ τὸ λόγο καὶ ἡ δικαιοσύνη ἀπ’
τὴν ὁποίαν ἔχει ἀνάγκη τὸ σύμπαν δὲν
εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχῃ σχέση τόσο μὲ τὴν
κατανομή τῶν ἀγαθῶν ὅσο μὲ τὴν ἐξ-
άρθρωση αὐτῆς τῆς συζεύξεως μεταξὺ
καθόδου στὸν Ἄδῃ καὶ ἀναδόσεως στὸ
εἶναι, μιὰς συζεύξεως ἀπ’ τὴν ὁποία ξε-
πηδάει τὸ παράλογο, ἡ «ματαιότης», ἡ
ἀπώλεια κάθε Νοήματος. Ἀπ’ αὐτὴ τὴν
ἀδικία ἐπιζητεῖ ν’ ἀπαλλάξῃ τὸν κόσμον
ἢ Θεῖα Οἰκονομία. Αὐτὴ εἶναι ἡ «τυ-
ραννίς τοῦ διαβόλου» ποὺ ἔρχεται ν’
ἀμφισβητήσῃ ὁ Χριστός. Ἄν ἡ πτώση
τοῦ ἀνθρώπου ὀφείλεται στὴν ἀμφισβή-
τησή του γιὰ τὴν ὁδὸ τῆς θεώσεως, ἡ
Ἄνάστασις τοῦ Θεανθρώπου ἔρχεται ν’
ἀμφισβητήσῃ τὴν δαιμονοποίηση τοῦ
κόσμου, τὴν μεταβολὴ τῆς Ἱστορίας σὲ
ἀδικία τοῦ Ἄδου.

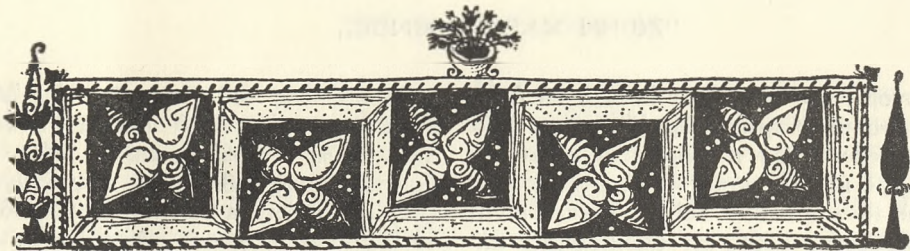
Ἡ κάθοδος τοῦ Χριστοῦ στὸν Ἄδῃ
ἄρχισε μὲ τὴν κατὰ σάρκα Γέννησή
Του, ὅπως συμβαίνει καὶ σὲ κάθε ἄν-
θρωπο. Συνεχίσθηκε μὲ τὴν ἐπίγεια
ζωὴ Του καὶ κορυφώθηκε μὲ τὸν θάνα-
τό Του. Τότε ἔφθασε στὴς ἔσχατιες τῆς
ἀνυπαρξίας παραμένοντας πάντοτε «ὁ
Ἄδῃ». Τὸ εἶναι Του φώτισε τὴν ἄβυσ-
σο τοῦ μηδενὸς καὶ διάνυσε κάθε χῶ-
δι ἀπόστασι μετατρέποντάς τιν σὲ ἐγ-
γύτητα τοῦ Προσώπου Του.

Αὐτὸ σήμανε τὸν θάνατο τοῦ θανάτου,
αὐτῆς τῆς ἀτέρμονης ἀπομακρύνσεως
ἀπὸ τὴν πηγὴ τῆς Ζωῆς.

Τότε ἐκπληρώθηκε γιὰ τὴν ἁμαρτία
ὁ Ψαλμικὸς στίχος: «Ποῦ πορευθῶ ἀπὸ
τοῦ Πνεύματός Σου καὶ ἀπὸ τοῦ Προ-
σώπου Σου ποῦ φύγω;» Τότε ἄρχισε
ἡ Ἀνάστασις, ὅχι σὰν πρώτη φάση μιᾶς
τετελεσμένης πράξεως, ἀλλὰ σὰν ἀκα-
τάπανο γίγνεσθαι ποὺ θὰ ἐπεκτείνε-
ται «ἕως ἂν θῆ τοὺς ἐχθροὺς Του ὑπο-
πόδιον τῶν ποδῶν Του».

Καὶ ὅλ’ αὐτὰ δὲν ἔγιναν τόσο ἀπὸ διά-
θεση τιμωρητικὴ ἀπέναντι στὸν διάβο-
λο στὴν ἁμαρτία καὶ στὸ θάνατο, ὅσο
ἀπὸ διάθεση ἀγαπητικὴ ἀπέναντι στὸν
Βασιλῆα τῆς Κτίσεως, στὸν ἀδελφὸ,
στὸν ἄνθρωπο «Οὕτως ἠγάπησεν ὁ Θε-
ὸς τὸν κόσμον...».

Καὶ δὲν εἶναι ἐπ’ οὐδενὶ λόγῳ αὐτὴ
ἡ διάθεση ταυτόσημη μὲ οἶκτο, ἀντίθε-
τα, μοιάζει περισσότερο μὲ ἔρωτα: «Αὐ-
τὸς ἡμῶν ἠράσθη πρῶτος καὶ τότε τί-
νων; ἡμῶν ἐχθρῶν καὶ πολεμίων ὑπαρ-
χόντων... καὶ τὸ ἔπι μεῖζον· οὐκ ἠρά-
σθη μόνον, ἀλλὰ καὶ ἠτιμάσθη ὑπὲρ ἡ-
μῶν, καὶ ἐρραπίσθη, καὶ ἐσταυρώθη, καὶ
ἐν νεκροῖς ἐλογίσθη· καὶ διὰ τούτων
ἀπάντων, τὸν περὶ ἡμᾶς αὐτοῦ παρέ-
στησεν ἔρωτα». Πρόκειται γιὰ ἔρωτα
ποὺ ἀποδεικνύεται τόσο περισσότερο εἰ-
λικρινῆς, ὅσο ἐγγύτερα ὠδήγησε τὸν
ἀγαπῶντα πρὸς τὸν ἀγαπώμενον. Καὶ
εἶναι ἄραγε δυνατὸν νὰ ἐκφράσῃ κα-
νεὶς τὴν ὑπερβολὴ αὐτῆς τῆς ἐγγύτη-
τος; Ὁ ἀγαπῶν Θεὸς προσέλαβε μέσα
στὸ ἴδιον τὸ εἶναι Του τὸν ἀγαπώμενο
καὶ ἀπειλούμενο μὲ ἀνυπαρξία ἄνθρω-
πο. Προσέλαβε ὅχι μόνο τὴ ζωὴ του ἀλ-
→ εἰς σελ. 21

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΦΩΤΙΚΗΣ ΤΑ Ρ' ΚΕΦΑΛΑΙΑ

κς'

Ω

ΔΙΓΩΝ ΕΣΤΙ λίαν πάντα τὰ οἰκεία ἀκριβῶς ἐπιγινώσκειν παισίματα καὶ ὧν οὐδεπόποτε ὁ νοῦς τῆς μνήμης ἐξαοπάζεται τοῦ Θεοῦ. Ὅν γὰρ τρόπον οἱ ὀφθαλμοὶ

ἡμῶν οἱ σωματικοί, ὅταν μὲν ὑγιαίνωσι, πάντα ὁρᾶν ἄχοι καὶ τῶν διπλασμένων κωλύων ἢ ἐμπίδων τὸν ἀέρα δύνανται· ὅτε δὲ ὑπὸ θολώσεως ἢ ὑπὸ χυμῶν τινῶν σκεπάζονται, εἰ μὲν τι μέγα εἶη τῶν ἀπαντιῶντων αὐτοῖς, τοῦτο ἀμυδρῶς ὁρῶσι, τῶν δὲ μικρῶν οὐκ αἰσθάνονται τῇ αἰσθήσει τῆς βλέψεως· οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ, ἔαν μὲν τὴν ἐκ τῆς φιλοκοσμίας αὐτῇ συμβαίνουσαν πῆρωσιν τῇ προσοχῇ λεπτινῇ, καὶ τὰ ἄγαν θραχέα αὐτῆς παισίματα ὡς μεγάλα ἄγαν ἠγουνμένη δάκρουν ἐπὶ δακρῶν ἐν πολλῇ εὐχαριστίᾳ ἀδιαλείπτως φέρει. «Δίκαιοι γάρ, φησὶν, ἐξομολογήσονται τῷ ὀνόματί σου». Ἐὰν δὲ τῇ τοῦ κόσμου ἐμμένη διαθέσει, εἰ μὲν τι φορικὸν ἢ πολλῆς ἄξιον τιμωρίας διαπραξοίτο, τοῦτον ἠρέμα αἰσθάνεται, τῶν δὲ ἄλλαν πταισιμάτων οὐδὲ ἐπισημῆσθαι δύναται, ἀλλὰ καὶ ὡς κατορθώματα αὐτὰ πολλάκις ἠγεῖται· ἵνα· διὸ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν θεομῶς λογοποιουμένη ἡ ἀθλία οὐκ αἰσθάνεται.

ἀπόδοσις

των καὶ τῶν ὁποίων ὁ νοῦς οὐδέποτε ἀποσπᾶται ἀπὸ τῆν μνήμην τοῦ Θεοῦ. Διὸτι ὅπως συμβαίνει μὲ τὰ μάτια τοῦ σώματος, ποῦ ὅταν μὲν ὑγιαίνουν δύνανται νὰ βλέπουν καὶ τὰ μικρότερα τῶν ἐντόμων, αὐτὰ ἵπτανται στὸν ἀέρα· ὅταν ὅμως καλύπτονται ἀπὸ κακοχυμίες ἢ καταρράκτην βλέπουν μόλις τὰ μεγάλα ἀντικείμενα, τὰ δὲ μικρὰ οὕτε κἂν βλέπουν, ἔτσι συμβαίνει κατ' ἀναλογίαν καὶ μὲ τὴν ψυχὴν. Ἐὰν μὲν ἀγωνισθῇ ἡ ψυχὴ καὶ θεραπεύσῃ τὴν τυφλότητά της, ποῦ ὑπέστη ἀπὸ τὴν ἁμαρτωλῆν ζωὴν της, τότε, θεωροῦσα ὡς μεγάλες ἁμαρτίες καὶ αὐτὲς τίς πολὺ μικρές, κλαίουσα θὰ χύνη δάκρυα ἐπάνω στὰ δάκρυα μὲ ἀδιάλειπτον εὐχαριστίαν πρὸς τὸν Θεόν, κατὰ τὸ προφητικόν: «Δίκαιοι γὰρ ἐξομολογήσονται τῷ ὀνόματί σου» (Ψαλ. 139, 14).

Ἐὰν ὅμως παραμείνῃ μέσα στὸ ἀπὸ φιλοκοσμίας σκότος καὶ συμβῇ νὰ διαπράξῃ ἢ φόνον ἢ ἐγκλημα ποῦ τιμωρεῖται πολὺ, ἡ ψυχὴ μόλις τὸ αἰσθάνεται. Τὰ δὲ ἄλλα μικρότερα ἁμαρτήματα, ὅχι μόνον δὲν δύναται νὰ ἀντιληφθῇ, ἀλλ' ἀντιθέτως πολυλάκις τὰ θεωρεῖ ὡς κάποια κατορθώματα. Γι' αὐτὸ καὶ ὅταν τὰ διηγῆται μὲ κομπασμὸν ἢ ἀθλία δὲν αἰσχύνεται καθόλου.

ΣΧΟΛΙΟΝ

Μὲ τὸ κεφάλαιον αὐτὸ ὁ ἅγιος Δ. ἀποτυπώνει πιστῶς τὴν ρευστὴν φύσιν τῆς «συνειδήσεως». Κατ' ἀναλογίαν μὲ τὴν καθαρότητα ἢ τὸν ῥυπον τῆς αἰσθάνεται ἢ δὲν αἰσθάνεται τὰ ἁμαρτήματα. Καὶ διαπιστώματα κανεῖς πόσον ἀνασφαλὲς ἠθικὸν κριτήριον εἶναι ἡ «συνειδήσις», ἀφοῦ ὑπάρχει ἡ δυνατότης διαμορφώσεώς της κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ

μη αισθάνεται τὸν ἐλάχιστον ἔλεγχον διὰ προφανῆ ἐγκλήματα ποῦ διαπράττει ὁ ἄνθρωπος.

Κατ' ἀρχὴν ὁ θεὸς Δ., σπουδαῖος ἀναμφίβολως ἀσκητῆς καὶ πλήρης Πνεύματος ἁγίου, ὅπως καταφαίνεται εἰς τὰ ἐλάχιστα διασωθέντα ἔργα του, εἶχε γνωρίσει διὰ πείρας ὅλην τὴν κλίμακα τῶν ἀλλοιώσεων. Οἱ τέλειοι, λέγει, εἶναι πάντοτε ὀλίγοι, ποῦ δὲν τοὺς διαφεύγουν καὶ αἱ παραμικρὰ ἁμαρτίαι, αἱ ἀθανάσιμοι λεγόμεναι ἢ αἱ «ἀνομίαι τῆς πέτρης», πως τὰς χαρακτηρίζει ὁ προφητάναξ Δαβὶδ. Οἱ πολλοὶ ὅμως κινοῦνται εἰς μίαν κλίμακα ἡμίφωτος ἢ σκότους «συνειδήσεως» τῆς ποιότητος τῶν πράξεων των. Τὸ παράδειγμα ποῦ χρησιμοποιεῖ ὁ θεὸς Πατὴρ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν τῶν ἀνθρώπων. Κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν θεατικὴν ἰκανότητα τῆς ψυχῆς, τοῦ νοῦ, ἀκολουθεῖ ἡ γνῶσις τῆς ἠθικῆς ποιότητος τῶν πράξεων, τῶν προθέσεων, τῶν λογισμῶν. Καὶ ἀναλόγως μὲ τὸν βαθμὸν τυφλότητος τοῦ νοῦ, κατανοοῦνται καὶ γίνονται αἰσθητὰ μόνον ἐνέργειαι ἐγκληματικῶ ἐπιπέδου.

Εἶναι ἀνάγκη τάχα νὰ ἀναφερθοῦν περιπτώσεις κοινῶν ἐγκληματιῶν, ποῦ δὲν αἰσθάνονται κἂν τὰς τρομερὰς πράξεις των, ἢ τὰς μὲ ἰδεολογικὸν μανδύαν καλυπτομένας ἀγριότητας ἢ τὰς κενωθεῖσας ἀπιθμένους κακίας ὑπὸ πρόσχημα θρησκευτικῶν; Ἡ ἱστορία εἶναι πλήρης σχετικῶν παραδειγμάτων, ἀλλὰ καὶ ἡ σύγχρονος πραγματικότης καὶ αὐτὴ ἡ προσωπικὴ μας ζωὴ βοοῦν συνεχῶς. Μόνον ποῦ χρειαζόμεθα «ῶτα ἀκοῦειν».

Ἄλλ' ὑπάρχει ἡ μετάνοια, ὡς μέσον ἐξυγιάνσεως. Ἐὰν ἡ «πήρωσις» - τύφλωσις τῆς ψυχῆς προῆλθεν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, τὴν «φιλοκομίαν», τότε ἡ ἀνάβλεψις θὰ ἐπιτευχθῆ διὰ τῆς φιλοθείας. Ὅποτε σταδιακῶς ἡ ψυχὴ, διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καθαρῶς καὶ ἀποκτῶσα καθαρὰν ὕρσιν, βλέπει τὸ παρελθόν της καὶ κλαίει εὐχαριστοῦσα καὶ εὐγνωμονοῦσα τὸν Θεὸν διὰ τὴν διάσωσίν της.

κη'

ΟΥΝ καθαρῶσαι μόνου τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἶσιν' εἰάν γὰρ καὶ εἰσέλθῃ ὁ δυνατὸς καὶ σκυλεύσῃ τὸν ἄρπαγα, οὐδαμῶς τὸ λάφυρον ἐλευθερωθήσεται. Δεῖ οὖν διὰ

πάντων πλέον δὲ τῇ εἰρήνῃ τῆς ψυχῆς ἀναπαύειν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἵνα τὸν λύχνον τῆς γνώσεως ἔχωμεν διὰ παντὸς παρ' ἑαυτοῖς φαίνοντα ἔξασοράποντος γὰρ αὐτοῦ ἀπαύσιως ἐν τοῖς ταμιεῖοις τῆς ψυχῆς οὐ μόνον κατάδηλοι τῷ νοῖ αἱ πικρὰ ἐκεῖναι καὶ σκοτεινὰί τῶν δαιμόνων πᾶσαι γίνονται προσβολαί, ἀλλὰ καὶ ἐξασθενοῦσι λίαν ὑπὸ τοῦ ἁγίου ἐκεῖνου καὶ ἐνδόξου ἐλεγχόμεναι φωτός. Διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος λέγει· «Τὸ Πνεῦμα μὴ σθένυτε», ἀντὶ τοῦ μὴ κακοεργοῦντες ἢ κακολογιζόμενοι λυπεῖτε τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀγαθότητα, ἵνα μὴ τῆς ὑπερημάχου ἐκείνης σιερηθῆτε λαμπάδος. Οὐ γὰρ τὸ αἰδίων καὶ ζωοποιὸν σθένυται, ἀλλὰ ἡ ἐκείνου λύπη, τοῦτ' εἶσιν ἡ ἀποστροφή, σιγγνὸν καὶ ἀφεγγῆ τὸν νοῦν καταλιμπάνει τῆς γνώσεως.

ἀπόδοσις

Μόνον τὸ ἅγιον Πνεῦμα δύναται νὰ καθαρῶσῃ τὸν νοῦν. Ἐὰν ὁ δυνατὸς δὲν εἰσέλθῃ διὰ νὰ λαφυραγωγῆσῃ τὸν κλέπτην, ἀδύνατον νὰ ἐλευθερωθῆ τὸ λάφυρον. Πρέπει λοιπὸν μὲ κάθε τρόπον, ἰδιαιτέρως δὲ μὲ τὴν εἰρήνῃν τῆς ψυχῆς, νὰ ἀναπαύωμεν τὸ ἅγιον Πνεῦμα, διὰ νὰ ἔχωμεν πάντοτε τὸν λύχνον τῆς γνώσεως φωτίζοντα τὸν νοῦν. Διότι ὅταν τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀστράπτῃ μὲ τὸ φῶς του πάντοτε εἰς τὸν χῶρον τῆς ψυχῆς, τότε ὄχι μόνον γίνονται εἰς τὸν νοῦν τελειῶς ἀντιληπτὰ ὄλαι αἱ πικρὰ καὶ σκοτεινὰί προσβολαί τῶν δαιμόνων, ἀλλὰ καὶ ἐξασθενοῦν ἀμέσως, ὡς μὴ ἀντέχουσαι εἰς τὸ ἅγιον ἐκεῖνο καὶ ἐνδοξον φῶς.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος συνιστᾷ· «Τὸ Πνεῦμα μὴ σθένυτε» ἀντὶ νὰ εἴπῃ, μὴ λυπεῖτε τὴν ἀγαθότητα τοῦ ἁγίου Πνεύματος

μέ ἀμαρτωλά ἔργα καὶ πονηροὺς λογισμοὺς, διὰ νὰ μὴ στερηθῆτε τοῦ φωτός του, πού σᾶς βοηθεῖ εἰς τοὺς ἀγῶνας σας. Γιατί, βέβαια, τὸ αἰώνιον καὶ ζωοποιόν Πνεῦμα δὲν σβύνει ποτέ, ἀλλὰ ἡ λύπη του, δηλαδή ἡ ἀποστροφή του ἀπὸ τὴν ἀμαρτάνουσαν ψυχὴν, ἀφήνει σκοτεινὸν καὶ ἀφώτιστον τὸν νοῦν, ὅποτε ἀφαιρεῖται ἡ γνῶσις του.

ΣΧΟΛΙΟΝ

Εἰς πείσμα τῶν φιλοκλασικῶν καὶ τῶν ἐξαιρόντων τὴν ἀξίαν τῆς θύραθεν παιδείας, ὡς φωτιστικῆς καὶ καθαρτικῆς τῆς ψυχῆς, ὁ ἅγιος Διάδοχος, εὐρισκόμενος ἐντὸς τῆς ζωῆς πνευματικῆς παραδόσεως διὰ προσωπικῆς πείρας, διατείνεται σταθερὰ, ὅτι ἡ κάθαρσις τοῦ νοῦ ἀπὸ τὴν ἄγνοιαν, ἀπὸ τὸ σκότος τῆς ἐμπαθοῦς φύσεως καὶ τὸ σκότος τῶν δαιμόνων, μόνον ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐνεργεῖται. Φαίνεται ὅτι ἡ σύγκρουσις τῶν δύο ρευμάτων, οὐμανισμοῦ καὶ χριστιανισμοῦ, εἶναι παλαιὰ καὶ εὐρίσκειται εἰς τὴν φύσιν των. Ὁ οὐμανισμὸς δὲν θὰ ἐπέμενε εἰς τὸν ἀνθρωποκεντρισμόν του, ἐὰν ὑποτέτετο τὴν ἐνδειαν καὶ ἀνεπαρκείαν του, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν δυστυχίαν τῆς ἀγνοσίας καὶ τοῦ πνευματικοῦ σκότους. Ἐκ τοῦ ἄλλου ὁ Χριστιανισμὸς γνωρίζων «πόθεν ἔρχεται καὶ τοῦ ὑπάγει», ἔχων αὐτοσυνειδησίαν τῆς ὑπερφυσικῆς καταγωγῆς του, πλέων μέσα εἰς τὸ ἄκτιστον φῶς, διακηρύσσει δογματικῶς, ὅτι μόνον αἱ ἄκτιστοι ἐνέργειαι τοῦ ἄκτιστου ἁγίου Πνεύματος καθαρῶν τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν, φωτίζουν καὶ θεώνουν τὸν ἄνθρωπον. Οἱ οὐμανισταὶ θεωροῦν τὸ κακὸν ὡς φυσικὸν γι' αὐτὸ καὶ νομίζουν, ὅτι μὲ τὴν φυσικὴν παιδείαν τὸ θεραπεύουν. Οἱ Ἕλληνες φιλόσοφοι ἐθεώρουν τὴν ἄγνοιαν ὡς αἰτίαν παντὸς κακοῦ. Μέχρις ἐνὸς σημείου εἶναι ἀληθὲς τοῦτο. Ἀλλὰ ἐὰν τὸ κακὸν ἔχῃ μεταφυσικὴν τὴν προέλευσιν, πῶς δύναται νὰ θεραπευθῆ διὰ φυσικῶν μέσων; Μήπως ἡ θεωρητικὴ γνῶσις τοῦ κακοῦ μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὸ κακόν;

Ὁ ἅγ. Δ. ἀναφερόμενος εἰς τὴν κάθαρσιν τοῦ νοῦ ὑπὸ μόνου τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἔχει ὑπ' ὄψιν του τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῶν οὐμανιστῶν, ὅπως ἐπίσης τὴν φύσιν τῆς καθάρσεως, ὡς ἀνήκουσαν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν «πνευματικῶν». Δι' αὐτὸ καὶ ἐπικαλεῖται ἀμέσως εὐ-ἀγγελικὸν χωρίον (Μτθ. 12, 29), διὰ νὰ ἐντοπίσῃ τὸ θέμα ἐντὸς ὑπερφυσικῆς περιοχῆς.

Ὁ «δυνατὸς» εἶναι τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὁ «ἀρπαξ» εἶναι ὁ δαίμων καὶ τὸ «λάφυρον» ἡ ψυχὴ, τὴν ὁποίαν πρὸ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος κατέχει κυριαρχικῶς ὁ δαίμων ἐκ τῆς προπατορικῆς ἀμαρτίας. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ ἅγιον Βάπτισμα πάλιν ὁ δαίμων δύναται, τῇ συγκαταθέσει τοῦ ἀνθρώπου, νὰ κυριαρχήσῃ τῆς ψυχῆς. Ἀκριβῶς διὰ τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ὁμιλεῖ ὁ ἅγιος Δ., ἀλλὰ εἰς ὅλην τὴν κλίμακα τῆς κυριαρχίας τοῦ δαίμονος. Λοιπὸν ἡ ἐξουσία του εἶναι ποικίλου βαθμοῦ, κατ' ἀναλογίαν μὲ τὸν βαθμὸν ἀμαρτωλότητος τοῦ ἀνθρώπου.

Προκειμένου, λοιπόν, νὰ θελήσῃ τις νὰ καθαρίσῃ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν του «ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ ψυχῆς», πρέπει νὰ βοηθῆ τὰς ἐνεργείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος, πρὸς ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τὰς ἐνεργείας τοῦ πονηροῦ, διὰ τῆς εἰρήνης τῆς ψυχῆς, ὥστε κατὰ τὸν χρόνον τῆς «συνεργίας», νὰ διατηρῆται τὸ φῶς τῆς πνευματικῆς γνώσεως, ὅπερ ἀποτελεῖ ἐνέργειαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Τοιοῦτοτρόπος εἰς τὸ φῶς τῆς γνώσεως αἱ προσβολαὶ τοῦ ἔχθρου ἀποκαλύπτονται, ἀλλὰ καὶ χάνουν τὴν δύναμίν των. Γι' αὐτὸ χρειάζεται παντοτενὴ φροντίς συντηρήσεως καὶ ἀυξήσεως εἰς τὰς καρδίας τοῦ θείου φωτός, διὰ νὰ μὴ μένῃ ἀφώτιστος καὶ σκοτεινὸς ὁ νοῦς.

κθ'

ΙΑΝ, ΩΣ ΕΦΗΝ,
αἰσθησὶν εἶναι φυσικὴν τῆς ψυχῆς, αἱ γὰρ πέντε ἀπαξ ταῖς τοῦ σώματος ἡμῶν διαφέρουσι χρεῖαις, τὸ ἅγιον ἡμᾶς καὶ φιλόανθρωπον πνεῦμα

διδάσκει τοῦ Θεοῦ. Συνδιδαιρεῖται δὲ αὐτὴ διὰ τὸν ἐκ τῆς παρακοῆς προσγεγόμενον ὄλιθον τῷ νοὶ ταῖς αὐτῆς τῆς ψυχῆς κινήσεσιν· διόπερ τὸ μὲν αὐτῆς τῷ ἐμπαθεῖ συναπάγεται μέρει, ὅθεν τῶν τοῦ βίου καλῶν ἠδέως αἰσθανόμεθα· τὸ δὲ τῷ λογικῷ αὐτῆς καὶ νοερῷ πολλάκις συνήδεται κινήματι, ὅθεν πρὸς τὰ οὐράνια ἰδέχεται ὁ νοῦς ἡμῶν κάλλη, ὅτε σωφρονοῦμεν, ὀρέγεται. Ἐὰν οὖν εἰς ἐξὶν ἔλθωμεν τὸν καταφρονεῖν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ καλῶν, δυνησόμεθα καὶ τὴν γεώδη τῆς ψυχῆς ὀρεξιν τῇ λογικῇ αὐτῆς συνάγει διαδέσει, τῆς κοινωνίας τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοῦ-

το οικονομούσης εις ἡμᾶς. Ἐὰν γὰρ μὴ ἡ αὐτοῦ θεοῦ ἐνεργητικῶς τὰ τῆς καρδίας ἡμῶν ταμεία καταυγάσῃ, οὐκ ἂν δυναθώμεθα ἐν ἀδιαιρέτῳ τῇ αἰσθήσει, τοῦτ' ἔστιν ἐν ὁλοκλήρῳ διαθέσει, γεύσασθαι τοῦ ἀγαθοῦ.

ἀπόδοσις

Μία εἶναι, ὅπως εἶπα, ἡ φυσικὴ αἰσθησις τῆς ψυχῆς μᾶς διδάσκει τὸ ἅγιον καὶ φιλόανθρωπον Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, αἱ δὲ ἀναλλοίωτοι πέντε αἰσθήσεις εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὰς ἀνάγκας τοῦ σώματος. Ἡ αἰσθησις ὅμως αὐτὴ διχάζεται εἰς τὸν νοῦν, ἀναλόγως μὲ τὰς ροπὰς τῆς ψυχῆς, ἐξ αἰτίας τῆς πτώσεως (τῶν πρωτοπλάστων) ἀπὸ τὴν παρακοῆν. Διὰ τοῦτο, ὅταν τὸ ἕνα «τιμῆμα» τῆς ψυχῆς ἔλκεται ἀπὸ τὸ ἐμπαθὲς μέρος τῆς αἰσθήσεως, τότε αἰσθανόμεθα εὐχαρίστησιν εἰς τὰ τερπνά τοῦ κόσμου. Ὅταν πάλιν τὸ ἕτερον «τιμῆμα» «συνήδεται» μὲ τὸ λογικὸν καὶ νοερὸν κίνημα τῆς ψυχῆς, τότε ποῦ σωφρονούμεν, ὁ νοῦς μας ἐπιθυμεῖ νὰ τρέχῃ πρὸς τὰ οὐράνια κάλλη. Ἐὰν λοιπὸν φθάσωμεν εἰς ἕξιν νὰ καταφρονούμεν τὰ εἰς τὸν κόσμον θεωρούμενα εὐχάρισμα, τότε θὰ δυναθώμεν νὰ ἐνώσωμεν τὴν γεώδη ὄρεξιν τῆς ψυχῆς εἰς τὴν λογικὴν αὐτῆς διάθεσιν, μὲ τὴν βοήθειαν ἐκ τῆς κοινωνίας μας μετὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Διότι ἐὰν ἡ θεότης τοῦ ἁγίου Πνεύματος δὲν φωτίσῃ μὲ τὰς ἀκτίστους ἐνεργείας του τὰ βάθη τῆς καρδίας μας δὲν θὰ δυναθώμεν ποτὲ νὰ γευθώμεν μὲ ἀδιαίρετον αἰσθησιν τὸ ἀγαθόν, δηλαδὴ μὲ ὁλοκλήρον καὶ ἐνοποιημένην διάθεσιν.

ΣΧΟΛΙΟΝ

Τὸ κθ' κεφάλαιον ἀποτελεῖ συμπλήρωσιν τοῦ κε'. Καὶ εἰς ἐκεῖνο καὶ εἰς τοῦτο μαρτυρεῖται ἕνας διχασμὸς τῆς ψυχῆς μεταξὺ καλοῦ καὶ κακοῦ, ποῦ ὀφείλεται εἰς τὴν διάσπασιν τῆς ἐνότητος τῆς φύσεως ἐκ τῆς παρακοῆς. Πρόκειται περὶ τοῦ ἀντιστρατευομένου νόμου τῆς ἁμαρτίας», τὸν ὁποῖον τόσον δραματικὰ διαζωγραφίζει ὁ Ἀπόστολος εἰς τὴν πρὸς Ρωμαίους Ἐπιστολὴν του' (κεφ. ζ', 14 - 25).

Αὐτὴν τὴν διάστασιν βιοῦν ἐκείνοι οἱ χριστιανοὶ καὶ μοναχοί, ποῦ στρατεύουν κατὰ τὴν γῆινων ροπῶν τῆς ψυχῆς. Καὶ ἕως ὅτου ἀρθῇ ἡ ἀπηναιμία αὐτῆ, ἡ σύγκρουσις εἶναι τόσον

ὀξεῖα, ὅσον ἰσχυρότερα εἶναι τὰ πάθη καὶ ὅσον περισσότερον εἶναι κανεῖς ἀποφασισμένος νὰ ἀγωνισθῇ διὰ τὴν ἄρσιν τοῦ διχασμοῦ πρὸς «τὸ λογικὸν καὶ νοερὸν κίνημα τῆς ψυχῆς». Διότι εἶναι δυνατόν νὰ πραγματοποιήσωμεν εἰς ἑαυτοὺς μίαν ἐνότητα, ἀλλὰ ἐνότητα κακοῦ, καθ' ἣν ἡ προαίρεσις ἐνοποιεῖται μετὰ τοῦ κακοῦ, ὅπου «τῶν τοῦ βίου καλῶν ἡδέως αἰσθανόμεθα», ὁπότε φυσικὰ σταματᾷ καὶ ὁ πόλεμος.

Πάντως θὰ ἔπρεπε νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἡ «διπλῆ» ζωὴ τῆς ψυχῆς ταυτοχρόνως εἰς τὰς περιοχὰς τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μὲ τὸν Μασσαλιανισμόν, ὁ ὁποῖος ἐδέχετο ὑπαρξιν δύο ἀρχῶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Ἡ Ὁρθόδοξος πνευματικὴ παράδοσις διαπιστοῦσα τὸν διχασμόν, ἐρμηνεύει αὐτὸν ὡς ἠθικὸν καὶ ὄχι ὡς ὄντολογικόν, ὁπότε εἶναι διαφορὸν πρᾶγμα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν αὐτὴν αἵρεσιν.

Τώρα τὸ ζητούμενον εἶναι, κατὰ τὸν ἅγιον Δ., ἡ κατόπιν ἀσκητικῶν ἀποκτήσις ἔξεως «τοῦ καταφρονεῖν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ καλῶν» καὶ ἐν συνεχείᾳ «σύναψις», ἔνωσις, εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἀγαθοῦ, τῆς «γεώδους ὄρεξεως τῆς ψυχῆς». Ἐὰν κανεῖς ἐρωτᾷ ποῖα εἶναι τὰ «ἐν κόσμῳ καλά», θὰ ἀπαντούσαμεν ὅτι, ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὰ πάθη τῆς φιλοδοξίας, τῆς φιληδονίας καὶ τῆς φιλαργυρίας. Καὶ τὰ ὄντως καλά; Ὁ ἅγιος Δ. μὲ μίαν φράσιν ἀπαντᾷ: «τὰ οὐράνια κάλλη».

Ἐννοεῖται βεβαίως, ὅτι διὰ νὰ ἐπιτευχθοῦν αὐτά, χρειάζεται ἀπαραιτήτως ἡ βοήθεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἡ συμμαχία του, ἄνευ τῆς ὁποίας εἶναι ἀδύνατον νὰ γευθῇ ἡ ψυχὴ ἐν αἰῶς, «ἐν ὁλοκλήρῳ διαθέσει» τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν.

ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

ΕΛΑΒΟΜΕΝ ἀπὸ τὴν Κοσμητείαν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης τὸ δημοσιευόμενον ἔγγραφον, ἀπευθυνόμενον πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων, ὅπερ ἀναφέρεται εἰς τὸ σύνθετον πρόβλημα τῆς γλώσσης ἐν τῇ Παιδείᾳ.

Ἡ Θεολογικὴ Σχολή, ὡς ἡ ἐπιστημονικὴ ἔκφρασις τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, ἠσθάνθη ἄμεσον τὸν ἀντίκτυπον ἐπὶ τῶν θεμάτων τῆς ἀρμοδιότητός της, ἐκ τῆς καθιερωσέως τῆς δημοτικῆς γλώσσης εἰς ὅλην τὴν κλίμακα τῆς Παιδείας. Διὸ καὶ καθηκόντως προσέβη εἰς τὸ διὰ τοῦ ἐν λόγῳ ἔγγραφου τῆς διάδημα.

Πράγματι, θὰ εἶναι ἀληθῆς συμφορὰ ἐάν, διὰ μονομερῶν λύσεων, ἀποκοπῇ ὁ λαὸς μας ἀπὸ τὰς ρίζας του, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν γλῶσσαν τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἥτις εἶναι ἡ δημοτικὴ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ἡ γλῶσσα, θεβαίως, ἀκολοῦθεῖ κυρίως ἱστορικὴν ροὴν, ἐντὸς τῆς ὁποίας διαμορφοῦται. Ἄλλ' ἐξ ἴσου ἀληθές εἶναι, διὴ ἡ γλῶσσα διαπλάττεται μέσα εἰς τὴν διαλεκτικὴν ἱστορίαν καὶ παραδόσεων. Καὶ ἡ μὲν ἱστορία ἐπιτελεῖ τὸ συμφυρῆς μὲ αὐτὴν ἔργον τῆς, αἱ δὲ παραδόσεις μορφοποιοῦν τὴν ἱστορίαν. Καὶ ἂν μὲν αἱ παραδόσεις διατηροῦνται ἀκαμαῖαι, τότε ἐπιθέτουσιν τὴν σφραγίδα των ἐπὶ τῆς ἱστορίας, τὴν ὁποῖαν οὕτω κατευθύνουν. Ἐάν δὲ πάλιν αἱ παραδόσεις τοῦ Ἑθνους εἶναι λυμφατικαί, ἀφίηται ἡ ἱστορία εἰς τὴν ἄλογον ροὴν τῆς νὰ παρασύρῃ τὰ πάντα καὶ νὰ

δημιουργῇ νέας καταστάσεις καὶ «νέους» κόσμους.

Ἐντὸς λοιπὸν τοῦ ἀνταγωνισμοῦ αὐτοῦ εὐρίσκειται ἡδὴ τὸ Ἑθνος. Καὶ ἡ γλῶσσα εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ ὑπὸ ἀμφισβήτησιν καὶ ἀνάπλασιν εἶδη, τὰ ὁποῖα ὑφίστανται τὴν μοιραίαν δοκιμασίαν των. Ἡ δὲ καθιέρωσις τῆς δημοτικῆς εἰς ὀλόκληρον τὴν ἱεραρχίαν τῆς Ἑθνικῆς λεγομένης Παιδείας, σημαίνει ἤτιαν τῶν παραδοσιακῶν ρευμάτων ἀπὸ τὰ ρεύματα τῆς ἐντεῦθεν ἀχαλινώτως καὶ ἀνελέγκτως καλπαζούσης ἱστορίας.

Καὶ ἐρωτᾶται: Ποῖος παράγων θὰ ἐπαναφέρῃ τὴν ἱστορίαν μέσα εἰς τὴν ροὴν τῶν παραδόσεων; Ὁ λαός; Εἰς μεγάλην ἔκτασιν ἠλλοτριώθη ἀπὸ τὰς παραδόσεις του. Ἡ Ἐκκλησία; Ἐλαχίστην ἐπιρροὴν ἀσκεῖ καὶ εἰς τὴν κορυφὴν καὶ εἰς τὴν βάσιν. Ἡ Πολιτεία; Ἄλλ' αὐτὴ ἀσχολεῖται κυρίως μὲ τὰ «παρόντα». Εὐρίσκειτο δὲ ἓνα ἀποδιοργανωμένον παραδοσιακὸν λαόν, προσπαθεῖ νὰ ἐναρμονισθῇ μαζὴ του. Καὶ τὰ περὶ τὴν γλῶσσαν μέτρα τῆς Πολιτείας οὐδὲν ἄλλο σημαίνουν εἰμὴ αὐτὴν τὴν ἐναρμόνιον.

Ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Θεσσαλονίκης φαίνεται, διὴ ἔχει ἀντιληφθῆ αὐτὴν τὴν Ἑθνικὴν τραγωδίαν καὶ δὲν ζητεῖ μεγάλα πράγματα, ἀλλὰ μικρὰς τινὰς παραχωρήσεις, ὥσταν τὸν ἠτιμημένον ποῦ προσπαθεῖ νὰ περιοσώσῃ ὅ,τι ὅ,τι ἀπὸ τὴν καταστροφὴν. Εἶναι τολμηρόν, ἀλλὰ θὰ τὸ εἴπωμεν: Μόνον ὅστερα ἀπὸ μίαν ὀδυνηρὰν κάθαρσιν δυνάμεθα νὰ ἐλπίζωμεν, διὴ θὰ ἐπανεύρωμεν τὴν κακοποιηθεῖσαν φυσιογενωμίαν τοῦ Ἑθνους, τὸ ὁποῖον συγκροτοῦν τὰ καλύτερα στοιχεῖα τοῦ κλασικισμοῦ μας καὶ ἡ ἀγία Ὁρθοδοξί μας.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟΝ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Ἄριθμ. Πρωτ. 845 1η Ἀπριλίου 1976

Πρὸς

Τὸ Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Παιδείας
καὶ Θρησκευμάτων

Εἰς Ἀθήνας

Κύριε Ὑπουργέ,

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ληφθείσης ἀποφάσεως περὶ καθιερώσεως τῆς δημοτικῆς γλώσσης εἰς τὴν παιδείαν, ἣ ὅποια ἐλπίζομεν ὅτι θὰ ἀποβῆ ἐπωφελεῆς διὰ τὸν ἑλληνικὸν λαόν, ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ κατὰ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 769/27.3.1976 συνεδρίαν αὐτῆς ἔκρινε σκόπιμον νὰ θέσῃ ὑπ' ὄψιν ὑμῶν τὰ κάτωθι:

Ἐπειδὴ ἡ γλῶσσα αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν, δὲν εἶναι μόνον μέσον ἐπικοινωνίας καὶ γενικῆς κατανοήσεως, ἀλλὰ καὶ στοιχεῖον ὁλοκλήρου πολιτισμοῦ καὶ μέσον ἐκφράσεώς του, διὰ τοῦτο φρονοῦμεν ὅτι ἐπιβάλλεται ὅπως διδάσκεται ὁ ἁ λ ὁ κ λ η ρ ο ς ἢ ἐν χρήσει γλῶσσα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἐν χρήσει ὅμως γλῶσσα δὲν εἶναι μόνον ἡ σύγχρονος δημοτικὴ, ἀλλὰ καὶ ὁ ἱστορικὸς πρόγονός της, ἡ λεγομένη «Κοινὴ» ἑλληνικὴ, ἣτοι ἡ γλῶσσα τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἣ ὅποια εἶναι ἡ δημοτικὴ τῆς ἐποχῆς της. Ἐφ' ὅσον δὲ ἡ γλῶσσα τῆς Καινῆς Διαθή-

κης καὶ τῆς λατρείας εἶναι ἐν χρήσει εἰς τὸν ἑλληνικὸν κῶρον καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ εἰς τὸν ἑλληνισμὸν τῆς διασπορᾶς καὶ εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἱεραποστολήν, ἐπιβάλλεται ὅπως διδάσκεται αὕτη εἰς τὸ τριτάξιον τοῦλάχιστον Γυμνάσιον, δεδομένου ὅτι ἄλλως οἱ ἀπόφοιτοι τούτου, οἱ ὅποιοι καὶ θὰ ἀποτελοῦν τὴν συντριπτικὴν πλειοψηφίαν τῶν ἑλληνοπαίδων, θὰ στερηθοῦν τοῦ ὀργανοῦ κατανοήσεως ἐνδὸς βασικοῦ στοιχείου τοῦ πνευματικοῦ βίου καὶ πολιτισμοῦ μας. Ἐξ ἄλλου ἡ διδασκαλία τῆς μορφῆς ταύτης τῆς γλώσσης θὰ διευκόλυνε τὴν ὁμαλὴν μετάβασιν τοῦ μαθητοῦ τοῦ Λυκείου εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἀρχαίας γλώσσης, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχῃ τὸ ἄλμα ἀπὸ τῆς δημοτικῆς εἰς τὴν ἀρχαίαν. Σημειοῦμεν ὅτι ἡ διδασκαλία τῆς γλώσσης τῶν Εὐαγγελίων εἶχε προταθῆ καὶ κατὰ τὰς συζητήσεις τῶν εἰδικῶν μετὰ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ, ὑπεστηρίχθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ τύπου.

Ἀνακεφαλαιοῦντες τὰ ἀνωτέρω ἐπιθυμοῦμεν νὰ τονίσωμεν ὅτι, ἐὰν τὰ κείμενα τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ τῆς λατρείας μας καταστοῦν ἀκατανόητα, τοῦτο θὰ σημάνη τελειωτικὴν ἀποκοπὴν ἀπὸ τὰς ρίζας μας, ὅπερ ἐν ἐσχάτῃ ἀναλύσει θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξυπηρετήσῃ ξένας ἐπιδιώξεις.

Μετὰ πάσης τιμῆς
Ὁ Κοσμήτωρ
Γ. Α. ΓΑΛΙΤΗΣ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΤΡΙΤΗ ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΣΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

ΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ του Μοναχού κατά τών δαιμόνων, είναι να διαστείλῃ τὰ πάθη ἀπὸ τὰ νοήματα. Χωρὶς τὸν χωρισμὸν αὐτόν, εἶναι ἀδύνατον νὰ βλέπῃ τὰ πράγματα ἀπαθῶς.

μβ' "Ἄλλο εἶναι τὸ πρᾶγμα, ἄλλο τὸ νόημα

καὶ ἄλλο τὸ πάθος.

Πράγμα εἶναι ὁ ἄνδρας, ἡ γυναῖκα, ὁ χρυσὸς κ.λ.π. Νόημα δὲ εἶναι ἡ ψιλὴ μνήμη αὐτῶν. Πάθος δὲ πάλιν εἶναι ἡ φιλία χωρὶς ὀρθὸν λόγον ἢ μῖσος χωρὶς ὀρθὴν κρίσιν τῶν ἀνωτέρω. Πρὸς τὸ πάθος λοιπὸν εἶναι ἡ μάχη τοῦ Μοναχοῦ.

μγ' Νόημα ἐμπαθῆς εἶναι ὁ σύμθετος λογισμὸς ἀπὸ πάθος καὶ ἀπὸ νόημα. Πρέπει νὰ διαχωρίσωμεν τὸ πάθος ἀπὸ τοῦ νοήματος, ὅποτε παραμένει ὁ λογισμὸς ψιλός. Ἐὰν θέλωμεν δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμε τὸν χωρισμὸν αὐτὸν διὰ δύο μέσων: τῆς πνευματικῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐγκρατείας. (Διὰ μὲν τῆς ἀγάπης θεραπεύεται τὸ πάθος τοῦ θυμοειδοῦς τῆς ψυχῆς. Διὰ δὲ τῆς ἐγκρατείας, τὸ ἐπιθυμητικόν).

μδ' Αἱ μὲν ἀρεταὶ χωρίζουν τὸν νοῦν ἀπὸ τὰ πάθη. Αἱ δὲ πνευματικαὶ θεωρίαι χωρίζουν τὸν νοῦν ἀπὸ τὰ ψιλὰ νοήματα. Ἡ καθαρά ὅμως προσευχὴ φέρνει τὸν νοῦν ἐγγὺς εἰς τὸν Θεόν.

με' Αἱ μὲν ἀρεταὶ γίνονται χάριν τῆς γνώσεως τῶν ὄντων. Ἡ δὲ γνώσις ἀποκτάται χάριν αὐτοῦ ποῦ ἔχει τὴν γνώσιν. Αὐτὸς ποῦ ἔχει τὴν γνώσιν, (ὁ γινώσκων) διὰ νὰ γνωρίσῃ ἀγνώστους καὶ ὑπὲρ τὴν γνώσιν τὸν Θεόν.

μς' Ὁ αὐτάρκης καὶ ἀνευθεὶς Θεὸς παρήγαγεν ἐκ τοῦ μηδενὸς τὰ πάντα, ὅχι ὅτι εἶχεν αὐτὸς ἀνάγκην ἀπὸ αὐτῶν, ἀλλὰ διὰ ν' ἀπολαμβάνουν καὶ αὐτὰ, κατ' ἀναλογίαν μετ' τὴν μεβέξιν των εἰς τὸν Θεόν, ὁ δὲ Θεὸς νὰ εὐφραίνεται εἰς τὰ ἔργα του, βλέπων αὐτὰ εὐφραίνόμενα καὶ πάντοτε χορταίνονα ἀπὸ τὴν ἀχόρταστον δόξαν του

μζ' Ὁ κόσμος ἔχει πολλοὺς πτωχοὺς τῷ πνεύματι, ἀλλὰ ὅχι ὅπως πρέπει. Ἐπίσης ἔχει πολλοὺς πενθοῦντας, ἀλλὰ γιατί ἔχασαν ἢ χρίσματα ἢ τέκνα. Ἐχει πολλοὺς πρᾶεῖς, ἀλλὰ πρὸς τὰ ἀκαθάρτα πάθη. Καὶ πολλοὺς πεινῶντας καὶ διψῶντας, ἀλλὰ εἰς τὸ νὰ ἀρπάξουν τὰ ἀλλότρια

καὶ νὰ κερδίζουν ἀπὸ ἀδικίαις. Ἐχει καὶ πολλοὺς ἐλεήμονας, ἀλλὰ ἐλεήμονας πρὸς τὸ σῶμα των καὶ τὰ τοῦ σώματος. Ἐχει καθαρούς τὴν καρδίαν, ἀλλὰ χάριν κενοδοξίας. Ἐχει πολλοὺς εἰρηνοποιοὺς, ἀλλὰ ἡ εἰρήνη των προέρχεται ἀπὸ τὴν ὑποταγὴν τῆς ψυχῆς εἰς τὸ σῶμα. Ἐχει καὶ πολλοὺς δεδιωγμένους, ἀλλὰ ἀπὸ τὰς ἀταξίας των. Καὶ πολλοὺς ὄνειδιζομένους, ἀλλὰ διὰ τὰς αἰσχρὰς ἀμαρτίας των.

Μακάριοι ὅμως εἶναι μόνον ἐκεῖνοι ποὺ ἐργάζονται καὶ πάσχουν αὐτὰ διὰ τὸν Χριστόν. Διατί εἶναι μακάριοι; Διότι «αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται». (Ματθ. ε', 3 - 12). Ἐπομένως δὲν εἶναι μακάριοι ὅσοι φαίνεται ὅτι ἐργάζονται τοὺς «μακαρισμούς», — ὅπως οἱ ἀνωτέρω — ἀλλὰ αὐτοὶ ποὺ ποιοῦν ὅλα αὐτὰ διὰ τὸν Χριστόν.

μη' Εἰς ὅλα ὅσα πράττομεν ὁ Θεὸς ἐξετάζει τὸν σκοπὸν, ὅπως πολλάκις ἐλέγηθῃ, εἴτε δι' αὐτόν, εἴτε δι' ἄλλον σκοπὸν τὰ πράττομεν. Ὅταν λοιπὸν θελωμεν νὰ κάμωμεν κάποιο ἀγαθόν, νὰ μὴ τὸ κάμωμεν ἀπὸ ἀνθρωπαρέσκεια, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀρέσῃ εἰς τὸν Θεόν. Ἐτοὶ ἀποβλέποντες πάντοτε πρὸς τὸν Θεόν, ὅτι ἐνεργοῦμεν νὰ τὸ ἐνεργοῦμεν δι' αὐτόν, ὥστε μὴ χάσωμεν καὶ τὸν κόπον καὶ τὸν μισθόν.

μθ' Κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς, ἐκτόπιζε ἀπὸ τὸν νοῦν σου ὅλα τὰ ψιλὰ νοήματα τῶν ἀνθρώπων πραγμάτων καὶ ὅλας τὰς θεωρίας τῶν ὄντων. Καὶ τοῦτο ὅπως μὴ, φανταζόμενος τὰ ἀνθρώπινα καὶ χαμηλὰ, χάσῃς τὸν ἀσυγκρίτως ἀνώτερον ἀπὸ τὰ ὄντα Θεόν.

ν' Ἐὰν ἀγαπήσωμεν γησίως τὸν Θεόν, δι' αὐτῆς τῆς ἀγάπης ἀποβάλλομεν τὰ πάθη. Ἡ δὲ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεόν εἶναι, τὸ νὰ προτιμῶμεν αὐτόν ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὴν σάρκα, νὰ καταφρονῶμεν τὰ κοσμικὰ πράγματα καὶ, ζῶντες μετ' ἐγκράτειαν καὶ ἀγάπην, νὰ ἀσχολούμεθα μετ' τὸν Θεόν διὰ προσευχῶν καὶ ψαλμωδίας καὶ ἀναγνώσεως.

να' Ἐὰν χωρὶς μερίμενης μελετῶμεν ἐπὶ πολὺν χρόνον τὸν Θεόν καὶ ἐπιμελούμεθα τῆς θεραπείας τοῦ παθητικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς, (θυμικὸν καὶ ἐπιθυμητικόν) τότε δὲν θὰ ἐξοικειώμεν πλέον εἰς τὰς προσβολὰς τῶν ἀμαρτωλῶν λογισμῶν. Ἀντιθέτως, κατανοοῦντες ἀκριβέστερα τὰς αἰτίας τῶν λογισμῶν καὶ ἐκκόπτοντες αὐτάς, γε-

νόμωα πλέον διορατικοί, ὥστε νά βλέπωμεν καθαρά τόν άόρατον πόλεμον καί νά πραγματοποιεΐται εΐς ἡμάρ τὸ Διαβιτικόν: «καί ἐπειδεν ὁ ὀφθαλμός μου ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου, καί ἐν τοῖς ἐπανισταμένοις ἐπ' ἐμέ πονηρομένοις ἀκούσεται τὸ οὖς μου». (Ψαλμ. 91, 12).

νδ' "Όταν βλέπης τὸν νοῦν σου νά ἀναστρέφεται εἰς τὰ νοήματα τοῦ κόσμου δικαίως καί εὐσεβῶς, γινώριζε ὅτι καί τὸ σῶμα σου διαμένει καθαρὸν καί ἀναμάρτητον. "Όταν δὲ βλέπης τὸν νοῦν σου δὲν ἀσχολῆται μετὰ τὰ δiάνοιαν ἀμαρτίας καί δὲν ἀνακόπτης, γινώριζε ὅτι καί τὸ σῶμα σε ὀλίγον χρόνον θά πέσει εἰς αὐτάς.

νγ' "Όπως τὸ σῶμα περιβάλλεται ἀπὸ τὰ πράγματα, ἔτσι καί ὁ νοῦς περιβάλλεται ἀπὸ τὰ νοήματα. Καί ὅπως τὸ σῶμα πορνεύεται μετὰ τοῦ σώματος τῆς γυναικός, ἔτσι καί ὁ νοῦς πορνεύει μετὰ τοῦ νοήματος τῆς γυναικός, φανταζόμενος τὸ σῶμα του. Βλέπει τὴν μορφήν τοῦ σώματός του, κατὰ δiάνοιαν, «μειγνυμένην» μετὰ τῆς μορφῆς τῆς γυναικός. Ὁμοίως βλέπει κατὰ δiάνοιαν τὴν μορφήν τοῦ λυπήσαντος καί ἀμύνεται διὰ τῆς φαντασίας τοῦ προσώπου του. Ἄκριβῶς αὐτὸ συμβαίνει καί μετὰ τὰ ἀμαρτήματα. Διότι ἐκεῖνα ποῦ ἐνεργεῖ τὸ σῶμα εἰς τὸν κόσμον τῶν πραγμάτων, αὐτὰ ἐνεργεῖ καί ὁ νοῦς εἰς τὸν κόσμον τῶν νοημάτων.

νδ' Δὲν εἶναι νά φρίξη κανεὶς καί νά ἐκπλαγῆ καί νά πάθῃ ἔκστασιν ἀπὸ τὸν νοῦν του, ποῦ ἐνῶ μὲν ὁ Θεὸς καί Πατήρ «κρίνει οὐδένα: πάσαν δὲ κρίσιν δέδωκε τῷ Υἱῷ», (Ἰωάν. ε', 22) ὁ δὲ Κύριος κράζει, «μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε» (Ματθ. ζ', 1), «μὴ καταδικάζετε, ἵνα μὴ καταδικασθῆτε», (Λουκ. ζ', 37) ὁ δὲ Ἀπόστολος ὁμοίως, «μὴ πρὸ καιροῦ τὴ κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ Κύριος» (Α' Κορ. δ', 5) καί «ἐν ᾧ κρίματι κρίνεις τὸν ἕτερον σεαυτὸν κατακρίνεις» (Ρωμ. β', 1), οἱ ἄνθρωποι, ἄφησαν τὸ νά κλαίουν τὰς ἀμαρτίας των καί, ἐπήραν τὴν κρίσιν ἀπὸ τὸν Υἱὸν καί αὐτοί, ὡς ἀναμάρτητοι, κρίνουν καί καταδικάζουν ἀλλήλους. Καί ὁ μὲν οὐρανὸς «ἐξέστη ἐπὶ τούτῳ», ἡ δὲ γῆ ἐφρίξεν, ἀλλ' αὐτοὶ ἀπὸ ἀναισθησίαν δὲν αἰσχύονται.

νε' Ἐκεῖνος ποῦ περιεργάζεται τὰς ἀμαρτίας τῶν ἄλλων ἢ κρίνει τὸν ἀδελφὸν ἀπὸ ὑποψίας του, αὐτὸς δὲν ἔβαλεν ἀκόμη ἀρχὴν μετανοίας,

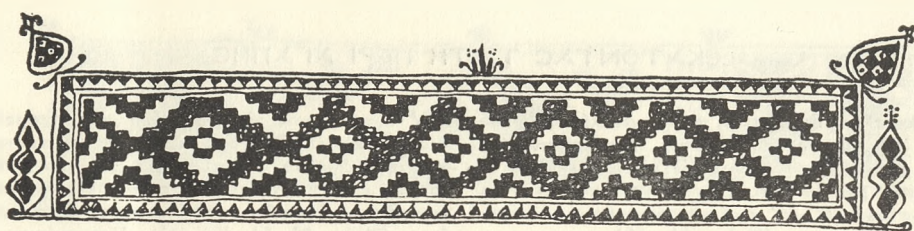
ἀλλ' οὔτε ἐρευνᾷ νά ἀνακαλύψῃ τὰς ἀμαρτίας του, αἱ ὁποῖαι εἶναι βαρύτεραι εἰς τὴν πραγματικότητα ἀπὸ τὸ βάρος μολυβδίνου ὄγκου, ἀλλὰ καί δὲν ἔμαθεν ἀπὸ τί γίνεται ὁ ἄνθρωπος «βαρυνκάρδιος», ἀγαπᾷν ματαιότητα καί ζητῶν ψεύδος». (Ψαλμ. 81, 5). Διὰ τοῦτο διαπορεύεται ὡς ἄφρων εἰς τὸ σκότος, ἀφήσας τὰς ἀμαρτίας του, φαντάζεται τὰς ἀμαρτίας τῶν ἄλλων ἢ πραγματικάς ἢ νομιζόμενας ἐξ ὑπονοίας.

νε' Ἡ φιλαυτία, ὅπως πολλάκις ἐλέχθη, γίνεται αἰτία ὄλων τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν. Ἐκ τῆς φιλαυτίας γεννῶνται οἱ τρεῖς γενικώτατοι λογισμοὶ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ τῆς ψυχῆς: τῆς γαστριμαργίας, τῆς φιλαργυρίας καί τῆς κενοδοξίας. Ἀπὸ τὸν λογισμὸν τῆς γαστριμαργίας γεννᾶται ὁ λογισμὸς τῆς πορνείας. Ἐκ τῆς κενοδοξίας ὁ τῆς ὑπερφηανείας. Ὅλοι οἱ ἄλλοι ἐμπαθεῖς λογισμοὶ ἀκολουθοῦν ἕνα ἀπὸ τοὺς τρεῖς γενικώτατους λογισμοὺς, ὁ τῆς ὀργῆς, τῆς λύπης, τῆς μνησικακίας, τοῦ φθόνου, τῆς καταλαλιᾶς καί οἱ λοιποί. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ πάθη συνδεσμοῦν τὸν νοῦν μετὰ τὰ ὑλικά πράγματα, τὸν καθέλκουν εἰς τὴν γῆν καί τὸν συνθλίβουν κάτω ἀπὸ τὸ ἀσῆκτον βάρος των, αὐτὸν τὸν νοῦν ποῦ ἀπὸ τὴν φύσιν του εἶναι ἐλαφρότερος καί ταχύτερος ἀπὸ τὴν φωτιά.

νε' Ἡ ἀρχὴ μὲν ὄλων τῶν παθῶν εἶναι ἡ φιλαυτία: τέλος δὲ ἡ ὑπερφηανεία. Ἡ φιλαυτία εἶναι παράλογος φιλία πρὸς τὸ σῶμα: ἐκεῖνος ποῦ τὴν ἐνίκησεν, ἔκοψεν ὅλα τὰ γεννώμενα πάθη ἀπὸ αὐτῆν.

νε' "Όπως οἱ γονεῖς αἰσθάνονται μεγάλην ἀγάπην πρὸς τὰ τέκνα των, ἔτσι καί ὁ νοῦς φυσικῶς διάκειται ἐρωτικῶς πρὸς τοὺς λόγους του. Καί ὅπως ὅσον περισσότερο οἱ γονεῖς εἶναι νοσηρότεροι εἰς τὴν ἀγάπην των, ἔστω καί ἂν τὰ τέκνα των εἶναι ἄσχημα καί πλέον καταγέλαστα, τόσον τοὺς φαίνονται καλὰ καί ὠραῖα, ἔτσι καί εἰς τὸν ἄφωνα νοῦν φαίνονται οἱ λόγοι του ὡς φρονιμώτεροι ἀπὸ ἄλλους, ἔστω καί ἂν εἶναι καταγέλαστοι. Εἰς τὸν σοφὸν ὅμως δὲν φαίνονται ἔτσι οἱ λόγοι του. Ἀντιθέτως μάλιστα, ὅταν νομίσῃ ὅτι εἶναι καλοὶ καί ἀληθεῖς, τότε περισσότερο δὲν πιστεύει εἰς τὴν κρίσιν του, ἀλλὰ ὑποβάλλει τοὺς λόγους εἰς τὴν κρίσιν ἄλλων σοφῶν, μήπως καί ματαιοπονεῖ καί δέχεται ὅ,τι τοῦ εἶπουν.

ΠΕΡΙ "ΜΕΤΑΜΟΣΧΕΥΣΕΩΝ,"

ΗΜΟΣΙΕΥΟΜΕΝ καθηκόντως τὴν κατωτέρω «Εισήγησιν περὶ τῶν μεταμοσχεύσεων», τὴν ὁποίαν μᾶς ἀπέστειλεν ὁ φίλος Ἀρχιμ. Π. Μελέτιος Καλαμαράς, παραπνεβείς, ὅτι ἡ δημοσίευσίς μικροῦ ἀποσπάσματος ἐξ αὐτῆς εἰς τὸ τεύχος 35 - 36 τῶν «Ἀθ. Διαλ.», διαφοροποιεῖ τὰς ἀπόψεις του ἂν κατὰ βάθος συμφωνοῦμεν μετὸν σεμνὸν Κληρικόν.

Ἡ «Εἰσήγησις» ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ Περ. «Ἐκκλησία» τοῦ ἔτους 1969, σελ. 243.

Ἡ Ἅγία Γραφή λέγει: Τὸν ἱατρὸν τίμα. Ἄς αὐτῷ τόπον. καὶ γὰρ αὐτὸν ἐκτίσε Κύριος. Ἔστι καιρὸς ὅτε ἐν χεροῖν αὐτοῦ εὐδοκία. (Σειρ. ΛΗ, 12 - 13). Γι' αὐτὸ ζητήματα ποῦ θέτουν ἱατροὶ ἢ Ἐκκλησία τὰ παρακολοῦθεῖ μετὰ πολλῆς συμπάθειαι. Ὅμως ἐπειδὴ μερικὲς φορὲς συμβαίνει ἡ τοποθέτησις τῆς μᾶς ἐποχῆς νὰ ἀνατρέπεται ἀργότερον ὡς ἐσφαλμένη καὶ μᾶλλον ἐπιζήμιος, νομίζομεν ὅτι θέμα τόσο πολὺπλοκο καὶ δύσκολο, ὅπως τὸ θέμα τῶν μεταμοσχεύσεων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λυθῇ, ὅπως ἔβλεπε ὁ Μ. Ἀλέξανδρος τὸ Γόρδιον Δεσμό, δηλ. μετ' ἐξυπνοῦ μὲν ἄλλ' ἀσεβὲς θράσος. Χρειαζέται θαθεῖα μελέτη τῶν διαφόρων πτυχῶν.

Ἄλλ' ὡς ἴδωμεν.

Α') ΕΠΙΤΡΕΠΕΤΑΙ ΔΗΨΙΣ ΟΡΓΑΝΩΝ ΠΡΟΣ ΜΕΤΑΜΟΣΧΕΥΣΙΝ ΑΠΟ ΝΕΚΡΟΥΣ;

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι δισύνθετος. Σῶμα καὶ ψυχὴ. Τὸ σῶμα χωρὶς ψυχὴν εἶναι πτώμα νεκρῶν. Ἡ ψυχὴ χωρὶς σῶμα εἶναι γυμνή. (Α' Κορ. ΣΤ'). Ἡ γυμνὴ ψυχὴ στενάζει νὰ ξαναβρῇ σῶμα νὰ ἐνδύθῃ. Ὁ σύνδεσμος σώματος καὶ ψυχῆς εἶναι στενωτάτος. Ἡ ἀμαρτία διαπορίζει τὸ σῶμα κατὰ τὴν ζωὴν. Τὸ παρακολοῦθεῖται μετὰ θάνατον, ὡς ἐκ πείρας γνωρίζομεν. Τὸ ἴδιο καὶ ἡ ἀγιότης τῆς ψυχῆς

διαπορίζει τὸ σῶμα καὶ τὸ καθιστᾷ καὶ μετὰ θάνατον ἀκόμη πνευματοφόρον καὶ χαριτόβρυτον καὶ πηγὴν ἁγιασμοῦ, ὅπως γνωρίζομεν πάλιν ἐκ πείρας ἀπὸ τὰ τίμια λείψανα τῶν Ἁγίων. Τὰ λείψανα λοιπὸν τῶν Ἁγίων ἢ Ἐκκλησία ὄχι ἀπλῶς ἐπέτρεψεν ἀλλὰ συνέτισσε καὶ ἐπέβαλε νὰ κατατέμνωται ἐπ' ἀπειρον διὰ νὰ διασκορπισθοῦν εἰς ὅσον τὸ δυνατὸν περιοσιότερους τόπους πρὸς ἁγιασμὸν αὐτῶν καὶ τῶν κατοίκων τους. Ἀπὸ τὸν ἀρχαῖον Βίον τῶν ἁγίων Κύρου καὶ Ἰωάννου τῶν Ἀναργύρων πληροφοροῦμεθα, ὅτι ὅσο περιοσιότερο εἶναι σκορπισμένα τὰ λείψανα τῶν Ἁγίων καὶ ὅσο περιοσιότερα θαύματα κάνουν τόσο περιοσιότερο δοξάζονται εἰς τὸν Οὐρανό.

Κατ' ἀναλογίαν λοιπὸν συνιστῶμεν μετὰ δὴν μας τὴν ψυχὴν εἰς ὄλους νὰ κάνουν τὰ σώματά τους πηγὴ παρηγοίας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ διαθένοντάς τα διὰ τὸ καλὸ ἄλλων.

Οἱ ἴδιοι μὲν μετὰ τὸ νὰ ὀρίζουν διὰ ἀφῆρουν διὰ φιλανθρωπικοὺς σκοποὺς τὰ μέλη τους.

Οἱ συγγενεῖς παραχωροῦντάς τα ἀντὶ εὐεργεσιῶν διὰ τὴν ὠφέλεια τῆς ψυχῆς τοῦ νεκροῦ.

Β') Ἀπὸ τοὺς συγχρόνους ἱατροὺς τίθεται καὶ τὸ ζήτημα τοῦ λεγομένου ΚΑΙΝΙΚΟΥ ἢ ΕΓΚΕΦΑΛΙΚΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ. Νομίζω ὅτι πρέπει νὰ διατηροῦμε ὠρισμένας ἐπιφυλάξεις, λόγῳ τῆς γνωστῆς ἀσταθείας τῶν ἐκάστοτε ἐπιστημονικῶν συμπερασμάτων. Πάντως ἡ παράτασις τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ ἀπόφρεως ἐκκλησιαστικῆς ἔχει ἀξίαν μόνον ἐφ' ὅσον διατηρεῖται δυνατοῦς μετανοίας. Ἄν ὁ λεγόμενος ἐγκεφαλικὸς θάνατος τοῦ ἔχει στερηθῇ αὐτὴν τὴν δυνατοῦτητα τότε εἶτω καὶ ἂν ἀναπνέη, ἐκκλησιαστικῶς εἶναι νεκρός. Ταῦτα ὅμως ἰσχύουν ἂν ἡ θεβαιότης

→ σελ. 17

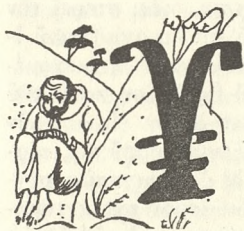

ΕΚΦΡΑΣΙΣ ΠΑΤΕΡΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

ΜΥΣΤΙΚΗ ΘΕΟΛΟΓΙΑ

ΠΟ τὸν τίτλον: «Ἐπὶ τὰς Πηγὰς», ὡς Διατριβὴ ἐπὶ διδασκαλίᾳ Νικολάου τοῦ Καβάσιλα», ἐκυκλοφόρησε ἐσχάτως μία ἐργασία τοῦ κ. Παναγιώτη Νέλλα, γνωστοῦ θεολόγου ἀ-

πὸ τὴν σειρὰν «Ἐπὶ τὰς Πηγὰς», ὡς Διατριβὴ ἐπὶ διδασκαλίᾳ, διὰ τῆς ὁποίας προσπαθεῖ νὰ μεταφέρῃ εἰς τὴν ἐποχὴν μας ἕνα σπουδαῖον Βυζαντινὸν θεολόγον τοῦ 14ου αἰῶνος: τὸν Νικόλαον τὸν Καβάσιλα.

Ὁ Καβάσιλας δὲν εἶναι σχολαστικὸς θεολόγος. Δὲν ἐνδιαφέρεται διὰ συστήματα. Εἶναι Μυστικὸς. Δὲν κατατριβεται μὲ ἀντιρρητικὴν θεολογίαν. Προσφέρει εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς τοῦ 14ου αἰῶνος «τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν». Γνωρίζει τὸν οὐμανισμὸν τῆς Λύσεως, ἀπηχίματα τοῦ ὁποίου φθάνουν ἕως τοῦ Βυζαντίου, ὡς καὶ τὸν αὐτοφυῆ οὐμανισμὸν. Δι' αὐτὸ προσπαθεῖ νὰ ἀντιδράσῃ καὶ νὰ καταδείξῃ, ὅτι τὸ πρόβλημα «ἄνθρωπος» μόνον ἐντὸς τοῦ γνησίου Πατερικοῦ παραδοσιακοῦ πνεύματος λύεται. Καὶ ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἀπόψεως εἶναι σύγχρονος ὁ Νικόλαος Καβάσιλας καὶ δι' αὐτὸ ἐπιτυχὴς ἡ προβολὴ τῆς θεολογίας του διὰ τῆς ὑπ' ὄψιν ἐργασίας τοῦ κ. Νέλλα.

Σήμερον, ποὺ χωρὶς νὰ τὸ ἀντιλαμβανόμεθα, ἀποκοπτόμεθα ἐκ τῶν ριζῶν. αἱ ὁποῖαι συνδέουν ἡμᾶς μετὰ τοῦ παρελθόντος καὶ χάνομεν σταδιακῶς τὴν συνείδησιν τῆς ἀληθοῦς γνώσεως, τοῦ τί εἶναι ὁ «ἄνθρωπος» καὶ ἡ «Ἐκκλησία», ἡ ὑπ' ὄψιν Διατριβὴ ἀποβαίνει πολύτιμος.

Πράγματι, σήμερον γίνεται προσπάθεια προσεγγίσεως τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ

καὶ προσφάτως, ἐξηγγέθη κατάλογος προσώπων διὰ τὸν Θεολογικὸν διάλογον καὶ εὐχόμεθα διὰ τὴν ἐνδεχομένην ἐπιστροφὴν τῶν ἑτεροδόξων εἰς τὴν «Μίαν, Ἁγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν» τοῦ Χριστοῦ, τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Ἐκτὸς τῆς ἀπαραιτήτου προϋποθέσεως τῆς ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ζωῆς ὅλων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι θὰ συνέλθουν ἐν φόβῳ Θεοῦ διὰ νὰ συζητήσουν περὶ τῶν διαφορῶν ἐπὶ θεμάτων Πίστεως καὶ διοικητικῆς εὐταξίας, ἀπαραίτητος τυγχάνει καὶ ἡ γνώσις τῆς διδασκαλίας καὶ ἡ κοινωνία μὲ τὸ Ὁρθόδοξο πνεῦμα τῶν Ἁγίων Πατέρων μας.

Δι' αὐτοὺς τοὺς λόγους εἶναι ἐπίκαιρος καὶ σημαντικὴ ἡ προσφορὰ τῆς ἐν λόγω ἐργασίας, ἡ ὁποία δὲν εἶναι μίᾳ ξηρᾷ καὶ νεκρᾷ παραθέσει ἰδεῶν, ἀλλὰ ἡ ζῶσα Ὁρθόδοξος Θεολογία τοῦ Καβάσιλα. Εἶναι ἡ καμπάνα, ἡ ὁποία ἀφυπνίζει τοὺς πάντας, «ἵνα συναχθῶμεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ» δι' εὐγνώμονα ἀνταποκοίσις εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. Εἰς τὴν ἐν λόγω Διατριβὴν καταφαίνεται ὅτι ἡ ζωὴ δὲν εἶναι ἄσχετος μὲ τὴν περὶ τὴν Θεολογίαν διατριβὴν. Δίδεται ἡ ἐντύπωσις, ὅτι ὁ Καβάσιλας κέκτηται πνευματικὸν αἰσθητήριον καὶ ἀγωνίζεται νὰ ἀποκτήσῃ τὰς «Πνευματικὰς αἰσθήσεις», αἱ ὁποῖαι ἀνήκουν εἰς τὸν μέλλοντα καινὸν αἰῶνα καὶ περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλεῖ εἰς τὴν σελίδα 129.

Ἐξ ἐπόψεως γλωσσικῆς, συντάξεως, στίξεως ἐκφράσεως ἀποτελεῖ ὑπόδειγμα εἰς ὁσους θέλουν νὰ γράψουν Ἑλληνικά. Ἐξ ἐπόψεως περιεχομένου Ὁρθόδοξος. Εἰς πολλὰ σημεῖα πρωτότυπος. Καὶ συγκεκριμένως σημειώνονται:

«Ἡ πᾶσις εἶναι προσβολὴ τοῦ Θεοῦ· ὁ διάβολος γρησιμοποιεῖ ὡς ὄργανον τὸν ἄνθρωπον. Ἐφ' ὅσον ὁμοῦς ὁ ἄκτιστος Θεὸς

είναι ἀπρόσιτος και ἀπαθής, τὸ κατ' αὐτοῦ κατευθυνόμενον βέλος συνήντησε τὴν εικόνα αὐτοῦ... ἡ προσβολὴ τοῦ Θεοῦ ἀποτελεῖ κατ' οὐσίαν τραυματισμὸν τοῦ ἀνθρώπου». (σελ. 91 - 92). «Ὁ ἄνθρωπος περιβληθεὶς τὴν ἁμαρτίαν, περιεβλήθη τὴν ἀνυπαρξίαν... οὕτως ὑπάρχει ἐφεξῆς ἀνυπάρκτως». Τὸ διαιρεθῆναι τοῦ Θεοῦ, «τοῦτο ἐστὶ τὸ διεφθάρθαι και μηκέτ' εἶναι» (σελ. 78). «Τὸ θεοειδὲς ἀνθρώπινον πρόσωπον διὰ τῆς ἀπομακρύνσεως αὐτοῦ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐκπίπτει εἰς βιολογικὸν ἄτομον» (σελ. 76 - 77). «Πρὶν γνωσθῶν τῷ Θεῷ οἱ ἄνθρωποι, θεωροῦνται ὡς σκότος... και μηδὲν ὄντες». Τὸ μεταπτωτικὸν σῶμα τοῦ ἀνθρώπου «δὲν δουλεύει τῇ ζωῇ, ἀλλὰ τῷ θανάτῳ». «Ὅταν δὲ ἐπέλθῃ ἡ φυσιολογικὴ κόπωση αὐτοῦ, παύει νὰ ἀφομοιώνῃ τὴν τροφήν και ἀποθνήσκει». (σελ. 79). «Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι «νεκρὰ» ἢ «ἐν φθορᾷ ζωῆς» (σελ. 79). «Ὁ ἄνθρωπος ἀπώλεσε τὴν «ἰδιαιτέραν» μορφήν και τὸ διακριτικὸν αὐτῆς «εἶδος», ἐξέπεσε εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ἀπλῆς ὕλης» (σελ. 75).

Καὶ συνεχίζει ὁ Καβάσιλας, ἐκφραζόμενος Ὁρθοδόξως, ὅτι ἡ κατάστασις αὕτη δὲν εἶναι τιμωρία ἐπιβληθεῖσα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη, ἡ δὲ ἀγάπη οὐδὲν ποτε κακὸν δημιουργεῖ «... Ἡ δουλεία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι φυσικὴ συνέπεια τῆς ἥττης αὐτοῦ... ὁ θάνατος εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀπομακρύνσεως αὐτοῦ ἐκ τῆς ζωῆς» (σελ. 88).

Ὁρθῶς σημειώνει ὅτι ἡ «ἔχθρα Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου «ὁ Θεὸς ἐγένετο διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἀνθρώποις ἀπηχθημένος» (σελ. 82).

Εἰς τὸ δράμα τοῦτο μόνος ὁ Θεὸς δύναται νὰ βοηθήσῃ και πράττει τοῦτο μόνον ἐξ ἀγάπης: «ὁ περὶ τοὺς ἀνθρώπους ἔρωσ τὸν Θεὸν ἐκένωσεν» (σελ. 70). «Δούλου δέχεται φύσιν, και διακονεῖ τοῖς δούλοις μέχρι σταυροῦ και θανάτου και οὕτω τὰς ψυχὰς τῶν δούλων αἰρεῖ και τὴν θέλησιν ἀμέσως χειροῦται» (σελ. 70).

Δι' ἀνθρωπίνης δυνάμεως ὁ ἄνθρωπος ἦτο ἀδύνατος νὰ ἀναστηθῇ: «... τὸ γὰρ ἁμαρτάνει εἰς αὐτὸν τὸν Θεὸν φέρει τὴν ὕβριν» (σελ. 93). «Ἡ ὕβρις σημαίνει τραῦμα τοῦ ἀνθρώπου. Πολὺ πειστικὰ ἀποδεικνύει ὅτι ἡ Σταυρικὴ θυσία δὲν ἀποτελεῖ

«ἱκανοποίησιν» τοῦ Θεοῦ. Ὁ Καβάσιλας οὐδαμῶς ὀμιλεῖ περὶ «ἱκανοποίησιν» τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ περὶ «ἀποκαταστάσεως» τῆς υἰείας τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως». Τὸ λάθος τοῦ Ἀνσελμου ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι θεωρεῖ θιγέντα, τιμωροῦντα και ἱκανοποιούμενον τὸν Θεὸν ἐκ τῆς τιμωρίας» (σελ. 107). «Ἡ ἀπόδοσις εἰς τὸν Θεὸν τῆς ὀδύνης και τοῦ θανάτου... εἶναι θεολογικὴ πλάνη οὐσιώδης, ἀληθῆς ὕβρις. Εἰς τὸν σωτηριολογικὸν ᾠρον συνιστᾷ αὕτη αἵρεσις, διότι στερεεῖ τὸν Σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ τοῦ πραγματικοῦ ἱστορικοῦ και ἀνθρωπολογικοῦ περιεχομένου τῆς νίκης και τοῦ θριάμβου κατὰ τοῦ σατανᾶ και μετατρέπει αὐτὸν εἰς ἀπλοῦν ὄργανον ὀδύνης και ἐξευμενισμοῦ τῆς «ὀργῆς» τοῦ Θεοῦ. Φέρει δὲ ὡς ἀναγκαίαν συνέπειαν αὐτῆς τὸν ὑποβίβασμὸν τῆς πνευματικῆς ἀσκήσεως ἀπὸ πάλης κατὰ τῆς ἁμαρτίας και τοῦ σατανᾶ, εἰς ἀπλήν προσπάθειαν ἐπιτυχίας καλῶν ἔργων, δι' ὧν «ἱκανοποιεῖται» ὤθηεν ἡ θεία Δικαιοσύνη, ὅπερ ὀδηγεῖ ἀναποφεύκτως εἰς ἐγκόσμιον, μονομερῶς ἠθικὴν και κοινωνικὴν ἀντίληψιν τοῦ Χριστιανισμοῦ» (σελ. 88 - 89). «Ὁ Ἀνσελμος ὑπέπεσε εἰς τὸ λάθος τοῦτο ἕνεκα τῶν ἀπαιτήσεων τῆς διανοίας αὐτοῦ διὰ πλήρη κατανόησιν και ὀλοκληρωτικὴν ἀποσαφήνισιν τοῦ μυστηρίου. Ἀντιθέτως ὁ Καβάσιλας σέβεται τὸ μυστήριον και ἡ ἐρμηνεία αὐτοῦ... περιορίζεται εἰς τὸν ᾠρον ἐκεῖνον, ἔνθα ὁ ἀνθρώπινος νοῦς δύναται νὰ στοχασθῇ χωρὶς νὰ θίξῃ θεβήλως οὐδὲν τῶν στοιχείων τῆς θείας μεγαλειότητος... πέραν ἐνὸς ὀρισμένου σημείου κατανόσεως ἐκτείνεται ὁ ὑψίστης περιορικτικότητος, ἀπολύτως πυκνὸς και κατὰ συνέπειαν ἀπλοῦς, ὠκεανὸς τοῦ θείου μυστηρίου, ὁ μὴ δυνάμενος ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου εἰ μὴ «σιγῇ τιμηθῆναι» (σελ. 108).

Ἡ συμβολὴ τοῦ Καβάσιλα εἰς τὸ θέμα αὐτὸ ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι διατυπώνει τὴν γνώμην, ὅτι «εἰς τὸν ἄνθρωπον» προσέφερε τὴν θυσίαν ὁ Χριστὸς. Καὶ εἰς τὸ συναφὲς «περὶ λύτρων» θέμα δίδει Ὁρθόδοξον λύσιν. Τὰ λύτρα δὲν προσεφέρθησαν εἰς τὸν διάβολον. «τὰ μὲν... ἀλλὰ Δεσπότης ἦν και τῆς φύσεως ἡμῶν ἀπάσης ἐκράτει· ἦ δὲ τὴν δουλείαν ἐκφεύγομεν ἢ θέλησις ἦν και ἵνα ταύτην ἔλοι, πάντα εἰρ-

γάσατο, οὐκοῦν καὶ τὴν θέλησιν ἐπρίατο καὶ μάλιστα ταύτην» (716 C) σελ. 121.

Τέλος ὁμιλεῖ περὶ τῆς οἰκειώσεως τῆς δικαιοσύνης διὰ τῶν μυστηρίων καὶ τῆς ἀσκήσεως τῶν ἐντολῶν. Λύει ὀρθῶς τὸ πρόβλημα τῆς σχέσεως «πίστεως καὶ ἔργων» καὶ φρονεῖ, ὅτι ἐὰν προσεχθῇ ἡ διδασκαλία τοῦ Καβάσιλα ἐκ μέρους τῆς Δυτικῆς Θεολογίας δύναται νὰ βοηθήσῃ θετικὰ εἰς τὴν ἄρσιν τῆς πολώσεως τῆς Θεολογίας ταύτης εἰς τὸ θέμα τοῦτο: «... Δὲν ἐξαρκεῖ ὁ μονομερῆς τονισμὸς τῆς πίστεως ἢ τῶν ἔργων, ἢ ἡ ἀπλὴ διαλεκτικὴ μεταξὺ ἐκείνου, ἔνθα τοῦτο δύναται νὰ λυθῇ... τῆς Θεοειδοῦς καὶ Θεοποιοῦ ἅ γὰ ἀ πηξ ἄφ' ἑνός, καί, ἄφ' ἑτέρου τῆς συνεργίας...» (σελ. 168). Ἡ ἀγάπη ἀποτελεῖ τὴν οὐσίαν τῶν μυστηρίων, τὴν οὐσίαν τῆς πίστεως καὶ τῶν ἔργων, τὴν οὐσίαν τῆς δικαιοσύνης. «Ἡ μὲν γὰρ ζωὴ τῆς ψυχῆς ἔστιν ἡ πρὸς Θεὸν ἔνωσις, τὸ δὲ ἔνοῦν ἡ ἀγάπη ἔστι» (640 C) σελ. 168.

Εἶναι ἀληθές ὅτι σήμερον θαυμάζομεν τὰ κείμενα τῶν Ἁγίων Πατέρων. Εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Δύσιν ἐκδίδονται καὶ γράφονται πολλὰ ἐπ' αὐτῶν. Προσπαθοῦμεν νὰ ψηλαφήσωμεν τὰ κράσπεδα τῆς Θεολογίας τῶν Ἁγίων. Παρὰ ταῦτα ὁμως ὀλίγοι ἔχουν τὴν τόλμην νὰ προχωρήσουν, κάμνοντες τὸ μέγα βῆμα: νὰ μιμηθοῦν τὴν ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ ζωὴν των. Τὴν ζωὴν τῆς μετανοίας, τῆς αὐταπαρνήσεως, τοῦ κατὰ Θεὸν πένθους, τῆς ἀδιαλείπτου μνήμης τοῦ μυστηρίου τοῦ Σταυροῦ, τοῦ τάφου, τῆς τριήμερον Ἀναστάσεως καὶ τῆς Δευτέρας Παρουσίας, προσφέροντες εἰς τὸν Θεὸν ὡς εὐγνώμονα ἀνταπόκρισιν «τὰ ἰδικὰ Του ἐκ τῶν Ἰδικῶν Του, κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα».

Εἰς τὰς σελίδας 125 - 135 τῆς Διατριβῆς γίνεται λόγος περὶ τοῦ ὅτι: «Τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ πλέον ρεεῖ εἰς τὰς φλέβας μας, καὶ ὅτι ἐγεννήθημεν καινὴν γέννησιν, ἐνεδύθημεν Βασιλικὸν ἱμάτιον...». Πόσοι ὁμως ἀνταποκρινόμεθα; πόσοι πωλοῦμεν πάντα ὅσα ἔχομεν διὰ νὰ ἀγοράσωμεν τὸν «πολύτιμον Μαργαρίτην»;

Ἡ ἐργασία τοῦ κ. Νέλλα δίδει τὴν ἀφορμὴν νὰ ἐρωτήσωμεν ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους περὶ τούτου. Δὲν ὑπάρχουν πλέον περιθώρια δι' ἀδράνειαν καὶ ὀλιγοριαν.

«Ὁ Γάμος ἡττρέπισται... τὸ δεῖπνον παρατίθεται... Δεῦτε οὖν εἰσέλθωμεν, ἵνα ἀριστήσωμεν...».

ἰ.δ.σ.

ΠΕΡΙ "ΜΕΤΑΜΟΣΧΕΥΣΕΩΝ".

→ ἀπὸ σελ. 14

τοῦ ἐγκεφαλικοῦ θανάτου εἶναι ἀπόλυτος, 100%.

Γ' ΕΠΙΤΡΕΠΕΤΑΙ ΥΓΙΗΣ ΝΑ ΔΙΑΘΕΤΗ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΝΑ ΜΕΤΑΜΟΣΧΕΥΘΟΥΝ ΕΙΣ ΑΣΘΕΝΕΙΣ;

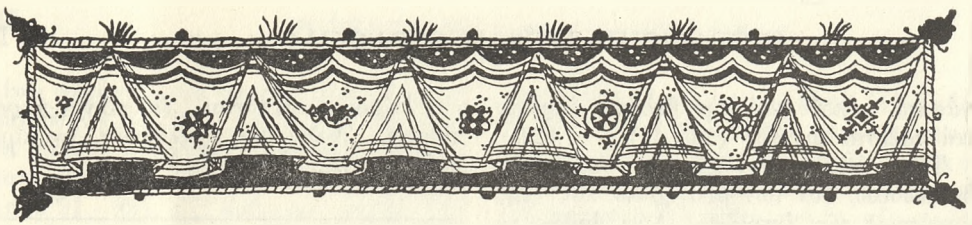
Ἀπὸ ἱατρικῆς ἀπόψεως μόνον κώλυμα εἶναι ἡ κακὴ πιθανότης νὰ βλαθῇ ἡ υγίεια τοῦ ὑγιοῦς διὰ τὴν ἀμφίβολον πιθανότητα νὰ γίνῃ καλὰ ὁ ἀσθενής.

Ἀπὸ θεολογικῆς ἀπόψεως τὸ θέμα εἶναι πολύπλοκον. Τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ εὐρίσκονται εἰς μίαν συνεχῆ ἀλληλεπίδρασιν. Ἐλλειψίς μέλους ἢ λειτουργίας ἐπιδραῖ δυσμενῶς ἐπὶ τῆς πορείας τῆς ψυχῆς. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος λέγει: «Τοῖς τοῦ σώματος σχήμασι συμμεταβάλλεσθαι εἶωθεν ἡ ψυχὴ καὶ πρὸς αὐτὰ σχηματίζεσθαι καὶ αὐτοῖς ὑποῦσθαι». Καὶ εἶναι γνωστὸ ὅτι σακάτες καὶ ἀνίκανοι βλέπουν ὑπερβολικὰ στὴν κακίαν καὶ τὸν φθόνον.

Ἀκόμη. Ὁ Ὁριγένης αὐτοευνοχηθὴν διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοῦ συνεχῆς βόσανο τῶν σαρκικῶν πειρασμῶν. Ἡ Ἐκκλησία ὄχι μόνον δὲν τὸν ἐπήνεσε, ἀλλ' ἀντιθέτως τὸν κατεδίκασε καὶ τὸν ἀφώρισεν ὡς «αὐτοφρονετὴν ἑαυτοῦ καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δημιουργίας ἐχθρόν».

Πρῶτον λοιπόν, ἐφιστῶμεν τὴν προσοχὴν. Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. Ὁ δὲ πειρασμὸς εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν εἶναι πολὺ μεγάλος.

Καταδικάζομεν ἐπιτελῶς τὴν πώλησιν μελῶν πρὸς λύσιν ἄλλων προβλημάτων, ὡς ἁμαρτίαν, (Ὁριγένης). Κρίνομεν ὡς ἀνεκτὴν, καὶ τοῦτο μετὰ διαταγμοῦ, τὴν ἑνοσίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος οδηγεῖται ἀπὸ ἄπειρον πλοῦτον ἀγάπης, γιὰ πιστεύομε, ὅτι ἡ ἀγάπη θὰ τὸν βοηθήσῃ νὰ νικήσῃ τὸν πειρασμό, ἀλλὰ δὲν τὴν συνιστῶμε, ὅπως δὲν συνιστῶμε νὰ γίνῃ τις στυλῆς.

ΟΙ “ΚΟΛΛΥΒΑΔΕΣ,” ΚΑΙ Ο ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

ΕΝ ΕΧΟΜΕΝ οὐδεμίαν διάθεσιν νὰ ἀνακινήσωμεν θέματα πού συνετάραξαν ἐπὶ πενηκοναετίαν ὄλην, κατὰ τὸ δευτερόν ἡμῶν τοῦ 18ου αἰῶνος ὀλόκληρον τὸ “Ἅγιον Ὄρος, τὰ γνωστὰ ὑπὸ τὸ εἰρωνικὸν παρωνύμιον «κολλυβαδικά».

Ἄλλωστε, ὡς ἀπεδείχθη ἐκκλησιαστικῶς καὶ ἱστορικῶς, οἱ «Κολλυβάδες» ἦταν πνευματικοὶ Μοναχοὶ καὶ ἠγωνίσθησαν διὰ τὰς καλῶς νοουμένας παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐδικαιώθησαν. Ἦδη εἰς τὸ Ἁγιολόγιον τῆς Ὁρθοδοξίας ὑμῶνται ὡς “Ἅγιοι δύο ἐκ τῶν πρωταγωνιστῶν τοῦ κινήματος τῶν «Κολλυβάδων», Μακάριος Κορίνθου καὶ Νικόδημος ὁ Ἄγιορείτης.

Ἀφορμὴν εἰς τὸ θέμα μας ἔδωκεν ἓνα δημοσίτευμα τοῦ φιλόλογου κ. Ν.Δ. Τριανταφυλλοπούλου εἰς ἀπάντησιν κρίσεων τοῦ Γ. Βαλέτα καὶ εἰς τὸν ἰσχυρισμὸν του, ὅτι ὁ κοσμοκαλόγηρος Παπαδιαμάντης, ὁ ἴσους γνωστὸς διὰ τὸν σεβασμὸν του εἰς τὰς Παραδόσεις καὶ τὰ Τυπικά τῆς Ἐκκλησίας, ἀπεδοκίμαζε τοὺς «Κολλυβάδες».

Αὐτὴν τὴν ἀπάντησιν τοῦ εὐλαβοῦς φιλόλογου κ. Τριανταφυλλοπούλου παραθέτομεν ὀλόκληρον, διὰ νὰ καταδειχθῇ πῶς ἐφρόνει ὁ Παπαδιαμάντης περὶ τῶν «Κολλυβάδων» *.

* Ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ Περιοδικὸν «Δοκιμασία» τ. 8-9 – Γιάννενα 1974. Πλείονα περὶ «Κολλυβάδων» βλέπε εἰς τὸ βιβλίον «Ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἄγιορείτης», ἔκδοσις «Ἀστήρ», Μοναχοῦ Θεοκλήτου Διονυσίου, σελ. 36 - 47 κ. ἔξ.

Ἐρμηνευτικὰ ἀντιλεγόμενα
στὸν Παπαδιαμάντην

«Ὁμηρον ἐξ Ὁμήρου σαφηνίζειν»

Ὁ Γ. Βερίτης στὴ μελέτη του «Τὸ ἀναμορφωτικὸ κίνημα τῶν Κολλυβάδων καὶ οἱ δύο Ἀλέξανδροι» (Ἀκτῖνες 36, 1943) ἔδειξε μὲ ἐπάρκεια, θαρρῶ, τὴν πνευματικὴν σχέσιν τοῦ Παπαδιαμάντη καὶ τοῦ Μωραϊτίδη μὲ τοὺς Κολλυβάδες. Ὁ Γ. Βαλέτας, πού ἔχει ἀναμφίβολα συνδέσει τὸ ὄνομά του μὲ τὴ χρηστικότερη ἴσασιν τώρα ἔκδοσιν τοῦ Παπαδιαμάντη, θεωρεῖ τὴ μελέτη αὐτὴ χωρὶς ἱστορικὴ βάση, παρόλο πού ἀναγνωρίζει ὅτι ὁ συγγραφέας τῆς «ἔδωκε ἱστορικὸ ὕλικό». Καὶ συνεχίζει: «Τί ἦταν οἱ Κολλυβάδες καὶ τί λογιῆς ἦταν τὸ ἀναμορφωτικὸ (γρ. σκοταδιστικὸ) κίνημά τους εἶδαμε στὸ πρῶτο μέρος τῆς μελέτης αὐτῆς (σελ. 39 κ.π.)» (ΣΤ΄, 421 - 422).

Νιώθω, ὡς μέλος τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, νὰ μὲ συνεπαίρνη ἡ ὀργὴ γιὰ ἐκεῖνο τὸ «σκοταδιστικόν», ἀλλὰ ποῖος εἶμαι ἐγὼ πού θὰ ἀρνηθῶ στὸν ὁποιοδήποτε νὰ λήη ὀτιδήποτε; Ὁ καθένας διαλέγει τὴν ὄχθη πού τοῦ ἀρέσει. Καὶ ἐπειδὴ ἡ πρόθεσή μου ἐδῶ δὲν εἶναι νὰ δικαιώσω τοὺς Κολλυβάδες, ἀλλὰ νὰ ἐξετάσω ποῖα γνώμη εἶχε ἀληθινὰ ὁ Παπαδιαμάντης γι’ αὐτούς, γυρίζω στὴ σελίδα 39. Νὰ τί γράφει ἐκεῖ ὁ ἐκδότης μιλώντας γιὰ τὸν ἱερομόναχο Διονύσιον Ἐπιφανιάδη: «Εἶναι πλάνη νὰ πιστεύουμε, πῶς ὁ φλογερὸς αὐτὸς καλόγηρος, πού εἶχε πλατύτερα ἀναμορφωτικὰ ἰδανικά, καὶ δὲν ἔμεινε οὔτε στὸ Ἁγιονόρος, οὔτε στὸ Πατριαρχεῖο, παρὰ κατέβηκε στὴν Ἑλλάδα γιὰ νὰ συντελέσει κι’ αὐτὸς στὸ ριζισμό τῆς Βαυαροκρατίας καὶ τῆς Ὁθωνικῆς ἀ-

πολυταρχίας (...) και ήταν αντίμαχος του καλογορισμού (...), αυτός ο φίλος και υποστηρικτής του Καίρη (...), αυτός λέγω ο αγωνιστής δεν έχει καμιά σχέση με τους Κολλυβάδες.

(...) Τί σχέση μπορεί να έχει ο αγωνιστής αυτός με τη φωτισθεστική άγυρτεία των Κολλυβάδων, που έβγαιναν από την κόλαση του μεσαίωνα κι ήθελαν από παντού αποκηρυγμένοι και κυνηγημένοι, κι απ' την Έκκλησία κι απ' το λαό, να γυρίσουν την Ελλάδα πίσω στο μεσαίωνα, έχοντας άρχηγό τους το σκοριαδιστή Άθανάσιο τον Πάριο (...). Αυτοί ήταν οι Κολλυβάδες, που τους καταδικάζει με τον τρόπο του κι ο ίδιος ο Παπαδιαμάντης (Β 94), λέγοντας πως όχι αυτοί, που δεν έχουν με το μέρος τους σύμφωνη την κοινή γνώμη, γιατί άλλοι τους θεωρούσαν αίρετικούς, κι άλλοι «ένάρτους», παρά η άρχαιότροπη μοναστική συνήθεια ή Άγιορείτικη είχε αξία και σημασία για την αυστηρότητα και την έμμονή της στη γνώση έκκλησιαστική παράδοση, και πως αυτοί οι παραξένες και φωτισθέστες, έπειδή γυρίζοντας και γράφοντας ήθελαν μαζί με τις αντιδραστικές τους ιδέες και άγυρτείες τους — και ίσα-ίσα για να τις καλύψουν στα μάτια του κόσμου — να επιβάλλουν την αυστηρή Άγιορείτικη συνήθεια, έδωσαν και τ' όνομά τους σ' αυτήν, κι έτσι στη γλώσσα της έποχής Κολλυβάς έσήμαινε αυστηρός και άρχαιότροπος στα ζητήματα της λατρείας, (γιατί από τους Κολλυβάδες έγινε γνωστή στο λαό ξέως απ' το Άγιον Όρος), κι όχι όπαδός ή όμοιδατής της φατριάς των αποδιοπομπαίων ρασοφόρων, που άρχισαν από τα κόλλυβα, αν πρέπει να γίνουνται το Σάββατον ή την Κυριακή, και φτάσανε να γίνουν μάλιστα της θρησκευτικής ζωής του λαού και της πνευματικής μας αναγέννησης.

Ό Διονύσιος Έπιφανιάδης δεν έχει καμιά σχέση μ' αυτή την αντιδραστική φατρία, που ούτε στη Σκιαθο έπασαν ποτέ τόπο, ούτε στη θρησκευτικότητα του Παπαδιαμάντη άσκησαν καμμιάν έπιρροή». (ΣΤ', 40 - 41).

Κυριολεκτικά «ένα κουβάρι θάμα». Κι' αν οι Άγιοι είναι ανεξίκακοι, ή γλώσσα πάντως έκδικιέται. Άς ξεμπερδέψουμε λιγάκι καμιάν άκρη, άφου παρεκβατικά σημειωθή πως ανάμεσα στους άγύρτες» αυτούς συγκαταλέγονται οι Άγιοι Μακάριος ό Νοταρās και Νικόδημος ό Άγιορίτης — ό Πεντζίκης έδειξε με άλάθευτη στατιστική μέθοδο ότι ό τελευταίος «άκινήτων στον Άθω ήξερε καλύτερα τον τόπο μας» —, και πως για τον Άθανάσιο τον Πάριο διαφορετικά από τον Γ. Βαλέτα μιλάει ό Παπαδιαμάντης.

Άς δούμε, πρώτα, τη σχέση του Διονύσιου με τους Κολλυβάδες. Ό Παπαδιαμάντης είχε γνωρίσει το Διονύσιο, που ήταν και συγγενής του. Έξάλλου είναι αναμφισβήτητο πως ό Παπαδιαμάντης σε θέματα που οχετίζονται με την Έκκλησία κάτι παραπάνω ήξερε από μās. Νεκρολογώντας λοιπόν το Διονύσιο γράφει: «Ό Διονύσιος άνήκεν εις την άρχαιοπρεπή εκείνην τάξιν των μοναχών, των Κολλυβάδων καλουμένων, ης ήτο ό τελευταίος σχεδόν άντιπρόσωπος» (Ό Πατήρ Διονύσιος, Ε', 244).

Αυτά ό Παπαδιαμάντης και δέ χρειάζεται τυπογραφική άραίωση των στοιχείων. Θα μπορούσα να προσθέτω και την παράλληλη μαρτυρία του Μωραϊτίδη, αλλά είπαμε πως το θέμα δεν είναι οι Κολλυβάδες, παρά ή γνώμη του Παπαδιαμάντη γι' αυτούς.

Ό έκδότης έπιμένει πως και ό ίδιος ό Παπαδιαμάντης τους καταδικάζει «με τον τρόπο του». Όλος ό κόσμος όμως ξέρει πως ό Παπαδιαμάντης δεν είχε «τρόπους» και δεν κλωθογύριζε τα λόγια του: «Ποία τις ήτο ή κοινότης αυτή των Κολυβάδων μοναχών, ου του παρόντος(...). Σημειώ μόνον ένταύθα ότι το σκωπτικόν έπίθετον αναξίως έδόθη αυτοίς υπό φθονερών του μοναστικού βίου άπτήνων, λόγω ότι εκείνοι δεν ήνείχοντο, και δικαίως, τα έν ταίς Κυριακαίς κόλλυβα και μνημόσυνα, έπιμένοντες ίνα ταύτα γίνωνται έν τοίς Σάββασι και ταίς καθημεριναίς, κατά την άρχαίαν της Έκκλησίας τάξιν, και

ὅτι ἐκ τῶν Κολλυβάδων ἦσαν ἐκ τῶν παλαιῶν λογίων πατέρων ὁ Κορίνθου Μακάριος ὁ Νοταρᾶς, ἅγιος τιμώμενος, Ἄθανάσιος ὁ Πάριος καὶ Νικόδημος ὁ πολυγραφεύτατος, ὁ Κύριλλος, ὁ Ἥλιος, ὁ Ἀρόνιος καὶ ἄλλοι ἐνάρετοι ἄνδρες». (ὁ.π. 244 - 245).

Πάλι περιπετεύουν τὰ ἀραιά. Ὑπάρχει ὅμως καὶ μιὰ παραπομπή. Νάτην: «Οἱ μὲν τοὺς ἔλεγον αἰρετικούς, οἱ δὲ τοὺς ἐσέβοντο ὡς πολὺ ἐναρέτους. Ἡ κοινὴ φήμη ἔλεγεν, ὅτι ἠσπάζοντο τὰς δοξασίας θρησκευτικοῦ τινος διδασκάλου, τὰς ὁποίας εἶχε ἀποκηρύξει ἡ Ἱερὰ Σύνοδος. Τὸ ἀληθές ἦτο, ὅτι ὁ ἐν λόγῳ διδάσκαλος, αὐτὸς μᾶλλον εἶχεν ἀκολουθήσει τινὰ τῶν παλαιῶν ἐθίμων μοναστικῆς τινὸς κοινότητος, λίαν ἀρχαιοπρεποῦς, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκον οἱ ἀσκηταὶ αὐτοῖ. Οὕτω συνέπεσαν ἐν μέρει εἰς τὰς δοξασίας. Πολλοὶ ὅμως ἐφρόνουν, ὅτι, ἐπειδὴ τὸ πολὺ τοῦ λαοῦ διψᾷ θρησκευτικῆς διδασκαλίας, οἱ δὲ ἀρμόδιοι καὶ ὑπεύθυνοι οὐδεμίαν μέριμναν λαμβάνουσι πρὸς θεραπείαν τῆς ἀνάγκης ταύτης διὰ τῶν ἀγνῶν καὶ ὀρθοδόξων, οὐκὶ διὰ ξενοπρεπῶν καὶ κακοζήλων, πηγῶν, ἐπόμενον ἦτο πολλοὶ εὐσεβεῖς καὶ καλοπροαίρετοι ἄνθρωποι νὰ πλανηθῶσι, καλῆ τῆ πίστει, ἀκούοντες τὸν χριστιανικὸν λόγον, ἔστω καὶ νοθευμένον, παντοῦ ὅπου αὐτὸς ἤχει, διότι ὅταν αἱ βρῦσες καὶ αἱ κρῆναι θολωθῶσιν, οἱ δὲ ὑδρονομεῖς ἀποκρύπτωσι τὰ διαυγῆ νάματα, ἄνθρωποι καὶ κτήνη, διψῶντες μέχρι θανάτου, θὰ προτιμήσουσιν νὰ πῶσι ἐκ τοῦ θολοῦ ρεύματος, ἀσθενῆ εὐρίσκοντες ἐλπίδα σωτηρίας ἐν τούτῳ μᾶλλον ἢ ν' ἀποθάνωσιν τῆς δίψης. «Ἀνθρώπους καὶ κτήνη σώσεις, Κύριε, ὡς ἐπλήθυνας τὸ ἔλεός σου, ὁ Θεός».

Τὸ ἀπόσπασμα αὐτό, ὅπου κατὰ τὸν ἐκδότῃ ὁ Παπαδιαμάντης λαβαίνει, ἔστω καὶ συγκαλυμμένα, ἀντίθετη στάση ἀπέναντι στοὺς Κολλυβάδες, ἀνήκει στὸ διήγημα «Ἐλαφροῦσκιωτοι» (Β', 94).

Πρῶτῃ παρατήρησι: ὁ Παπαδιαμάντης, καὶ ἐδῶ καὶ σιτὴ νεκρολογία, χρησιμοποιοεῖ τὴ λέξιν ἐνάρετοι χωρὶς ἐισαγωγικά. Ὁ ἐκδότῃς τῆς τὰ προσ-

θέτει, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀκριβοδίκαιος, γιὰτὶ ἀφήνει γυμνὸ τὸ αἰρετικούς.

Δεύτερη: ὁ Παπαδιαμάντης γράφοντας ἡ κοινὴ φήμη ἐννοεῖ «ἡ σφαλερὴ ἀντίληψη». Ἀπόδειξη, δύο γραμμὲς παρακάτω, ἡ φράσι: «Τὸ ἀληθὲς ἦτο...». Χρειάζεται ὑπερβολικὰ πολιτικοποιημένη ἐκδοχὴ τῆς παπαδιαμαντικῆς γλώσσας γιὰ νὰ μετατραπῆ τὸ «ἡ κοινὴ φήμη ἔλεγεν» στὸ «ποὺ δὲν ἔχουν μὲ τὸ μέρος τους σύμφωνη τὴν κοινὴ γνώμη». Καὶ ὅμως ἐδῶ θεμελιώνεται ἡ δεκαοχτάστιχη περίοδος, ποὺ παράθεσα πρὸ πάνω, ἐντελῶς ἄσχετη μὲ τὰ ὅσα πραγματικὰ λέει ὁ Παπαδιαμάντης.

Τρίτη: ἂν ὑπάρχη μιὰ καταδίκη στὴν περικοπὴ αὐτῆ, εἶναι ἡ καταδίκη τοῦ Μακράκη. Ὁ «νοθευμένος χριστιανικὸς λόγος» καὶ τὸ «θολὸν ρεῦμα» λέγονται γι' αὐτόν, ὄχι γιὰ τοὺς Κολλυβάδες. Τὸ πράγμα ξεκαθαρίζεται ἐντελῶς ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Παπαδιαμάντη: «Πολλοὶ ἀπατηθέντες συνέχεον τὸν γηραιὸν πνευματικὸν πρὸς τοὺς Μακρακιστάς, καὶ ἐνόμισαν, ὅτι ὁ Διονύσιος ἦτο ὀπαδὸς τοῦ συντάκτου τοῦ «Λόγου» (Μακράκη). Τόσον ἀληθεύει τοῦτο, ὥστε ὁ Διονύσιος μᾶλλον, ἂν ἤθελεν, ἠδύνατο νὰ διεκδικήσῃ τὸν κ. Μακράκην ὡς ὀπαδὸν αὐτοῦ (...). Παρὰ τῶν Κολλυβάδων τούτων ἠθέλησεν ὁ κ. Μακράκης νὰ μιμηθῆ τὴν ἔθιμα, ὡς τὸ τῆς συκνῆς Μεταλήψεως καὶ ἄλλα, καὶ ἀπέτυχεν ὡς εἰκὸς» (Ὁ Πατὴρ Διονύσιος, Ε', 244).

Τὸ κομμάτι ἀπὸ τοὺς «Ἐλαφροῦσκιωτους» δὲν χρειάζεται, πιστεύω, ἄλλο, σκόλιο. Οἱ «ἀγυρτεῖες», οἱ «φατρίες», οἱ «φωτοσβέστες», ὅλα αὐτὰ τὰ ἐγκλήματα τῶν Κολλυβάδων, δὲν καταγγέλλονται ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Παπαδιαμάντη.

«Μαζὶ μὲ τὸ Νήφωνα καταδικάζουν τὸν καλογερισμό. Σ' ἓνα σημεῖο τῶν Ἐμ πόρων τῶν Ἐθνῶν ὁ Ππδ. ἔχει γράψει τὴν πρὸ φοβερῆ καταδίκη του: «Ὁ Ἰωάννης Μούκρας ἐγίνε μοναχός, μὴ ἔχων τι καλλίτερον νὰ πράξῃ. Αὐτὸ δὲν ἦταν μιὰν ἀποστασία τοῦ Ππδ. ἢ μιὰν ἀπάρνησι τῆς θρησκείας. Ἦταν μιὰν ἀλλαγὴ ψυχικῆ, μιὰ στροφὴ ἀπ' τὴν

ἄρνηση τῆς ζωῆς σὴν κατάφασή της, μιὰ προσαρμογή, ἕνας τρόπος συνδιαλλαγῆς μὲ τὴν πραγματικότητα». (Α', λβ).

Αὐτὰ λέει ὁ ἐκδότης γιὰ τὶς ἀντιλήψεις τοῦ Παπαδιαμάντη περὶ μοναχισμοῦ. Καὶ ἀπὸ τῆ «φοβερῆ» φράση φτάνει στὸ συμπέρασμα πὼς ὁ Παπαδιαμάντης σκέφτεται ὅτι «νᾶναι κανεὶς θρησκοῦ δὲν φτάνει. Πρέπει νὰ μεταλαμπαδεύει τὸ φῶς του, ν' ἀνυψώνει ἠθικοπνευματικὰ τὴν κοινωνία. Ὁ δημοσιογράφος, ἂν στέκεται στὸ ὕψος του, εἶναι κοινωνικὸς ἀπόστολος».

Ἰερὸς ἠθικοπλαστικὸς ζῆλος. Ἐξαντλώντας ὅλη μου τὴν καλὴ φιλολογικὴ θέληση, ὑποθέτω πὼς ἡ φράση «ἔγινε μοναχός, μὴ ἔχων τι καλλίτερον νὰ πράξει» εἶναι ἄρνηση τοῦ μοναχισμοῦ. Λοιπόν: «Οἱ Ἑμποροὶ τῶν Ἐθνῶν» δημοσιεύονται τὸ 1882-1883. Τὸ 1888, δηλαδὴ πέντε χρόνια ἀργότερα, ἡ γνωστὴ πιὰ νεκρολογία γιὰ τὸν Πατέρα Διονύσιο. Ἐκεῖ ὑπάρχει μιὰ ὀλοφάνερη καταδίκη, ἀντίστροφη ὅμως: «... ὑπὸ φθογεῶν τοῦ μοναστικοῦ βίου ἀπτήνων». Στὸ ἴδιο πάλι κείμενο: «Διότι δὲν ἐδόθη εἰς κοσμικοὺς ἀνθρώπους νὰ μιμῶνται τὰ ἔθιμα τῶν ἀσκητικῶν ἐκείνων ἀνδρῶν, τῶν ἐν ἀμέμπτῳ πολιτείᾳ διαγαγόντων, οὐδ' ἔξεστιν εἰς τοὺς ἐν τῇ τύρβῃ τοῦ κόσμου βιοῦντας νὰ παρωδῶσι τὰ σεμνὰ καὶ ὑψηλὰ ἐκείνα πράγματα». Ἡ νεκρολογία γιὰ τὸν πατέρα του γράφτηκε τὸ 1895, δώδεκα χρόνια ἀργότερα ἀπὸ τὴν «καταδίκη». Ἐκεῖ γράφει: «... Παρὰ τῶν ἱεροπρεπῶν ἐκείνων Κολλυβάδων, οἵτινες εἶχον ἰδρύσει κατὰ τὸ τέλος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος τὴν Μονὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, φυτῶριον γενομένην τῶν σεμνῶν τῆς νήσου μας ἱερέων...» (Ε', 246).

Οἱ χρονολογίες — ἂν ὑποθέσουμε πὼς πραγματικὰ στὰ 1882 ὁ Παπαδιαμάντης καταδίκαζε τὴ μοναχικὴ ζωὴ — φανερώνουν τῶντι μιὰ στροφή, πρὸς τὴν ἀντίθετη ὅμως κατεύθυνση ἀπὸ ἐκείνη πού θέλει ὁ ἐκδότης. Προσπαθῶ, ἀλλὰ εἶναι ἀδύνατο νὰ βρῶ κάποια «ἀλλοτρίω βιοθεωρίας» ἢ «μετατόπιση ἀξι-

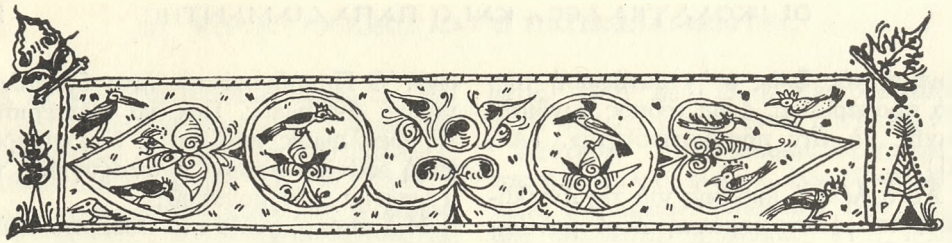
ῶν». Ὁ Παπαδιαμάντης ἦταν δύσκολος γενικὰ ἄνθρωπος. Πῶς νὰ συμμεριστῆ τις ἰδεοληψίες μας, ὅτι ἡ δημοσιογραφικὴ *activitas* μπορεῖ ν' ἀντιζυγιάσῃ τὴ θεωρίαν τοῦ μοναχοῦ;

Μιὰ παρερμηνεία στὸ Θεόκριτο, στὸν Ὀράτιο ἢ στὸν Γρυπάρη ἴσως δείχνει ἐπιπολαϊότητα, ἔλλειψη φιλολογικῆς συγκρότησης, κρίση μέτρια κ.ἄ., δηλαδὴ πράγματα ἀπολύτως συγγνωστὰ καὶ καθόλου θανάσιμα. Μὲ μερικὰ ὅμως κείμενα — κι ἀνάμεσά τους λογαριάζω καὶ τὸν Παπαδιαμάντη — δὲ συμβαίνει τὸ ἴδιο. Ἔχουμε, λογουχάρη, κάθε δικαίωμα νὰ θυμῶνουμε μὲ τὴ θρησκευτικότητά του, θεωρώντας πὼς δεσμεύει τὸ γράψιμό του (Α', μη'), ὅμως δὲ μᾶς ἐπιτρέπεται ν' ἀκούμε τὰ λόγια του μὲ τὸν ἦχο πού μᾶς ἀρέσει. Ἄν ἡ φωνή του μᾶς φαίνεται παράφωνη, νὰ τὸ πάροουμε ἀπόφαση πὼς αὐτὴ εἶναι — δὲ βελτιώνεται.

→ ἀπὸ τὴν σελ. 5

λὰ καὶ τὸ θάνατό του, ἔφθασε «κυνηγῶντας» τὸν ὡς τὸν Ἄδη. Καὶ τόσο στενὰ συνδέθηκε μὲ τὸν ἄνθρωπο ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου, ὥστε τὴ σχέση πού δὲν μπορεῖ νὰ ἔχη μὲ τὸν Ὀμοούσιο Πατέρα Του ὁ Υἱὸς τὴν πραγματοποίησε μὲ τὸν ἄνθρωπο! Ἐγίνε «ἕνα» μαζί του, «ἕν τι» ὅπως λέγει ὁ Χρυσόστομος, μιὰ ἐνιαία Ὑπόσταση, μία ἀγία καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία. Ἄλλὰ ὁ ἔρωσ τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸν ἄνθρωπο δὲν ἐξαντλεῖται οὔτε μ' αὐτό. Γιατὶ «οὐ τῇ πίστει μόνη ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τῷ πράγματι Σῶμα ἡμᾶς αὐτοῦ κατασκευάζει» προσφέροντας τὸν Ἐαυτό Του «εἰς βρωσίν καὶ πόσιν». Καὶ τότε πλέον πραγματοποιεῖται ἡ πιὸ ὀργανικὴ, ἡ πιὸ ἀδιάσπαστη ἔνωση μὲ τὴ Ζωὴ πού καταργεῖ ἀπόλυτα καὶ οὐσιαστικὰ κάθε θάνατο, ὅταν «ψυχὴ μὲν Ψυχῇ, σῶμα δὲ Σῶματι καὶ αἷμα Αἵματι μίγνυται».

Αὐτὸ εἶναι τὸ ἐκκλητικώτερο ἐπίτευγμα τῆς Θείας Οἰκονομίας. Αὐτὸς εἶναι ὁ οὐσιαστικώτερος καρπὸς τῆς Ἀναστάσεως: Ζῶμεν οὐκέτι ἡμεῖς, ζῆ δὲ ἐν ἡμῖν Χριστός, ὁ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν καὶ ΖΩΗΝ δωρεὰν ἀληθῶς χαρισάμενος.
Μονάζων Χ.

Η ΟΔΟΣ ΤΟΥ ΜΟΝΑΧΙΣΜΟΥ*

α. Γενικά περί μοναχισμού.

ΜΟΝΑΧΙΚΗ ΖΩΗ κατὰ τοὺς Κανόνας εἶναι ζωὴ Μετανοίας! «...τῆς μοναχικῆς πολιτείας, τὴν ἐν μετανοίᾳ σιηλογραφούσης ζωὴν ἡμίην» (μγ' ΣΤ'). Ὁ βίος τῶν μοναχῶν εἶ-

ναι «ἡσυχίος καὶ μονότροπος» (κβ' Ζ'). Μοναχὸς εἶναι «ὁ συνταξάμενος Κυρίῳ τῷ Θεῷ ζυγὸν μονήρη ἄραι» (κβ' Ζ') καὶ δι' αὐτὸ ὀφείλει νὰ ἀπέχη τῶν βιωτικῶν ἐνασχολήσεων: «καθίσεται κατὰ μῶνας καὶ σιωπήσει» (κβ' Ζ'), «ἐνασχολούμενος μετὰ τῆς ἐθίμου καὶ σωτηριώδους μελέτης» ('Αγ. Ἀθανασίου πρὸς Ἀμμοῦν μονάζοντα), «προσέχειν μόνῃ τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ προσευχῇ (δ' Δ').

Ἡ τάξις τῶν μοναχῶν εἶναι τάξις ποιμανομένη καὶ ὄχι ποιμαίνοσα: «Αἶ γὰρ τῶν μοναχῶν συνθήκαι ὑποταγῆς λόγον ἐπέχουσι καὶ μαθητείας, ἀλλ' οὐκὶ διδασκαλίας, ἢ προεδρίας, οὐδὲ ποιμαίνειν ἄλλους, ἀλλὰ ποιμαίνεσθαι ἐπαγγέλλονται» (Β' Κων/πόλεως - Ἀγ. Σοφίας), εἰ καὶ ἐμμέσως, μυστικῶς καὶ σιωπηρῶς οἱ μοναχοί, ὅταν τελειωθοῦν, ποιμενουν διὰ τοῦ ἁγίου παραδείγματος, τῶν συγγραφεῶν, τῶν συμβουλῶν καὶ τῶν προσευκῶν τῶν ἔχοντες παρησίαν πρὸς τὸν Θεόν.

Μεταξὺ τοῦ ἐν τῷ κόσμῳ χριστιανικοῦ βίου καὶ τοῦ βίου τῶν μοναχῶν δὲν ὑπάρχει ἀντίθεσις. Ἀμφότεροι εἶναι κεκλημένοι εἰς τὴν σωτηρίαν διὰ μετανοίας καὶ ἀσκήσεως. Οἱ ὄροι καὶ ὁ τρόπος τῆς ἀσκήσεως διαφέρει. Ἡ ἀσκήσις τοῦ μοναχοῦ εἶναι σκληροτέρα, δι' αὐτὸ καὶ ἡ κάθαρσις τελειότερα καὶ ἡ θέα τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ λαμπρότερα (Μ. Ἀθανασίου, ἐνθ' ἀνωτ.). Ὡς χαρακτηριστικῶς διδάσκει καὶ ὁ Ἀγ. Γρηγόριος ὁ Νύσσης, σκοπὸς τοῦ

ἐν Παρθενίᾳ βίου εἶναι ὄχι μόνον ἡ «ἀναχώρησις» ἐκ τῶν «ἀνθρωπίνων κακιῶν», ἀλλὰ καὶ ἡ «περὶ τὴν ἀφθαρσίαν σπουδὴ», ἵνα δι' αὐτῆς «δυνηθῆναι τὸν Θεὸν ἰδεῖν. Ὅτι γὰρ τὸ κυρίως καὶ πρώτως καὶ μόνως καλὸν καὶ ἀγαθὸν καὶ καθαρὸν ὁ τῶν ὄλων ἐστὶ Θεός». Δι' αὐτὸ καὶ ἡ ἡσυχία, εἰς τὴν ὅποιαν ὁ μοναχὸς δύναται νὰ ἐπιτύχη τὸ ἀκρότατον ἐφετόν, χαρακτηρίζεται ὡς «τὸ ὄντως καλόν» (μα' ΣΤ').

Οἱ ἀληθεῖς μοναχοὶ δὲν ἐκλαμβάνουν «τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀσκήσεως ὡς ὑπερῆφάνειαν, κατὰ τῶν ἀτελέστερον διούντων» οὔτε ἐπαίρονται (κα' Γάγγρ.), ὡς ἔπραττον οἱ αἰρετικοὶ ἐγκρατευόμενοι, «οἱ παρὰ τὰς Γραφὰς καὶ τοὺς Ἐκκλησιαστικοὺς Κανόνας καινισμοὺς εἰσάγοντες» (κα' Γαγγρ.).

Ἡ Σύνοδος τῆς Γάγγρας, ἐκφράζουσα τὸ καθολικὸν φρόνημα τῆς Ἐκκλησίας, διακηρύττει: «Ἡμεῖς τοιγαροῦν, καὶ παρθενίαν μετὰ ταπεινοφροσύνης θαυμάζομεν, καὶ ἐγκράτειαν μετὰ σεμνοτήτος καὶ θεοσεβείας γινόμενῃν ἀποδεχόμεθα, καὶ ἀναχώρησιν τῶν ἐγκοσμίων πραγμάτων μετὰ ταπεινοφροσύνης ἀγάμεθα καὶ γάμου συνοίκησιν σεμνὴν τιμῶμεν...»

Ἡ συνειδήσις τῆς Ἐκκλησίας τιμᾷ τὸν γάμον, ἀλλὰ θαυμάζει τὴν ἀναχώρησιν προφανῶς «ὡς κρεῖττονα ὁδόν».

β. Εἴσοδος, κουρὰ καὶ ἔξοδος ἐκ τοῦ Μοναστηρίου.

Οὐδεὶς ἐμποδίζεται ἀπὸ τὴν ἁμαρτωλότητά του, νὰ περιβληθῇ τὸ μοναχικὸν ὁχήμα, ἐφ' ὅσον ἔχει εἰλικρινῶς μετανοήσει (μγ' ΣΤ'). Ἀπαιτεῖται ὅμως τριετῆς δοκιμασία πρὸ τῆς κουρᾶς δυναμένη νὰ περιορισθῇ εἰς ἐξά-

* Ἀπὸ τὸ ἐσχάτως ἐκδοθὲν βιβλίον τοῦ ἡγουμένου τῆς Ἱ. Μ. Ὁσίου Γρηγορίου, Ἀρχιμ. κ. Γεωργίου, ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἡ ποιμαντικὴ διακονία κατὰ τοὺς Ἱεροὺς Κανόνας».

μνον· «εἰ μήπου τις εἶη ἀνὴρ εὐλαβῆς, καὶ τὸν μοναχικὸν βίον ἐν τῷ κοσμικῷ διανύων σκῆματι» (ε' ΑΒ'). Ἄλλως ὁ ἡγούμενος ἐκδιώκεται τῆς ἡγουμενίας καὶ ὁ κареὶς ποποθετεῖται εἰς ἄλλην Μονήν. Οἰκονομία ἀπὸ τοῦ κανόνος χωρεῖ εἰς περιπτώσεις ἀσθενείας. Ἀπαιτεῖται ἐπίσης ἡ παρουσία τοῦ ἀναδεχομένου τὸν νέον μοναχὸν πεπειραμένου γέροντος, ὁ ὁποῖος καὶ θὰ χειραγωγῆσιν αὐτὸν εἰς τὴν μοναχικὴν ζωὴν. Ὁ κείρων μάλιστα ἀνευ ἀναδόχου γέροντος τιμωρεῖται μὲ καθαίρεσιν: «Αἱ γὰρ ἄκριτοι καὶ ἐσφαλεῖς ἀποκουραὶ καὶ τὸ μοναχικὸν σκῆμα ἠτίμωσαν, καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα βλασφημεῖσθαι πεπολήκασιν» (β' ΑΒ').

Οἱ 1. Κανόνες διαγράφουν τὰ πλαίσια ἀσφαλείας, ἐντὸς τῶν ὁποίων οἱ μοναχοὶ δὲν διατρέχουν τὸν κίνδυνον τῆς ἀπωλείας. Οὕτως ὁ μοναχὸς δὲν δύναται νὰ παραιτηθῆ τῆς μοναχικῆς του ιδιότητος, οὔτε καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ αὐτοθούλως τὴν Μονὴν τῆς μετανοίας του. Διὰ νὰ προσληφθῆ εἰς ἑτέραν Μονὴν ἀπαιτεῖται ἡ ἄδεια τοῦ ἡγουμένου του (κα' Ζ'). Ἄλλ' οὔτε καὶ νὰ ἐξέρχεται τῆς Μονῆς του δύναται, εἰ μὴ ἐν μεγάλῃ ἀνάγκῃ καὶ μετὰ ἄδειαν τοῦ ἡγουμένου του (μοτ' ΣΤ'). Ὁ μοίως καὶ ἐρημίται «μὴ κείροντες τὴν κόμην καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν μετ' ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἀναστρεφόμενοι, ἀπελαύνονται ἐν αἰς δεῖ διαβιτοῦν ἐρήμοις» (μβ' ΣΤ').

Προκειμένου περὶ μοναζουσῶν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐξέρχωνται ἐκ τοῦ Μοναστηρίου, εἰ μὴ ἐν ἀνάγκῃ καὶ μὲ συνοδὸν ὀριζομένην ὑπὸ τῆς ἡγουμένης, ἐκ τινος τῶν πρεσβυτῶν, οὐδέποτε δὲ κοιμῶνται ἔξω τῆς Μονῆς (μοτ' ΣΤ').

Τινὲς ἐγκαταλείπουν τὰς Μονὰς των «ὡς ἐφίεμενοι τοῦ ἄρχειν, καὶ τὸ ὑπακούειν ἀπαναιόμενοι» (ιζ' Ζ'). Μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ὁ μοναχὸς παραμένων ἐν τῇ Μονῇ του «ἀληθῶς βλάπτεται», ἐπιτρέπεται νὰ ἀναχωρήσῃ «εἰ καὶ ἐδεσμεύθη ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου μὴ ἀπελθεῖν» (στ' Νικολ. Κων/λεως). Ὁ Ὁ Ἅγιος Νικηφόρος Κων/λεως προσδιορίζει εἰδικώτερον τὰς αἰτίας τῆς βλάβης: α) ἐὰν ὁ ἡγούμενος αἰρετικὸς ἦ, β) ἐὰν ἐμβαίνωσι γυναῖκες εἰς τὴν Μονήν, καὶ γ) ἐὰν παιδία μανθάνουσι εἰς τὴν Μονὴν κοσμικὰ γράμματα, τὰ ὁποῖα καὶ δημοσιεύουν τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Μονῆς (ιζ' κανῶν). Ἡ ΑΒ' Σύνοδος ἐπίσης δέχεται ὅτι ἡ μετακίνησις τῶν

μοναχῶν ἀπὸ τῆς Μονῆς των δύναται νὰ γίνῃ ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου «εἰς ἕτερον μοναστήριον ἐπὶ καταστάσει τῆς Μονῆς... ἢ καὶ εἰς κοσμικὴν οἰκίαν, ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἐνοικούντων, ἢ ἀλλαχόσε...», τοῦτο οὔτε τοὺς ὑποδεχομένους, οὔτε τοὺς μοναχοὺς ὑποδίκους ποιεῖ (κανῶν δ').

Μοναχὸς δὲν δύναται νὰ παραμείνῃ ἐν γυναικείῳ Μοναστηρίῳ, οὔτε νὰ προσομιλῆ ἰδιαιτέρως πρὸς μοναχὴν καὶ τανάπαλιν, ἀλλὰ μένουσιν ἔξω τοῦ μοναστηρίου καὶ ὁμιλοῦσιν, εἰ καὶ συγγενεῖς, παρουσία πρεσβυτίδος μοναχῆς ἔξω τοῦ μοναστηρίου (κ' Ζ'). Ἔτεροι κανόνες ἀπαγορεύουν εἰς τοὺς μοναχοὺς τὸ συνεσθίειν μετὰ γυναικῶν ἢ καταλύειν εἰς πανδοχεῖα ἐκτὸς ἀνάγκης (κβ' Ζ'), ὅτε καὶ πάλιν θὰ πράξουν τοῦτο «μετ' εὐλαβείας»· τὸ συλλοῦεσθαι μετὰ γυναικῶν ἐν βαλανείῳ, ὡς ἄλλως τε ἀπαγορεύεται τοῦτο εἰς λαϊκοὺς καὶ κληρικοὺς (λ' Λαοδ.). τὸ συνωμοτεῖν ἢ φατρίας ποιεῖν ἢ τυρεῦειν κατὰ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν κληρικῶν (ιη' Δ')· τὸ παρακολουθεῖν ἵπποδρομίας ἢ θυμηλικὰ παίγνια (κδ' ΣΤ'), τὸ τοκίζειν (ἐρμην. Πηδάλ. εἰς μδ' Ἀποστ.), τὸ παρακούειν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ ἀρχῇ εἰς τὰ λαμβανόμενα ὑπ' αὐτῆς μέτρα διὰ τὴν περιστολὴν τῶν αἰρέσεων, ὡς διὰ τῆς ἀποκρύψεως βιβλίων τῶν αἰρετικῶν καὶ μὴ παραδόσεως αὐτῶν εἰς τὸν Πατριάρχην Κων/λεως (θ' Ζ'). Ὑπάρχουν τέλος καὶ ἕτεροι Κανόνες τοῦ Ἁγ. Νικηφόρου Κων/λεως ἀφορῶντες εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ποιμαντικὴν τῶν μοναχῶν .

Αἱ διατάξεις αὗται, θεσπισθεῖσαι κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ Οἰκουμενικῶν Συνόδων, δὲν ἐτέθησαν διὰ νὰ περιορίσουν τὴν ἐν Χριστῷ ἐλευθερίαν τῶν μοναχῶν, ἀλλὰ διὰ νὰ προστατεύσουν προληπτικῶς καὶ αὐτοὺς καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τὴν κακὴν χρῆσιν αὐτῆς. Προϋποθέτουν δὲ οἱ Κανόνες οὗτοι κρούσματα καὶ παραπτώματα μοναχῶν, διὰ τὰ ὁποῖα οἱ ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας ὀσθαράς καὶ ἐν Οἰκουμενικαῖς Συνόδοις ἀποχολήθησαν πρὸς θεραπείαν αὐτῶν. Οἱ 1. Κανόνες συνεπῶς οὗτοι μαρτυροῦν ὅχι διὰ τὸ νομικὸν καὶ δεσποτικὸν πνεῦμα τῶν θεσπισάντων αὐτοὺς Πατέρων, ἀλλὰ διὰ τὴν ποιμαντικὴν των σύνεσιν καὶ ἐνδιαφέρον.

Σήμερον πολλοὶ ἐκ τῶν Κανόνων αὐτῶν ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι ἐπίκαιροι καὶ ἀναγκαῖοι καὶ ἄλλοι, μὴ ἔχοντες ἀναφορὰν εἰς σύγ-

χρονα προβλήματα, χρησιμεύουν εις ἡμᾶς ὡς πρότυπα διὰ τὴν θέσπισιν νέων Κανόνων ἐπὶ τῇ θάσει τῆς ἀρχῆς τῆς ἀναλογίας πρὸς ρυθμισιν τῶν συγχρόνων ζητημάτων.

γ. Ἡ ποιμαντικὴ εὐθύνη τοῦ Ἡγουμένου ἐν τῇ Μονῇ.

Οἱ ἰ. Κανόνες προϋποθέτουν τὴν ἀποψιν τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἐκφράζουν αὐτὴν οἱ ἅγιοι Πατέρες καὶ δὴ ὁ κατ' ἐξοχίην Νομοθέτης τοῦ Μοναχισμοῦ Βασίλειος ὁ Μέγας, καθ' ἣν ὁ ἡγούμενος «οὐδὲν ἕτερόν ἐστι ἢ ὁ τοῦ Σωτῆρος ἐπέχων πρόσωπον», δι' αὐτὸ καὶ ὁ ὑπακούων ἢ ἀντιλέγων αὐτῷ «οὐκ ἀνθρώπων ἀντιλέγει ἢ ὑπακούει, ἤδη δὲ καὶ αὐτῷ τῷ Κυρίῳ τῷ εἰπόντι ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ». Δι' αὐτὸ καὶ οἱ μοναχοὶ «τῷ τῆς Μονῆς ἐξάρχοντι ἐν φόβῳ Θεοῦ (δεῖ) ὑποτάσσεσθαι καὶ τὴν κατὰ πάντα ὡς προσήκει ὑπακοὴν ἐκπληροῦν...» (μα' ΣΤ'). Ἡ ὑπακοὴ αὕτη εἶναι τόσον ἀναγκαία, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ ἀναχωρήσῃ τις εἰς τὴν ἔρημον πρὸ τῆς παρελεύσεως τριετοῦς ἀσκήσεως ἐν τῷ μοναστηρίῳ ὑπὸ ἡγούμενον (μα' ΣΤ').

Ὁ γ' τῆς ΑΒ' ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἐπιμελείας, ἣν δεόν νὰ δεικνύῃ ὁ ἡγούμενος διὰ τὴν διαποίμανσιν τῶν Μοναχῶν του: «Εἰ γὰρ ὁ ζῶων ἀλόγων τὴν προστασίαν ἐγχειριζόμενος, καὶ τοῦ ποιμνίου καταμελῶν, οὐκ ἀτιμώρητος καταλιμπάνεται· ὁ τῶν τοῦ Χριστοῦ θρεμμάτων τὴν ποιμαντικὴν ἀρχὴν καταπαστευθεὶς, καὶ

ραστώνη καὶ ραθυμία τὴν αὐτῶν σωτηρίαν ἀπεμπολῶν, πῶς οὐ δίκαιος τοῦ τολμήματος εἰσπραχθήσεται;». Ὁ ἡγούμενος δὲ ὁ μὴ ζητῶν τὸν ἀποδράσαντα τῆς Μονῆς μοναχὸν ἀφορίζεται (γ' ΑΒ').

Φαίνεται δὲ ὅτι ὑπῆρχον καὶ περιπτώσεις, καθ' ἃς ἡγούμενοι ἐδέχοντο μοναχοὺς ἐπὶ χρήμασι. Ὁ τοιοῦτος ἡγούμενος ἢ παύεται ἢ καθαιρεῖται, ἐὰν δὲ δὲν ἔχη ἱερωσύνην ἐκδιώκεται (ιβ' Ζ').

Δὲν θὰ εἶναι ὑπερβολὴ νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ ποιμαντικὴ εὐθύνη καὶ ἐξουσία τοῦ ἡγουμένου ἐν τῇ Μονῇ εἶναι τοιαύτη ὅσα τοῦ ἐπισκόπου ἐν τῇ ἐπισκοπῇ. Ἐντεῦθεν καὶ ἡγούμενος ἔχων εὐχὴν δύναται νὰ χειροτονῇ ὑποδιάκονον καὶ ἀναγνώστην ἐν τῇ Μονῇ αὐτοῦ (στ' Νικηφ. Κων/λεως).

Περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἡγουμένου οἱ ἰ. Κανόνες οὐδὲν λέγουν. Ἀλλὰ κατὰ τὸν ὄσιον Νικόδημον τὸν Ἀγιορείτην: «Οἱ δὲ θεοὶ νόμοι τῶν Ὀρθόδοξων Βασιλέων, ἀναπληροῦντες τοὺς ἱεροὺς Κανόνας ἐν τούτῳ, προσθέτουσι καὶ πῶς πρέπει νὰ γίνεταί ὁ ἡγούμενος. Ἦγουν ὅτι ὁ ἐπίσκοπος δὲν πρέπει νὰ κάμνη ἡγούμενον εἰς τὰ Μοναστήρια κατὰ βαθμόν, ἀλλὰ νὰ κάμνη ἐκεῖνον ὅπου ἢ ὅλοι οἱ Μοναχοί, ἢ οἱ ἐναρετώτεροι διαλέξουσιν αὐτόν, ὅχι διὰ φιλίαν ἢ χάριν, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ ἡξεύρουν αὐτόν Ὀρθόδοξον καὶ σώφρονα καὶ ἄξιον νὰ διοικήσῃ καλῶς τοὺς Μοναχοὺς καὶ τὸ Μοναστήριον. Τοῦτο τὸ ἴδιον γίνεταί καὶ εἰς τὴν ἡγουμένην τῶν γυναικείων Μοναστηρίων».

Ο ΑΓΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΛΑΜΑΣ*

ΕΓΕΙ Ο ΑΓΙΟΣ

Νικόδημος: «Εάν
εἰς τὴν πνευματικὴν
αὐτὴν εὐωχίαν πρέπει
να προσφέρω κι' ἐ-
γὼ κατὰ εὐφραντικόν,
θὰ εἶπω εἰς τοὺς κα-
λοὺς δαιτυμόνας δι'

ὀλίγων, πόση ἡδονὴ καὶ χάρις ὑπάρχει
εἰς τὰ συγγράμματα αὐτά, διὰ τὰ ἐρεθί-
σω τὴν ἐπιθυμίαν σας εἰς τὴν ἀνάγνωσίν
των. Ὅταν διαβάσω τὰ ἡθικά τοῦ μεγάλου
Γρηγορίου, ἀποτάσσομαι τὴν σάρκα
καὶ τὸν κόσμον, μισῶ τὰ πάθη καὶ ἀσπά-
ζομαι τὴν κεκρυμμένην ἐν Χριστῷ ζωὴν
τῶν Μοναχῶν. Μὲ τὰς ἐπιτολάς καθαρί-
ζομαι, ποθῶ νὰ συμβιώσω μὲ τὰς ἀρε-
τὰς καί, ἀνυψούμενος πρὸς τὰ τελειότε-
ρα, γίνομαι ναὸς τοῦ Θεοῦ καὶ κατοικητή-
ριον τοῦ Πνεύματος.

Ὅταν διαβάζω τὰ Νηπικά, μισοῦμαι
εἰς αὐτὰ τὰ μυστικά ὄργια τῆς ἱεράς νή-
ψεως καὶ τῆς ἐδικτικῆς ἀρετῆς καὶ μα-
θαίνω τὴν ὀλικὴν ἐπιστροφὴν τοῦ νοός,
πρὸς τὸν ἐντὸς ἄνθρωπον, ὡς καὶ τὴν ἀ-
πλανῆ τοῦ νοῦ κυκλικὴν κίνησιν καὶ ἀνά-
τασίν του πρὸς τὸ θεῖον. Καὶ τότε εἰ-
σέρχομαι εἰς τοὺς ὄρους τῆς ἀληθοῦς ἡ-
συχίας, κατὰ τὴν ὁποῖαν νοῶ αὐτὸς ἐμαυ-
τόν, μᾶλλον δὲ δι' ἐμαυτοῦ νοῶν τὸν Θε-
ὸν καὶ πλησιάζω πρὸς αὐτόν, διὰ καρδια-
κῆς εὐχῆς καὶ συνεπυγμένης καὶ δι' ἐμπύ-
ρου κατανύξεως ἀπὸ τὴν εὐχὴν γεννω-
μένης. Καὶ μισταγωγοῦμαι, ποῖα εἶναι ἡ
μονιμωτάτη καθαρότης τοῦ νοῦ, ποῖα τῆς
καρδίας. Καὶ ὄχι μόνον αὐτά, ἀλλὰ διδά-
σκομαι καὶ τοὺς λόγους τῆς νοερᾶς αὐτῆς
ἐπιστροφῆς ἐν τῇ καρδίᾳ, ὡς καὶ τὰς θεω-
ρητικὰς ἀποδείξεις ἀπὸ τὴν Γραφήν, ἀπὸ
τὴν φύσιν καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν πείραν, διὰ

τὴν ὁρθότητα τῆς ἐργασίας αὐτῆς. Καὶ εἰς
τὰ ἀποδεικτικά αὐτὰ στοιχεῖα πειθόμενος,
καταγελῶ ὡς ἀσόφους καὶ ἀμύητους τοὺς
ἀντιλέγοντας, εἴτε παλαιούς εἴτε συγχρό-
νους.

Ὅταν πάλιν ἐντόχω εἰς τὰ συγγράμ-
ματα, ποὺ πραγματεύονται περὶ τῆς φνοι-
κῆς θεολογίας καὶ τῆς ἐρμηνείας τῶν
Γραφῶν, εὐρίσκω κάποια νέας καὶ πρω-
τοτύπου ἐρμηνείας, συγκριτικῶς μὲ ὅσα
ἔχουν εἰπῆ παλαιότεροι Ἅγιοι, διὰ τῶν
ὁποίων, μὲ τὴν ἐρμηνευτικὴν ἐπεξεργασί-
αν, τὸ γράμμα ἀποκτᾷ ἀπροσδόκητον βα-
θύτητα. Διότι ὁ ἅγιος Πατὴρ ἔσπασε τὸν
φλοῖδόν τῶν ἐξωτερικῶν ἐκφράσεων καὶ ἀ-
πεκάλυψε τὸ μυστικὸν κάλλος τῶν λόγων
τῆς ἐνοσώματου ἢ ἀσωμάτου φύσεως, εἴτε
τῶν νοημάτων τοῦ Πνεύματος, τὸ ὁποῖον
ἔλεψαν ἐγὼ, ποὺ ἦτο κρυμμένον ὡσάν τὸ
μαργαριτάρι μέσα εἰς τὸ ὄστρακον, πλη-
ροῦμαι ἀπὸ χαρὰν καὶ γίνομαι περισσό-
τερον θεωρητικὸς, ἀπὸ βάθους σὲ βάθος
βυθιζόμενος καὶ ἀπὸ ἀβύσσου εἰς ἀβύσσον
κατερχόμενος. Καὶ διὰ τὰ εἶπω ὅλην τὴν
ἀλήθειαν, εὐρίσκω εἰς τὰ φνοικά καὶ εἰς
τὰς ἐρμηνείας του λόγους ἀσφαλεῖς καὶ
σπουδαίους καὶ τετραγώνους· αὐτὸν τὸν
μυελὸν καὶ τὸ βάθος παντὸς ἐξεταζομένου
θέματος ἐξακριβοῦμενον.

Ἄλλὰ προκειμένου διὰ τὰ θανμαστὰ
θεολογικά καὶ ἀντιρροητικά συγγράμματα
τοῦ μεγάλου Γρηγορίου, ὁ λόγος μου ἀ-
γαπᾷ νὰ πλησιάσῃ, ἀλλὰ νὰ προσπελάσῃ εἰς
αὐτὰ ἱλιγγιᾷ ἐνώπιον τοῦ ἕνους καὶ τοῦ
βάθους, τοῦ μήκους καὶ τοῦ πλάτους των,
ποὺ εἶναι ἀληθινὰ ἀνέκφραστα. Διότι ὄχι
μόνον συνέλεξεν εἰς μίαν ἐνόητα ὅσα ἐ-
γράφησαν ὀσποράδην ἀπὸ τοὺς ἄλλους θεο-

* Ἀπὸ τὴν Εἰσαγωγὴν τοῦ ἐκδιδομένου βι-
βλίου, ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον τοῦ μοναχοῦ
Θεοκλήτου Διονυσίου.

λόγους Πατέρας, και ἀπάνθισεν ὅ,τι θεολογικώτερον ὑπῆρχεν, ὁ θεολογικώτατος ἐκεῖνος και ὄχι ἀπλῶς δυνάμει, ἀλλ' ἐνεργεία γενόμενος νοῦς, λόγω τῆς καθαρότητός του, ἀλλά και ὅ,τι ἐφαίνεται ὡς ἀμφιβόλον ὀρθοδοξίας ἢ ὡς ἐπιληψιῶν εἰς τοὺς κακοδόξους, «πρὸς τὴν εὐσεβεσιέραν διάνοιαν μεθηρομήνευσε θεοσόφως» και διέσωσεν οὕτω τὸ κῦρος τῶν θεολόγων Πατέρων.

Πλὴν αὐτῶν, ὁ θεῖος Γρηγόριος, προσέθεσεν ὅσα τοῦ ἀπεκαλύφθησαν ὑπερφνωῶς «διὰ μακαρίου πάθους ἐν τῷ τῆς ὑπεραγνώστου ἐκείνης ἀρπαγῆς καιρῷ, κατὰ τὸν ὑπέρφωτον γνόφον». «Ὅλα αὐτὰ λοιπὸν ἐπεξειργάσθη και ἐνωμάτωσεν εἰς μίαν ἐνότητα, ὥστε νὰ ἀποτελοῦν ἕνα πραγματικὸν καλλίστευμα θεολογίας, ἕνα τέλειον οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον προκαλεῖ ὄντως τὸν θανμασμὸν σὲ κάθε ἀκοίη και διάνοιαν...

Εὐγνωμονῶ τὸν γλυκύτατον ἅγιον Πατέρα μας Νικὸδῆμον τὸν Ἄγιορειτὴν, — τὸν ἄλλοτε ἐπ' ἐμοῦ κατὰ δύναμιν ὑμνηθέντα — ποῦ με τὴν θεοσοφίαν του και τὸ κῦρος του μᾶς ἤρμηνευσε τὸν μέγαν Γρηγόριον τὸν Παλαμᾶν και μᾶς ἀνέπτυξε τὴν σημασίαν τῆς προβληθείσης δυναμικῶς ὑπ' αὐτοῦ Πατερικῆς Θεολογίας, ὡς «τῶν θεολόγων ὑπέριμαχος ἀπροσμάχητος».

Εὐγνωμονοῦμεν τὸν θεοειδῆ βυζαντινὸν θεολόγον, «τῶν μοναστῶν τὴν καλλονήν», «τῆς Ἐκκλησίας τὸ στήριγμα και διδάσκαλον», τὸν «θανματοουργὸν Γρηγόριον», τὸ πανεύσομον ἄνθος τοῦ «παραδείσου» τῆς Θεοτόκου Μαρίας, τοῦ ἱεροῦ Ἄθωνος, ἀλλὰ πρῶτα ἀπ' ὅλους εὐγνωμονοῦμεν τὸν Κύριον, ποῦ ἐ χάρισεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Του τὴν μουσικὴν θεολογίαν, τὴν ὁποίαν ὀδ' ἑαυτοῦ ἐν πλαξί καρδίας (τοῦ θείου Γρηγορίου) ἀπεγράφαιτο).

Πράγματι, χάρις εἰς τὸν θεοφώτιστον Παλαμικὸν νοῦν, ἐγνωρίσαμεν τοὺς θησαντροὺς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οἵτινες ὑπάρχουν ὡς θεῖαι δωρεαὶ ἐντὸς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μας, ὡς ἄκιστος χάρις, ὡς θεῖον φῶς, ὡς οὐσιώδεις ἐνεργεῖαι τοῦ Θεοῦ και ὡς ἄμεσος κοινωνία με τὸν ὑπερούσιον ἥλιον τῆς δικαιοσύνης διὰ τῶν μενεκῶν ἀκτίνων του.

Πρέπει νὰ κατανοῶμεν κατὰ θάθος και εἰς τὰς ἐσχάτας συνεπειάς του τὸ ψυχρὸν, ἀπιπαλαμικόν, ἀτιορθόδοξον, και ἀπάνθρωπον Actus Purus, διὰ νὰ ἐκτιμῶμεν κατ' ἀξίαν τὸν ἐπανευαγγελισμὸν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν ἀκίσιτων ἐνεργειῶν, τῆς θεοποιοῦ χάριτος, ποῦ μᾶς ἐκόμισεν ἐκ Θεοῦ ὑποφνητικῶς ὁ μέγας Πατὴρ Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς.

Ἡ Ὀρθοδοξία ἐὰν αἰσθάνεται ἐαυτὴν ὡς πλέουσαν μέσα εἰς τὸ ἄκιστον φῶς, δηλαδὴ μέσα εἰς τὴν πραγματικὴν ἀδιάλειπτον σχέσιν τῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ, αὐτὸ ὀφείλεται εἰς τὰς μετεχομένας ἀκίσιτους ἐνεργείας Του, τὰς ὁποίας ἀπεκάλυφεν ὁ θεοφόρος Γρηγόριος με τὴν ἐνάργειαν, διὰ τῆς θεμελιώδους διακρίσεως τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὰς οὐσιώδεις ἐνεργείας του. Ἐκ τούτου δὲ συνάγεται ὁποῖον «χάσμα ἐσθίρικτιαν» μετὰ τὸν Ὀρθοδοξίας και Ρωραιοκαθολικισμοῦ, ἀρνούμενον τὴν «θεοπρεπῆ διακρίσιν» ἐν τῷ Θεῷ και οὕτω μὴ ἀποδεχομένου τὴν πραγματικὴν σχέσιν τοῦ Κτιστοῦ με τὴν λογικὴν και ἄλογον κτίσιν. Τὸ πόσον πτωχεύει τὸ Actus Purus τὴν ζωὴν, τὸ πόσον ἀπομακρύνει τὸν Θεὸν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον και πόσον βυθίζει εἰς ἀπελπισίαν τὰ λογικὰ ὄντα, ποῦ δὲν αἰσθάνονται ἐπάνω των τὴν ἐνεργοῦσαν Πατρικὴν ἀγάπην, καταφαίνεται και μόνον ἀπὸ τὴν ἀκοινωνησίαν τοῦ Θεοῦ πρὸς πᾶν τὸ κτιστόν, εἰς τὴν ὁποίαν τὸν καταδικάζει.

Ὁ Θεὸς τῶν λατίνων και τῶν φιλοσόφων εἶναι τὸσον ἀπρόσιτος και ἀμέθεκτος, ὥστε νὰ θεωρῆται ὡς τελείως ἀδιανόητος κάθε πραγματικὴ ἐπαφή του με τὰ πλάσματά του. Ἡ ἐξώθησις τοῦ Θεοῦ πέραν ἀπὸ πᾶσαν δυνατότητα οὐσιώδους ἐνεργείας εἰς τὸν κόσμον, ἀναγκάζει τὸν Θεὸν νὰ χρησιμοποιῆ τὰς μὴ θείας, ἀλλὰ κτιστὰς χάριτας «μακρόθεν».

Ἐνῶ ὁ Ὀρθόδοξος ἀρκεῖ νὰ θέλῃ νὰ καταλαμθῆ ἀπὸ τὰς θεοποιοῦς ἀκτίνας, ποῦ μονίμως ἐκπέμπει ὁ Θεὸς ἐπὶ τῶν καθαρῶν ψυχῶν, διὰ νὰ εὐρεθῆ μέσα στὸ ἄκιστον φῶς, τεθεωμένος δλόκληρος, ψυχῆ και σώματι· ἀντιθέτως ὁ ἀρνούμενος τὴν θεοποιοῦν δωρεὰν μένει ψυχρὸς, ὡς «ὑπὸ νόμον», ἀνέραστος και κατηφής, αἰσθανόμενος τὸν Θεὸν του ὡς ἀπόντα ἀπὸ

την ζωὴν του, καταδικασμένος νὰ ζῆ μέσα σὲ φυσικοὺς ὄρους, ἐκτάκτως διασπομμένος, προκειμένου νὰ τοῦ μεταφερθῆ ἡ χάρις.

Δύναται κανεὶς νὰ ἀποτολήσῃ μίαν εἰκονικὴν σύγκρισιν. Ὁ Θεὸς τῶν Ὁρθοδόξων, ὁμοιάζει μὲ πᾶμφωτον ἥλιον, εἰς τοῦ ὁποίου τὸ φῶς καὶ τὰς ἀκτῖνας ἀναπαύονται ἐν μακαριότητι οἱ ποικίλης δεκτικότητος πιστοί. Ὁ δὲ Θεὸς τῶν λατῶν καὶ τῶν φιλοσόφων, ὁμοιάζει μὲ τὸν διαφανιζόμενον δίσκον τοῦ μέσα ἀπὸ τὰ νέφη, ὅστις ἐπειδὴ εἶναι, κατ' αὐτοὺς, οὐσία, εὐρίσκεται ἔξω τῆς κτίσεως καὶ ἐπομένως ἀφήνεται ἀφώτιστος ἡ κτίσις. Καὶ ἀκριβῶς αὐτὸ εἶναι μίᾳ ἀληθῆς τραγωδία, ἡ ὁποία ἐφόβιζε τὸν θεῖον Παλαμᾶν «Ἄν δὲ σύ, λέγει, ἀρῆς τὸ μεταξὺ τῆς ἀμεδέκτου οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν μετεχόντων πιστῶν, (δηλαδὴ τὰς ἀπίστους ἐνεργείας) ἂ πόση συμφορά, μᾶς ἐχώρισες ἀπὸ τὸν Θεόν» ἐξεϊτόπισες τὰς συνδεούσας τὸν Θεὸν μὲ τοὺς πιστοὺς ἀπίστους ἐνεργείας καὶ οὕτω ἐδημιούργησε «χάσμα μέγα καὶ ἀδιάβατον» μεταξὺ τοῦ Θεοῦ,

τῆς δημιουργίας καὶ προνοίας ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων».

Ἴδον ἡ συνέπεια τῆς ἀπουσίας τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν πιστῶν. Δι' αὐτό, μέσα εἰς τὸν πένθιμον κλίμα τῆς ὀρφανίας, μέσα εἰς τὸν παγετὸν ἐκ τῆς ἀπουσίας τῆς θείας ἀγάπης, μέσα εἰς τὴν αἰσθησίν, ὅτι ὁ Θεὸς εὐρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὴν ζωὴν, ἡ Δύσις ἐχρειάσθη κάποιον «παράκλητον», διὰ νὰ καλύψῃ τὸ κενόν. Μήπως ἡ καθιέρωσις τοῦ πάπα, — ἐκ τοῦ ὁποίου ἀπορρέει πᾶσα χάρις — δύναται νὰ ἐξημενυθῆ ἐκ τῶν ἀνωτέρω προϋποθέσεων; Καὶ μήπως ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνατολὴ οὐδέποτε ἐχρειάσθη ἓνα ἀνθρώπινον ὄν ὡς μεσάζοντα, ἐπειδὴ εὐρίσκεται εἰς ἀδιάλειπτον καὶ ἀμεσον σχέσιν μετὰ τοῦ Θεοῦ, διὰ τῶν ἀκτίστων ἀκτῖνων του, καὶ ὡς τέκνα φωτισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας» εὐρισκόμεθα ἐν αὐταρχείᾳ ἀπὸ τὴν «θεόροτον χάριν», «λάμποντες, ἀστράπτοντες, ἡλλοιωμένοι»; Καὶ ἐπιεῦθεν καθιστάμεθα θεοὶ κατὰ χάριν καὶ μέθεξιν, κατὰ τὸν ἱερογάλην Δαβὶδ' «ἐγὼ εἶπα θεοὶ ἔστε καὶ υἱοὶ ὑψίστου πάντες...»; (Ψαλμ. πα', 6).

ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ, ΕΚΚΛΗΣΙΑ, ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ

ΡΟΚΕΙΤΑΙ διὰ μίαν σειρὰν ἄρθρων τοῦ διασημοῦ ρώσου Θεολόγου π. Γ. Φλορόφσκυ, ἐκδοθέντων τὸ 1972 καὶ ἤδη μεταφρασθέντων ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Τσάμη.

Ὁ π. Γ. Φλορόφσκυ, εἶναι γνωστός εἰς τοὺς διεθνεῖς θεολογικοὺς κύκλους ὡς ὑψηλῆς κλάσεως θεολόγος. Εἶχε τὸ προνόμιον νὰ εὐρεθῆ μέσα εἰς τὸ μέγα ρεῦμα τῆς Ὁρθοδόξου Παραδόσεως καὶ οὕτως νὰ δυνηθῆ νὰ προσλάβῃ ἀνεπίμικτα ἀπὸ ἀλλοτρίας ἐπιδράσεις ὀρθόδοξα στοιχεία, κατὰ τὸ δυνατόν, εἰς τὴν πληρότητά του καὶ νὰ τὰ ἀνακωεύσῃ μέσα εἰς τὰς ὀρθοδόξους ἐμπειρίας του.

Βεβαίως ὁ π. Φλορόφσκυ δὲν ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἁγίων Πατέρων, οἵτινες ἐθεολόγουν «οἶον πάσχοντες τὴν ἀφαίρεσιν καὶ οὐ διανοούμενοι». Ἐν τούτοις, χάρις εἰς τὴν διατήρησιν τῆς παραδόσεως τῆς Μυστικῆς θεολογίας κατὰ τὴν ἐποχὴν του, κατάρθωσε νὰ ἐμπλουτίσῃ τὰς θεολογικὰς του γνώσεις, τόσο μὲν τὴν ἐμπειρίαν τῆς λατρείας ὅσον καὶ μὲν τὴν πνευματικὴν αἴσθησιν τῶν Μυστικῶν μας. Οὕτω δὲ ἀρτίωσεν ἐν ἑαυτῷ ἕνα θεολόγον, καλὸν ἐρμηνεὺα τοῦ πλούτου τῆς Ὁρθοδόξου θεολογίας, θεολογοῦντα, φιλοσοφοῦντα καὶ κάπως «πάσχοντα τὰ θεία».

Ἡ πολυμάθεια τοῦ π. Φλορόφσκυ καὶ ἡ ἀναστροφή του μὲ ὄντως Ὁρθοδόξους θεολόγους ἐγυῶντα τὸ σχετικῶς ἀπλανεῖς διὰ τὸν ἄνδρα. Καὶ τὰ ἐν λόγῳ ἄρθρα του, χωρὶς νὰ ἀποτελοῦν «θεογράφοις πλάκασι», εἶναι ἄξια πολλῆς προσοχῆς ὡς ἐκφραστικὰ τῆς Ὁρθοδόξου θεολογίας, ἥτις συντίθεται ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Γραφήν, τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς Παράδοσιν.

Ἡ ἑλληνικὴ θεολογικὴ ἐπιστῆμὴ ὀφείλει πολλὰ εἰς τὸν ῥώσον πρωτοπρεσβύτερον θεολόγον, ἀλλὰ καὶ ὁ λαὸς μας διὰ τὴν σημαντικὴν συμβολὴν του εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τῶν θεολογικῶν μας θησαυρῶν. Ὁ γράφων δὲν δύναται νὰ λησμονήσῃ τὸν κραδασμὸν ποῦ ὑπέστησεν, ὅταν ἐν Θεσσαλονίκῃ τὸ 1959, κατὰ τὰς πανορθόδοξου κλίμακος ἑορτὰς ἐπὶ τῇ 600στῇ ἀμφιετηριδί ἀπὸ τῆς κοιμήσεως τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμά, ἠκούσαμεν τὸν π. Φλορόφσκυ νὰ ἀναπτύσσῃ

μὲ τὰ σπασμένα ἑλληνικά του τὸ θέμα τῆς Παραδόσεως καὶ τὴν θεολογίαν τοῦ ἑορταζομένου τότε μεγάλου θεολόγου Πατρός. Κυριολεκτικῶς μὰς ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἀλλοιθωρίζοντας δεινῶς πρὸς τὴν νεκρὰν Δύσιν.

Ἦδη χαίρομεν ἀπὸ τὴν ἐξαγγελίαν τοῦ κ. Τσάμη, ὅτι προτίθεται νὰ μὰς χάριση, πλὴν τῆς ἐν λόγῳ μεταφράσεως, καὶ ἄλλας ἐργασίας τοῦ διακεκριμένου θεολόγου καὶ συγχαίρομεν τὸν μεταφραστὴν διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἀπόδοσιν, εἰς σαφῆ νοήματα καὶ ῥέουσαν γλῶσσαν, τῆς θεολογίας τοῦ π. Φλορόφσκυ.

“ΔΙ ΠΕΡΙ ΣΤΑΥΡΟΥ ΚΑΙ ΠΑΘΟΥΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΟΜΙΛΙΑΙ ΔΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ....”

ΝΕΚ ΜΕΤΑ ΛΕΥΤΟΝ μέχρι σήμερα ὕλικόν, ὅπερ ἀναφέρεται εἰς τὴν θεολογίαν τοῦ Σταυροῦ καὶ τοῦ Πάθους τοῦ Κυρίου, ἀνέλαβεν ὁ Δρ. τῆς Θεολογίας καὶ δοηθὸς εἰς τὴν θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλο-

νίκης κ. Β. Ψευτογκᾶς νὰ συγκεντρώσῃ καὶ παρουσιάσῃ εἰς ἐνιαῖον σύνολον.

Πρόκειται περὶ κοπιώδους ἐπιστημονικῆς πραγματείας, διὰ τῆς ὁποίας ἐπεδίωξεν ὁ σ. νὰ ἐμφανίσῃ τὰς ἐπικρατούσας ἀντιλήψεις περὶ τοῦ Σταυροῦ καὶ τοῦ Πάθους τοῦ Κυρίου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τοῦ 2ου ἕως καὶ τοῦ 4ου αἰῶνος, βάσει τῶν ὀμιλιῶν τῶν Ἀνατολικῶν Πατέρων καὶ ἐντεύθεν νὰ προβῆ εἰς κατὰφρασιν αὐτῶν.

Ἡ προσφορὰ εἶναι σημαντικὴ, τοσοῦτο μᾶλλον καθ' ὅσον τὸ ἔδαφος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐργάσθη ὁ κ. Ψευτογκᾶς ἦτο παρθένον. Ἡ ὄλη ἐργασία διακρίνεται διὰ τὴν μεθοδικότητα αὐτῆς καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν εὐσυνειδησίαν, ὅπως ἐπίσης ἡ διερεύνησις τῆς ἀξιοπιστίας τῶν πηγῶν, ἡ ἀποκρίθαις ἐκ τῶν ψευδεπιγράφων, ἡ συγκριτικὴ ἐξέτασις τῶν κειμένων καὶ τέλος, ἡ ἀνάδειξις τῶν

έπικρατούντων, εις την υπό εξέτασιν εποχήν, θεολογικών ρευμάτων επί του αντικειμένου του σ., προσδίδουν το απαραίτητον κύρος εις την επιτυχή προσπαθειάν του.

Τὰ παρατιθέμενα κείμενα περί του Σταυρού και του Πάθους του Κυρίου, πλην της πρωτοχριστιανικής χάριτος που αποπνέουν και της έναργείας, μεθ' ἧς διαζωγραφείται ὁ Σταυρός και τὸ Πάθος, ἀποτελοῦν γνησίαις Ὁρθόδοξους φωνάς και θεολογικάς γραμμάς, διὰ τῶν ὁποίων τοποθετοῦνται εις τὰ πλαίσια της διδασκαλίας της Ἐκκλησίας, μακρὰν τῶν Δυτικῶν νοθεύσεων.

Συγχαίρομεν τὰν φίλον θεολόγον και εὐχόμεθα μείζονας ἐπιτεύξεις.

Η ΧΡΙΣΤΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

ΡΙΣΤΟΛΟΓΙΚΗ μελέτη του Μητροπολίτου Δημητριάδος σεβ. Χριστοδούλου, βάσει της Χριστολογίας του αγίου Ἰωάννου του Δαμασκηνού, ἣτις ἐκτίθεται εις τὸ Γ' βιβλίον του κλασικοῦ ἔργου του «Ἐκδοσις Ὁρθόδοξου Πίστεως».

Εἰς τὴν ἐν λόγῳ μελέτην, καταχωρῶμενην ἐπιστημονικῶς διὰ σχετικῶν ἀναφορῶν, καταφαίνεται κατὰ τὸν σ. «ὁ πλοῦτος τῶν θεολογικῶν γνώσεων του ἱεροῦ συγγραφέως, ἡ δογματικὴ αὐτοῦ ἀκρίβεια, ὡς και ἡ σπουδαία αὐτοῦ συμβολὴ εἰς τὴν διαφύλαξιν ἀπαρχαράκτου του δόγματος, ὡς τοῦτο μέχρι τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ διετύπωσαν αἱ Ἱεραὶ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι τῆς Ἐκκλησίας».

“ΜΕ ΤΑ ΠΑΝΙΑ..”

Α ΗΤΟ κάπως «ἀνορθόδοξος» διὰ τὸ μοναστικόν μας Περιοδικόν, ἡ παρουσίαις ἀπὸ τῶν σπηλῶν του λογοτεχνικῶν βιβλίων, ἂν δὲν ἀπεβλέπαμεν μετὰ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν νὰ εἴπωμεν τὰς σκέψεις μας.

Πρόκειται διὰ μίαν καλαισθητὸν ἔκδοσιν του «Ἀστέρως», του πρώτου ἴσως ἐκδοτικοῦ ὄργανισμοῦ ἐν Ἑλλάδι τῶν ἀδελφῶν Παπαδημητρίου, που ἀναφέρεται εις μίαν σειρὰν διηγημάτων του ἐνὸς ἐκ τῶν «δύο Ἀλεξάνδρων», του Μωραϊτίδη.

Ὁ Μωραϊτίδης εἶναι ἀναμφιβόλως ἕνας ἀπὸ τοὺς παραδοσιακοὺς τεχνίτας του λόγου Χριστιανούς, τῶσον γνήσιος, ὥστε, παγιδευθεὶς ἀπὸ τὰ ὀρθόδοξα θρησκευτικὰ του διώματα, ἐγένετο περὶ τὰς δυσμὰς του βίου του μοναχὸς Ἀνδρόνικος. Θετομεν, παρὰ ταῦτα, ἀμέσως τὸ ἐρώτημα:

Ποίαν θέσιν ἔχει ἡ θρησκευτικὴ λεγομένη λογοτεχνία ἐντὸς του χώρου τῆς Ἐκκλησίας; Εἶναι τάχα κατὰ ὠφέλιμον, ἀπαραίτητον νὰ διαβάξῃ ὁ Ὁρθόδοξος Χριστιανός, νὰ διαπλάτῃ τὸ ἦθος του μετὰ τὴν λογοτεχνίαν, ἔστω τῶν «δύο Ἀλεξάνδρων» ἢ τῶν γνωστῶν ρώσων;

Φαίνεται ἴσως τολμηρὸν νὰ θέταμεν τοιαῦτα ἐρωτήματα, δι' ἕνα εἶδος του λόγου, που ἔχει ἤδη καθιερωθῆ ἀπὸ Χριστιανοὺς λογίους και ἀπὸ αὐτὸν τὸν λαόν. Ἀλλὰ εἶναι αὐτὸς λόγος νὰ μὴ ζητῶμεν τὴν ἀξιολογήσιν του;

Ἄς μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ ἐκφέρωμεν τὴν ταπεινὴν γνώμην μας εἰς τὰ πολὺ στενὰ πλαίσια μίας συντόμου βιβλιοκρισίας. Ἐὰν ἀναχωρήσωμεν — ἀπὸ που ἄλλου; — ἀπὸ τοὺς ἀγίους Πατέρας, τὴν διδαχὴν τῶν, ἡ ὁποία ἐρμηνεύει τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Χάριτος, τί θὰ ἴδωμεν; Τί μᾶς λέγουν; Εὐαγγέλιον, ἐρμηνείαν, Λόγους, Βίους Ἀγίων, Προσευχὴν ἀδιάλειπτον, μελέτην θανάτου, μελέτην τῶν μελλόντων, θεῖαν Λατρείαν, Μυστήρια θεουργά, συγγράμματα Πατερικά.

Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐννοήσωμεν διατὶ ὅλα αὐτά, πρέπει νὰ τοποθετηθῶμεν ἐντὸς τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας και τῆς πνευματικῆς παραδόσεως, ὅπου διδάσκειται ὁ πόλεμος κατὰ δαιμόνων, σαρκὸς και κόσμου και ἐνθα ἡ «προσευχή» και τὸ «ἀδιάκοπον» ἀποτελοῦν προϋποθέσεις βασικάς διὰ τὴν πνευματικὴν ζωὴν.

Οἱ Χριστιανοὶ ὅμως λογοτέχναι ἡμέτεροι και ξένοι Ὁρθόδοξοι τί προσφέρουν; Δυνάμεθα νὰ τοὺς ἀπορρίψωμεν, ἐπειδὴ δὲν εἶναι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας και δὲν γράφουν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι; Νομίζομεν ὅτι προσφέρουν πολλὰ εἰς μίαν νηπιώδη πνευματικὴν ἡλικίαν, ἐλκύνοντες μετὰ τὸν γοητεύοντα λόγον τῶν τὴν ἀσταθὴ ψυχὴν, που ἀκόμη δὲν ἔχει εὐρεῖ τὸν δρόμον τῆς σωτηρίας και ἐκμεταλλουόμενοι τὸ μὴ εἰσέτι ἐν Χριστῷ ἀποκαθαρόμενον καλαισθητικὸν συναίσθημα, ρίπτουν εἰς αὐτὴν ἀγαθὰ σπέρματα.

Βεβαίως ἡ ὁδὸς δὲν εἶναι μόνον αὕτη. Ἀλλὰ ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψει τὰ πλήθη τῶν κακοποιημένων ψυχῶν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, τὴν ἀγνωσίαν, τὰς δαιμονικὰς ἐπηρεῖας και τὰ πάθη, που δὲν ἐλκύονται ἀπὸ τὴν εὐθείαν, ἀλλὰ τὴν τεθλασμένην, τότε πρέπει νὰ θεωρήσωμεν τοὺς μετὰ τῆς Ὁρθόδοξου λογοτεχνίας ὡς εὐλογίαν μάλλον Θεοῦ, ἀφοῦ πολλοὶ δι' αὐτῶν ἐγνώρισαν ἔστω ἀτελῶς τὸν Χριστόν.

Ἐξ αὐτῶν, βεβαίως, συνάγεται ὅτι, μετὰ τὴν «ἀλείψαν» τῶν ἐκ τῶν λογοτεχνημάτων, πρέπει νὰ ἀφήνουν τὰ παίγνια τῆς φαντασίας και νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὸν στίβον του «καλοῦ ἀγώνος», διὰ τὴν κάθαρσιν ἐκ τῶν παθῶν, τὴν ἔλλαμψιν ὑπὸ του Πνεύματος και τὴν ἔνωσιν μετὰ τὸν Χριστόν.

Λογοτέχναι που ἀξιοῦν νὰ τρέφουν διὰ εἰναι τὰς ψυχὰς, «δι' αὐς Χριστὸς ἀπέθανε», δὲν εἶναι καλοὶ Χριστιανοὶ, ἀλλὰ «κλέπται και λησταί». Καὶ φρονοῦμεν, ὅτι οἱ μακαρίται Ἀλέξανδροι δὲν ἦσαν τοιοῦτοι ἐπειδὴ ἐγνώριζαν τὰ «μέτρα» τῶν. Καὶ ὅλον τὸ πρόβλημα εὐρίσκεται εἰς τὸ σημεῖον αὐτό.

Η ΑΛΗΘΕΙΑ

ΤΡΑΜΜΕΝΟΝ τὸ βιβλίον αὐτὸ τῶν 235 σελ. ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ μύστου τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς ἀγιορείτου Μοναχοῦ Ἀνδρέου, ἀποτελεῖ μίαν ἀξιόλογον προσφοράν πρὸς τὸν χριστεπώνυμον λαόν μας. Ὁ ὑπότιτλος τοῦ βιβλίου ἐξηγεῖ τὸ περιεχόμενον του: «Σύμβουλος πνευματικοῦ προσανατολισμοῦ». Χωρὶς νὰ ἔχη ἀξιώσεις πρωτοτυπίας, ὁ π. Ἀνδρέας ἀκολουθεῖ τὴν παραδοσιακὴν «πεπατημένην» ὁδὸν μὲ μίαν θερμὴν φροντίδα: νὰ διαφωτίσῃ τὸν λαόν μας ἐπὶ θεμελιωδῶν θεμάτων τῆς πίστεως καὶ νὰ τὸν βοηθήσῃ εἰς τὴν σωτηρίαν του.

Ὁ σ. ταπεινοφρόνως ὁμολογεῖ ὅτι: «Τὸ ἔργον εἶναι πολλὸ μεγαλύτερον ἀπὸ τὰς ἀσθενεῖς μου δυνάμεις. Τὸ συνεζήτησα πολὺ μὲ ἀγιορείτας Μοναχοὺς καὶ πνευματικοὺς Πατέρας, ποὺ ἐξίσου πανοῦν καὶ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὸν σύγχρονον ἄνθρωπο. Παίρνοντας λοιπὸν θάρρος ἀπὸ τὰς εὐχὰς αὐτῶν καὶ ἔχοντας κατὰ νοῦν τὰ λόγια τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, «Πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμούντι με Χριστῷ», μὲ πίστη καὶ ἀποφασιστικότητα ἐπεδόθηκα ὁλόψυχα στὴν κατὰστροφιστῶν ἀπαραίτητων θεμάτων, γιὰ τὴν ὠφέλεια ὄλων μας, «θεῖω ζήλω πυρούμενος».

Τὸ βιβλίον εἰς γλώσσαν ἀπλῆν δημοτικὴν καὶ μὲ σαφῆνειαν γραμμένον, καθίσταται εὐχάριστον καὶ ἐπαγωγὸν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, ὠφέλιμον καὶ οἰκοδομητικὸν διὰ τὰς ψυχὰς τοῦ παλαιπωροῦνται εἰς τὴν σύγχυσιν τοῦ κόσμου.

«ΕΑΝ ΜΗ ΣΤΡΑΦΗΤΕ....»

ΒΛΕΠΕΤΕ μὴ καταφρονήσῃτε ἐνὸς τῶν μικρῶν τούτων...» «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφήτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδιά, οὐ μὴ εἰσέλθῃτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν». (Ματθ. 18, 3, 18). Ἀνοίγει ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὴν θέαν τῆς ἀκακίας τῶν παιδιῶν καὶ τῶν ἀφελῶν καὶ ἀκάκων ἀσχολιῶν των. Τῶν παιδιῶν ποὺ «νηπιάζουν τῇ κακίᾳ», τὰ ὁποῖα ὑπέδειξεν ὁ Κύριος ὡς ἱερὰ ἀρχέτυπα τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς.

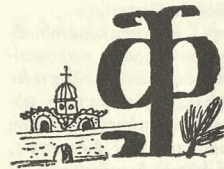
Ἄλλα «παιδιά» γίνονται καὶ οἱ δάσκαλοι τῶν παιδιῶν, ὑποχρεωμένοι νὰ «συμμορφοῦνται» στὶς δυνατότητες καὶ στὸ ἦθος των. Κι' ἔτσι μετέχουν καὶ οἱ μεγάλοι εἰς τὴν χάριν τῶν μικρῶν ἀπὸ τὴν ἀστροφῆν των. Καὶ διδάσκονται ἀπλότητα, ἀπειροδοξον φρόνημα, καθαρὰν καὶ σαφῆ σκέψιν.

Αὐτὲς τὶς σκέψεις μοῦ ἐγέννησε μία σειρά ἐπιμελημένων ἐκδόσεων διὰ τὴν ΣΤ' Δημοτικῶν τοῦ φίλου θεολόγου καὶ φιλόλογου κ. Ματθαίου Μουντέ. Εἶναι πράγματι «χάρσιμα» νὰ κατέρχονται μὲ τὴν ψυχὴ καὶ τὸν νοῦν σου εἰς τὸ ἐπίπεδον τῆς ἀδιαφθόρου φύσεως τοῦ παιδιοῦ καὶ νὰ «συσχηματίζεσαι» μὲ αὐτό.

Ἡ ὁπὸ τὰ πάθη διαφθορὰ τῆς ψυχῆς, «φανταζομένης», μαζὺ μὲ τὰς ἄλλας παρενεργεῖας εἰς τὸν νοῦν τῶν μεγάλων ἡλικιῶν, ἀκολουθεῖ καὶ ἡ σύγχυσις, ἡ ἀσάφεια, τὸ πολυελεκτικὸν ἐν τῇ κενότητι τοῦ νόημα. Δεινοπαθεῖ κανεὶς πολλές φορές νὰ καταλάβῃ ἕνα γραπτόν, γιὰτὶ ὁ συγγραφεὺς του θέλει νὰ φαίνεται «βαθύς», «τιθέμενος τὴν ἰσχύον ἐν τῇ ἀσαφείᾳ». Πόσα θὰ εἴχαμε νὰ διδαχθῶμεν ἀπὸ τὰ ἀπειροκάκα παιδιὰ καὶ τοὺς διδασκάλους των, ποὺ δὲν διανοοῦνται νὰ ἐντυπωσιάσουν, ἀλλὰ πῶς νὰ συνεννοηθοῦν!

ΤΑ ΔΝΑΜΕΝΟΜΕΝΑ
ΚΟΣΜΟΪΣΤΟΡΙΚΑ
ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΦΙΛΟΣ παλαιὸς ὁ κ. Κ. Τσαταλὸς ἀσχολεῖται ἀπὸ τρεῖς ἡδὴ δεκαετίες μὲ θέματα ἐσχατολογικὰ ἢ κυριώτερα, προεσχατολογικὰ, μὲ τὶς προφητεῖες τῆς Ὁρθοδοξίας, ποὺ ἀποτελοῦν κάποιοι Χρησμοί.

Εἰς τὸ ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον βιβλίου του, καταβάλλει προσπάθειαν ἀνιχνεύσεως γεγονότων ὡς καὶ προσδιορισμοῦ χρονικῆς ἐντοπίσεως τοῦ παρόντος, ὑπὸ τὸ φῶς τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐρμηνευομένων καὶ συσχετιζομένων Χρησμῶν, ἐκ τῆς ἐπιτυχοῦς ἐρμηνείας τῶν ὁποίων θὰ προκύψουν τὰ μέλλοντα, κατόπιν καθάρσεως τῆς ἀνθρωπότητος, ἐπείγεια ἀγαθὰ

Τόσον ἡ ὑπαρξὶς τῶν ἐν λόγῳ Χρησμῶν ὡς καὶ ἡ ραγδαία ἐξελίξις τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας, διερεθίζουν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ σ. εἰς τὸ νὰ καθορίσῃ ὠρισμένας λύσεις τὰς ὁποίας προλέγουν οἱ Χρησμοί. Εὐσεβεῖς πόθοι.

Διὰ νὰ εἶμεθα σαφεῖς, φοβοῦμεθα τοὺς προσδιορισμοὺς, τὰς προβλέψεις καὶ τὸ κύρος ὠρισμένων στοιχείων. Ὅτι ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Θεοῦ συνεχίζεται ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὅτι «κάπου» εὐρισκόμεθα χρονικῶς, δὲν ἀμφιβάλλομεν. Προτιμῶμεν ὅμως νὰ ἀσφαλιζόμεθα εἰς τὸ: «Γρηγορεῖτε οὖν ὅτι οὐκ οἶδατε ποῖα ἄρα ὁ Κύριος ὑμῶν ἔρχεται», (Ματθ. 24, 44) νὰ μετανοῶμεν ἀνὰ πάσαν στιγμήν καὶ ἀδελφικῶς νὰ τὸν συυσιῶμεν καὶ εἰς τὸν «πλησίον», ἀπὸ τὸ νὰ διακινδυνεύομεν μὲ ἀναποδείκτους προβλέψεις νὰ ἀστοχῶσωμεν. Πάντως ἡ ἐνασχόλησις μὲ τὰ θέματα αὐτὰ δείχνουν ἐγρηγόρισιν συνειδησεως. Καὶ αὐτὸ εἶναι μέγα εἰς τὴν παρούσαν ἐποχὴν, βυθισμένην κέν κραιπάλλῃ» εἰς τὸ τέναγος τῶν παρόντων.

Ο ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ

ΣΑΦΝΙΑΖΟΜΕΘΑ κυριολεκτικώς, όταν πληροφουρούμεθα, διη καλοὶ Χριστιανοί, θεολόγοι καὶ κληρικοὶ ἔχουν ἀσαφῆ ἀντίληψιν περὶ τοῦ δυστυχοῦς

Καζαντζάκη. Ἦρκεσεν ἡ κυκλοφορία ἐνὸς βιβλίου τοῦ ἐν γῶ ἀδελφοῦ Μοναχοῦ Ἰωάννου ἀγιογράφου, περὶ τοῦ Καζαντζάκη, διὰ τὰ ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν οἱ διαλογισμοί.

Εἰς τὸ ἐν λόγῳ βιβλίῳ ὑπάρχουν τόσα ἀποκαλυπτικά στοιχεῖα τῆς νοσηρότητος τῆς φαντασίας τοῦ λογοτέχνου αὐτοῦ καὶ τόσος δαιμονισμὸς ἀναδύεται ἀπὸ τὰ ἔργα του, ὥστε, τὸ ὀλιγώτερον, νὰ ἐκπληρωθῆμεθα πῶς ὑπάρχουν Χριστιανοὶ καὶ φιλοσοφοῦντες νὰ μὴ ἀντιλαμβάνονται, ὅτι ὁ Καζαντζάκης δὲν ἔχει τὸν ὁμοίον του ἐν Ἑλλάδι εἰς ἀσέβειαν καὶ θεομαχίαν.

Τὸ φαινόμενον αὐτὸ τῆς συγχύσεως, περὶ τὸ ἀποιροῦμαι πρόσωπον τοῦ Καζαντζάκη, δημιουργεῖ τὴν εὐθύνην ὅπως, ἐπὶ τέλους, κάποιος πὸν διατηρεῖ ὕγιὰ τὰ πνευματικὰ αἰσθητήρια, ἀναλάβῃ νὰ παροουσίασῃ τὴν εἰδεχθῆ «φιλοσοφίαν» τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ. Βεβαίως τὸ μνημονευθὲν βιβλίον τοῦ π. Ἰωάννου ἔχει πολλὰς ἀρετὰς καὶ ἔσχε καλὴν ἀπήχησιν εἰς ὠρισμένον κύκλον Χριστιανῶν. Ἀλλὰ χρειάζεται μία ουστηματικὴ μελέτη ὅλου τοῦ ἔργου τοῦ Καζαντζάκη, ὥστε διὰ μεθοδικῆς κριτικῆς, ν' ἀναδειχθῇ δι' ἀναντιρρήτων τεκμηρίων τὸ πολύπλευρον πολυπλεύρως σαθρὸν λογοτεχνικὸν ἔργον του καὶ διὰ τῆσιν περὶ τούτου τοὺς καλῆ τῆ πίστει παρασυρομένους ἀπὸ τὴν γοητείαν τοῦ

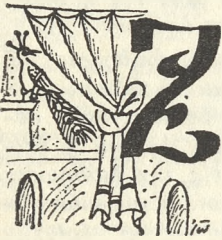
Καζαντζάκη νέους καὶ ὄλας τὰς ἡλικίας. Ἀδιοῦ τοῦ ἔργου ἔχομεν ἀνάγκην.

Βεβαίως ἡ ἐκτεταμένη ἐπίδρασις τοῦ Καζαντζάκη δὲν δύναται νὰ ἀνασταλῇ μὲ ἓνα ἀντικαζαντζακικὸν βιβλίον, διότι αὐτὸς «φαρεῦει σιὰ θολῶν». Δηλαδή ἡ ἐπίδρασις του ὀφείλεται εἰς τὴν διάθροσιν τῶν ψυχῶν καὶ τὸν ἐσοκιοιζόμενον νοῦν τῶν θαναμαστῶν του. Ἐπειδὴ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ «ἐν τῷ ποτηρῷ κειμένου κόσμου» ὑπάρχουν ἀναριθμητὰ πλήθη, ἰδικῶν μας καὶ ξένων, πὸν ἔχουν συγγένειαν μὲ τὸ ἀβυσσαλέον ψυχικὸν χάος καὶ τὸν θλιβερόν αἰσθησιασμὸν τοῦ δυστυχοῦς Καζαντζάκη, ἐπόμενον εἶναι νὰ ἐλκωνται ἀπὸ τὰ γραπτά του. Διὰ τὴν κατηγορίαν αὐτὴν, εἶναι ἀμφίβολον ἐὰν θὰ βοηθῆσῃ τὸ βιβλίον, περὶ τοῦ ὁποίου γράφομεν, ἐκτὸς καὶ ἂν ἡ διαστροφὴ τινῶν δὲν εἶναι ἀπελπιστικὴ, ἂν καὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ γνωρίσωμεν πῶς καὶ πότε καὶ διὰ τίνος μέσου ἐνεργεῖ ἡ χάρις πρὸς μετάνοιαν καὶ ἀνάνηψιν.

Ὅπως ὅμως ἤδη ἐπεσημάναμεν, φαίνεται ὅτι ὄχι μόνον ἀηδίαν δὲν προκαλεῖ ὁ Καζ. καὶ σὲ πολλοὺς πιστοὺς ποικίλων τάξεων, ἀλλὰ μᾶλλον τὸν ἀποδέχονται καὶ τὸν θαυμάζουν, ἴσως διότι τὰ «γνωστικά» των ὄργανα πάσχουν, ἴσως καὶ νὰ μὴ ἐδιάβασαν μὲ προσοχὴν τὰ βιβλία του. Δι' αὐτοὺς, λοιπόν, ἀλλὰ καὶ δι' ἐκείνους πὸν ἀπειλεῖ νὰ ἀφομοίωσῃ ὁ «κόσμος», εἶναι ἀπαραίτητον νὰ γραφῇ ἓνα βιβλίον, ὅσον καὶ ἂν τὸ ἔργον θὰ εἶναι ἄχαρι, ἀφοῦ ὁ σ. θὰ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν μὲ τὴν ἀφόρητον δυσσομίαν, πὸν ἀναδίδει ὁ δόροβορος τοῦ θλιβεροῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ «σοφιλιάζεται» μὲ τὴν τὴν αἰσθησὴν τῆς ἀπεράντου δυστυχίης του. Ἐνα βιβλίον μεθοδικόν, πὸν νὰ ἀπενδύεται εἰς ἀναγνώστια πὸν ἀξιοῦν τεκμηρία, νηφάλιον σκέψιν, λογικὰ ἐπιχειρήμα-

τα, θεολογίας προτάσεις, πνευματικά κριτήρια, φιλοσοφημένον στοχασμόν, ψυχολογικήν ανάλυσιν και πρό παντός νά μεταδίδη την αίσθησιν τοῦ εἰρηνικοῦ και φωτισμένου διαλόγου μεταξὺ γράφοιτος και ἀγαγινώσκοντος. Δοιπόν: «Ζητεῖται...».

“ ΔΕΙΝΟΝ COI....”

ΖΕΟΥΣΑ ἐκ δαιμονικοῦ ζήλου ἢ ταλαίπωρος και ἀμόναχος Μαγδαληνῆ τῆς Κοζάνης ἐξέδωσε και δεῦτερον βιβλίον κατὰ τοῦ ἁγιοτάτου

Πατρὸς μας Νεκταρίου Αἰγίνης. Ἐνομιζαμεν, ὅτι αἱ σσιτάσεις πρὸς τὴν δυστυχῆ πνευματικῶν Πατέρων, ὅπως κατανοήσῃ ὅτι ἐπλανήθη ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ και μετανοήσῃ, θά ἔφερον κάποιο ἀποτέλεσμα. Δυστυχῶς ἡ διάβρωσις πὸν ἐπέφερεν ὁ σατανᾶς εἰς τὴν ψυχὴν τῆς εἶναι θαθεῖα και ἀντὶ νά τὴν ἴδωμεν τοῦλάχιστον ἀνησυχούσαν, ἀνέλαθεν ἐκ νέου νά «διαφωτίσῃ» τοὺς Ὁρθόδοξους, ὅτι πλανῶνται τιμώντες τὸν Νεκταρίον ὡς ἅγιον.

Ἐδνυχῶς μόλις ἐκκυκλοφόρησεν ἓνα μικρὸν βιβλίον τοῦ ἁγιορείτου Θεοδοωρήτου Μοναχοῦ, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀποκαλυπτήρια μιᾶς ἁγιομάχου μοναχῆς», διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιτυγχάνεται τοῦλάχιστον ὁ περιορισμὸς τοῦ σκανδαλισμοῦ τῶν ἀσθενῶν τῆ πίστει ἀδελφῶν ἐκ τῶν θλασφῆμων βιβλίων τῆς σατανικῆς αὐτῆς μοναχῆς. Ἐὰν δὲ κανεὶς ὑπέθετε μέχρι τώρα ὅτι ἡ δυστυχῆς αὐτὴ πλανᾶται παρανοοῦσα κείμενα τοῦ ἁγίου Πατρὸς, ὁ σ. τοῦ ἐν λόγῳ βιβλίου συλλαμβάνει τὴν «διδάσκαλον» περικρίπτουσαν ἐν γνώσει τὰ κείμενα τοῦ ἁγίου, διαστρέφουσαν σαφεῖς διατυπώσεις και πλαστογραφοῦσαν τὰ βιβλία τοῦ θείου Νεκταρίου, διὰ νά τὸν ἀποδείξῃ ὅπως ὅπως ὡς φρονοῦντα αἰρετικά.

Κατόπιν τοῦτον, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἀποκαλύπτεται ἰοὶ πανάθλιον ποιὸν τῆς δαιμονολήπειου πλέον ἡγουμένης, δημιουργοῦνται ὀποχρεώσεις και δικαιώματα τινα νομικοῦ χαρακτῆρος εἰς τοὺς φιλοῦντας τὸν

ἅγιον Νεκταρίον και προνοουμένους διὰ τὴν εἰρήνην τῶν ἀδελφῶν τῶν. Τὸ ταχύτερον λοιπὸν δυνατὸν, μαζὺ μὲ τὰς προσευχὰς ὑπὲρ τῆς ἰδίας και τοῦ ἰδρύματος, πὸν μετέβαλλεν εἰς ἄνηρον δαιμόνων, νά χρησιμοποιηθοῦν τὰ ἔννομα ἐκεῖνα μέσα, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιβάλλεται νά προσιατευθῆ ἡ συνειδησις τοῦ λαοῦ μας.

Οἱ γονεῖς τῶν μοναζουσῶν, πὸν ὑφίστανται μεσαιωνικὴν βίαν και πλῖνοι ἐγκεφάλου ἀπὸ τὴν παράφρονα ἡγουμένην τῶν, οἱ πνευματικοὶ τῶν και οἱ συγγενεῖς μὲ κάθε ἔννομον τρόπον νά ἀγωνισθοῦν διὰ νά τὰς ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὴν θανάσιμον ἁγιομάχου ἀμμοσφαίραν πὸν ἐδημιούργησε τὸ θεομάχον αὐτὸ πλάσμα, διὰ νά μὴ χάσουν τὴν ψυχὴν τῶν.

Η ΨΑΛΛΟΥΣΑ ΚΥΠΡΟΣ

ΑΛΛΕΙ ὡς ἄλλος Ἐρωδιὸς και μέσα εἰς τὴν τραγωδίαν τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος του ὁ παλαῖος φίλος και «γεροποιητῆς ἱερωμένος» π.

Λεόντιος Χατζηκώστας, ἀπὸ κάποιο κελλίον Μοναστηριοῦ τῆς ἐλευθέρας Κύπρου. Ψάλλει τὸν Θεὸν του ἔως ὑπάρχει» και ὅπως ἀποδίδει τὸν στίχον εἰς τὸ τελευταῖον βιβλίον του «Παλαιοδιαθηκικά ἄνθη»: «Θὰ ψάλλω σὶὸ Θεὸ μου, ὅσο ἀνασαίνω».

Ἔστερα ἀπὸ μίαν δεκαπεντάδα ἔργων του, πεζῶν, ποιητικῶν και ἐμμέτρων μεταφράσεως — τὰ τελευταῖα δὲλα παρμένα ἀπὸ τὴν Π. Διαθήκην — μᾶς ἔδωκε τὸ ὑπὸ τὸν ἄνω τίτλον βιβλίου του. Ὡς ἐβραϊστῆς θαυδὸς ἀσχολεῖται και εἰς αὐτὸ μὲ ἐκλογὴν Ψαλμῶν και Προφητικῶν κειμένων, πὸν ἔστερα ἀπὸ σύντομην εἰσαγωγὴν ἀποδίδει εἰς ἐλευθέρους στίχους μὲ πολλὴν αἴσθησιν ψυχῆς και εὐλάβειαν.

Μέσα εἰς τὸ καῦμα τῶν θλίψεων, αἱ θεοφιλεῖς ἐργασίαι τοῦπ. Λεοντίου μαζὺ μὲ τὰ μικροσκοπικά περιοδικὰ τῆς Δευκωσίας και τῆς Λάρακος («ΠΥΡΣΟΣ») και «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ», ἀποτελοῦν μίαν ὄασιν και ἐκφράζουν τὴν «ψάλλουσαν Κύπρον» πρὸς Κύριον: «Κύριε ἐνθλίψει ἐμνήθημέν σου».

*Ὁραιοτάτος τάφου ἀνέτειλας·
ὡς νυμφίος ἐκ παστοῦ,
ὠραιοτάτε Λόγε καὶ ἔλυσας
τὸ τοῦ Ἄδου ἀμειδές,
καὶ δεσμώτας ἐξήρας,
συμφώνως κραυγάζοντας·
Δόξα τῇ δόξῃ σου,
δόξα, Ἰησοῦ ὁ Θεός,
τῇ Ἐγέρσει σου.*

Ἐκτύπωση :

ΣΩΤ. ΛΑΣΚΑΡΙΔΗΣ - ΠΕΡ. ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ

Βαλαωρίτου 14 - Θεσσαλονίκη

ΑΘΩΜΟΛΟΓΙΑ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

31 32

ΠΡΟΛΟΓΟΝ

1875

ИСТОРИЯ ПРИРОДЫ
ИСТОРИЯ ПРИРОДЫ

История природы

